

Bachelorrapport 'Een Steekje Los?'

Iris Jonker

345580

Lyanne ten Brummelhuis

347450

EMM4VM

AMM

Saxion, Enschede

Titelpagina

Lyanne ten Brummelhuis

347450

EMM4VE2

Lars Lanke

Iris Jonker

345580

EMMVE1

Christine Ribbert

Bachelorrapport 'Een Steekje Los?'

T.AMM.37555

Leerpakket 9.2

Carlijne de Baas - Beltman

Academie Mens en Maatschappij

Saxion Hogeschool Enschede

Maart 2017

Voorwoord

Voor u ligt het rapport van het onderzoek naar de toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' en de ervaringen van spelleiders en deelnemers op het gebied stigmabestrijding, kwaliteit van leven en herstel met betrekking tot het spel. Wij hopen met dit rapport een bijdrage te kunnen leveren voor stichting De Bagagedrager en de inzet van het spel bij GGZ-gerelateerde organisaties. Daarnaast hopen wij een bijdrage te kunnen leveren aan destigmatisering binnen de GGZ. Wij zouden graag een aantal mensen en GGZ-gerelateerde organisaties willen bedanken voor hun medewerking tijdens ons onderzoek, waaronder Ellen Spanjers, Door Hooijer, Vriendendiensten Deventer, Benjamins & Jens, STIP GGZ Flevoland, Hersteltalent Zeeland en Herstelbureau Mediant. Allereerst zouden we graag de GGZ-gerelateerde organisaties willen bedanken voor het in contact brengen van spelleiders en deelnemers van hun organisaties en gebruik maken van hun locatie voor het afnemen van de interviews. Ten tweede willen we onze dank uitspreken naar alle spelleiders en deelnemers, die we mochten interviewen. Zij hebben de input geleverd aan dit rapport.

Iris Jonker & Lyanne ten Brummelhuis
Enschede, juni 2017

Inhoudsopgave

Titelpagina	1
Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Samenvatting.....	6
1. Inleiding	7
1.1. Aanleiding.....	7
1.2. Doelstelling.....	9
1.2.1. Onderzoeksvraag.....	9
1.2.2. Theoretische deelvragen.....	9
1.2.3. Praktische deelvragen	10
1.3. Leeswijzer	10
2. Theoretisch kader.....	11
2.1. Stigmatisering binnen de geestelijke gezondheidszorg	11
2.2. Herstel binnen de geestelijke gezondheidszorg	12
2.2.1. Het herstelproces	13
2.2.2. Herstelaspecten.....	13
2.2.3. Herstelfases	13
2.2.4. Belemmerende en bevorderende aspecten binnen herstel	14
2.2.5. Herstelondersteunende zorg.....	14
2.2.6. Houding van een professional die werkt volgens herstelondersteunende zorg.....	15
2.2.7. Empowerment.....	15
2.2.8. Ervaringsdeskundigheid	15
2.3. Kwaliteit van leven binnen de geestelijke gezondheidszorg.....	15
2.4. Vertaling van de theoretische begrippen naar het spel ‘Een Steekje Los?’	17
2.4.1. Stigmabestrijding.....	17
2.4.2. Kwaliteit van leven:	18
2.4.3. Herstel	19
3. Methode van onderzoek	20
3.1. Type onderzoek	20
3.2. Onderzoekspopulatie en steekproef	20
3.3. Instrumenten.....	20
3.4. Procedure	21
3.5. De methode van analyseren van de gegevens.....	22

3.6.	Betrouwbaarheid.....	23
3.7.	Interne en externe geldigheid	23
3.8.	Ethische overwegingen	24
3.9.	Samenvatting hoofdstuk 3	25
4.	Resultaten.....	26
4.1.	Omschrijving respondenten	26
4.2.	Algemene gegevens.....	26
4.2.1.	Op welke manier kwamen de respondenten met het spel in aanmerking	26
4.2.2.	Spelleiders training wel/niet gevolgd.....	26
4.2.3.	Aanbevelingen van het spel volgens de respondenten.....	27
4.3.	Resultaten toepassingsmogelijkheden.....	28
4.3.1.	Doelgroep	28
4.3.2.	Inzet doel van het spel.....	28
4.3.3.	Werkvorm.....	29
4.3.4.	Grootte van de groep	29
4.3.5.	Locatie	29
4.4.	Resultaten stigmabestrijding.....	30
4.5.	Resultaten Kwaliteit van Leven	31
4.5.1.	Aangegeven thema's respondenten	31
4.5.2.	Bevorderende aspecten op de kwaliteit van leven met het spel 'Een Steekje Los?'	32
4.5.3.	Belemmeringen op de kwaliteit van leven met het spel 'Een Steekje Los?'	33
4.5.4.	Cijfer spel m.b.t. verbetering kwaliteit van leven	33
4.6.	Resultaten herstel	34
4.6.1.	Cijfer spel m.b.t. bijdrage aan het herstelproces	34
4.6.2.	Bevorderende aspecten tijdens het spelen van het spel op het herstelproces	34
4.6.3.	Belemmerende aspecten tijdens spelen van het spel op het herstelproces	35
4.7	Resultaten met betrekking tot de spelleider.....	36
5.	Conclusies.....	38
5.1.	Conclusie deelvraag 1: Wat zijn de toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' binnen de verschillende organisaties?	38
5.2.	Conclusie deelvraag 2: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers van het spel Een Steekje Los op het gebied van stigmabestrijding?	38
5.3.	Conclusie deelvraag 3: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van de kwaliteit van leven?	40
5.4.	Conclusie deelvraag 4: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van herstel?	41
5.5.	Conclusie hoofdvraag	43

5.6.	Aanbevelingen.....	43
5.7.	Sterktes en zwaktes onderzoek.....	44
5.7.1.	Tabel sterktes en zwaktes van het onderzoek	44
5.7.2.	Sterktes.....	44
5.7.3.	Zwaktes.....	45
5.8.	Discussie	47
6.	Literatuurlijst	49
Bijlage 1:	Uitleg spel 'Een Steekje Los?'	52
Bijlage 2:	Korte omschrijving GGZ-gerelateerde organisaties.....	53
Bijlage 3:	Beoordelingsformulier	54
Bijlage 4:	Interviewvragen	57
Bijlage 5:	Voorbeeld labelschema	59
Bijlage 6:	Mail van De Bagagedrager naar organisaties	68
Bijlage 7:	Mail naar organisaties vanuit studenten	69
Bijlage 8:	Contract met opdrachtgever	70
Bijlage 9:	Evaluatieformulier opdrachtgever.....	72

Samenvatting

In de Nederlandse samenleving heeft 1 op de 5 mensen een psychiatrische aandoening gehad in zijn leven. Ondanks dat dit een relatief grote groep is, zijn er nog veel stigma's over psychische aandoeningen. Stigma's zijn misopvattingen over gedrag of afwijkend gedrag van personen. Stichting De Bagagedrager wil graag stigma's in de psychiatrie bestrijden, de kwaliteit van leven bespreekbaar maken en het herstelproces bevorderen. Eén van de projecten die ze hiervoor inzetten is het spel 'Een Steekje Los?'. Dit onderzoek is kwalitatief en inventariserend, waarbij de doelstelling is het in kaart brengen van de toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' en wat de ervaringen zijn van dit spel van spelleaders en deelnemers bij verschillende GGZ-gerelateerde organisaties op het gebied van stigmabestrijding, kwaliteit van leven en het herstel. Op lange termijn draagt dit onderzoek bij aan de methodiekontwikkeling van het spel 'Een Steekje Los?' voor GGZ-gerelateerde organisaties en stichting De Bagagedrager. Tevens kan het trainingsaanbod voor spelleaders van stichting De Bagagedrager aangepast worden. Ten slotte draagt dit onderzoek bij aan de vermindering van stigmatisering van de psychiatrie en het bevorderen van de kwaliteit van leven en het herstelproces van de deelnemers die het spel spelen.

Bij vijf GGZ-gerelateerde organisaties (Hersteltalent Zeeland, STIP GGZ Flevoland, Vriendendiensten Deventer, Mediant en Benjamins & Jens) zijn er in totaal tien respondenten geworven voor het afnemen van interviews. Per GGZ-gerelateerde organisatie is er één spelleader en één deelnemer van het spel 'Een Steekje Los?' geïnterviewd. Middels de resultaten uit de interviews is de onderzoeksvraag en de praktische deelvragen van het onderzoek beantwoord.

Uit de resultaten blijkt ten eerste, dat het spel verschillende toepassingsmogelijkheden kent en dat de organisaties de toepassing aanpassen aan de doelgroep en de doelstelling waarmee het spel ingezet wordt. Ten tweede blijkt dat het spel zorgt voor meer begrip en leidt tot nieuwe inzichten bij de spelleaders en deelnemers, dat een bijdrage levert aan het bestrijden van stigma binnen de psychiatrie. Ten derde blijkt dat het spel zowel belemmerende als bevorderende aspecten bevat omtrent de kwaliteit van leven en het herstelproces bij de deelnemers. Zo blijkt dat de hulpverleningsrelatie bevorderd wordt, wanneer het spel gespeeld wordt tussen hulpverleners en cliënten. Deze verbeterde hulpverleningsrelatie zorgt voor een betere kwaliteit van leven bij de deelnemers. De belemmerende aspecten hebben, volgens de respondenten, te maken met de rol van de spelleader en de herstelfase van de deelnemer. Wanneer een spelleader onvoldoende bekwaam is, kan hij niet goed genoeg doorvragen of de essentie uit het spel halen, wat de kwaliteit van leven en/of het herstelproces zou kunnen belemmeren bij de deelnemers.

Aan de hand van de conclusies zijn er aanbevelingen opgesteld. Deze zijn gericht op vervolgonderzoek doen naar de competenties van de spelleader en het effect van het spel. Om van dit spel een methodiek te ontwikkelen, moet er meer effectonderzoek gedaan worden voor de theoretische onderbouwing van het spel. Op deze manier kan er evidence-based onderzoek gedaan worden naar de bijdrage van het spel op de kwaliteit van leven en het herstel. Daarnaast zien een aantal respondenten de meerwaarde van een extra uitbreidingsset over rouw. Thema's als rouw, de dood en zelfdoding worden bij deze uitbreidingsset uitvoeriger besproken.

Ten slotte wordt er in het laatste hoofdstuk in gegaan op verschillende perspectieven op het onderzoek en wordt de visie van de onderzoekers weergegeven. Dit wordt ook wel de discussie genoemd. In de discussie komt de visie van de onderzoekers naar voren, waarbij zij pleiten dat GGZ-gerelateerde organisaties die het spel 'Een Steekje Los?' inzetten als onderdeel van hun methodiek, bekwaame spelleader inzetten.

1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de aanleiding, motivatie en verantwoording beschreven en onderbouwd met maatschappelijke en theoretische argumenten. Daarnaast worden de doelstellingen, onderzoeksvraag- en deelvragen en de leeswijzer beschreven.

1.1. Aanleiding

Uit onderzoek voor het Trimbos-instituut (2015) blijkt dat in Nederland 43,5 procent van de volwassen bevolking ooit in het leven een psychische aandoening heeft gehad. Op jaarbasis zou dit betekenen dat bijna één op de vijf volwassenen kampen met een psychische aandoening. Dit staat ongeveer gelijk aan 1.896.700 personen (Veerbeek, Knispel, & Nuijen, 2015). Kortom, dit is een relatief grote groep binnen de Nederlandse samenleving. Er is sprake van een psychische aandoening wanneer een persoon belemmerd wordt in zijn of haar dagelijks functioneren door zijn psychische en/of emotionele gesteldheid (Hengeveld, 2014). Het is een uiting van disfunctioneren van processen op biologisch-, psychisch- en/of ontwikkelingsgebied. Denk bijvoorbeeld aan een stoornis in het autisme spectrum, borderline, depressie, angst- en stemmingsstoornissen (Hengeveld, 2014). De hulpverlening en zorg voor deze doelgroep valt binnen de geestelijke gezondheidszorg (GGZ) in Nederland.

Er bestaan vele vooroordelen over mensen met een psychische aandoening (Psychiatrie Nederland, 2015). Boon, Nugter en Dijker (2004) hebben onderzoek gedaan naar stigmatisering in wijken met psychiatrische voorzieningen en in wijken zonder psychiatrische voorzieningen. Hieruit blijkt dat vele Nederlanders geen psychiatrische patiënt als buurman of collega zouden willen hebben. Bovendien zouden nog meer Nederlanders deze groep mensen niet toelaten als bijvoorbeeld een schoonzoon, kinderoppas, docent of partner. Dit verschijnsel van uitsluiting van mensen met een psychische aandoening wordt ook wel stigmatisering genoemd (Kienhorst, 2014). Stigmatisering is een proces waarin een groep mensen op een krachtige en negatieve manier sociaal veroordeeld, uitgesloten, gediscrimineerd en/of afgewezen wordt op grond van het vertonen van afwijkende, ongewenste en/of beschamende kenmerken die afkeer of angst oproepen (Goei, Plooy & van Weeghel, 2006). Zeven van de tien Nederlanders met een psychische aandoening ervaart vooroordelen of discriminatie vanwege de psychische aandoening (Samen sterk zonder stigma, 2017). Daarnaast blijkt uit twee internationale onderzoeken dat bijna een kwart (22,3%) van de mensen met een psychische aandoening stigma ervaart door de hulpverlening (Kwaliteitsontwikkeling GGZ, 2017). Stigmatisering heeft sociale ongelijkheid tot gevolg en geeft een wij-zij gevoel in een gemeenschap (Goei, Plooy & van Weeghel, 2006). Bovendien is stigmatisering voor een groot deel verantwoordelijk voor het verlies van maatschappelijke rollen bij mensen met een psychische aandoening. Denk aan het verlies van banen, sociale contacten en inkomen. Dit zorgt uiteindelijk voor een lagere kwaliteit van leven (Van Weeghel, 2010). Ook is stigmatisering ook een belemmeringsfactor in het herstelproces van iemand met een psychische aandoening (Boevink & Dröes, 2005).

Uit onderzoek wordt duidelijker wat stigmatisering inhoudt en wat de gevolgen ervan zijn voor mensen met een psychische aandoening. Als reactie hierop hebben verschillende organisaties over de hele wereld projecten, campagnes en initiatieven bedacht om stigmatisering te bestrijden. Een internationaal voorbeeld komt uit Nieuw-Zeeland: 'Like minds, like mine' (Ministry of Health, 2007). Dit is een (televisie) campagne dat al ruim tien jaar actief is. In deze campagne vertellen zowel bekende als onbekende mensen over hun psychische problemen om meer begrip te creëren voor mensen met een psychische aandoening. De lokale GGZ-gerelateerde organisaties ondersteunen deze campagne actief. Daarnaast zijn er in elke regio discriminatiemeldpunten opgericht. Volgens Corrigan en Watson (2002) zijn er drie strategieën voor het terugdringen van publiekstigma bij deze doelgroep: protestacties, onderwijzen en contact maken. Uit diverse onderzoeken blijkt dat simpelweg contact maken met mensen met een psychische aandoening stigma kan bestrijden. Dit is één van de meest effectieve strategieën om stigma te bestrijden (Corrigan & Watson, 2002). Dit is

ook onderzocht door Boon et al. (2004). Uit dit onderzoek bleek dat mensen die in een wijk woonden zonder psychiatrische voorzieningen, meer gevoelens van angst en onzekerheid voelden tegenover mensen met een psychische aandoening, dan mensen die in een wijk woonden waar wel psychiatrische voorzieningen waren. Kortom, wijkbewoners die vaker mensen ontmoeten met een psychische aandoening, stonden positiever tegenover hen en accepteerden hen meer. Een voorwaarde voor dit effect, was dat de wijkbewoners vooraf voldoende geïnformeerd en voorgelicht moesten zijn (Boon et al., 2004). Dit hangt samen met de strategie 'contact maken' die beschreven is door Corrigan en Watson (2002).

Stichting De Bagagedrager is zich bewust van de stigmatisering van de psychiatrie binnen de Nederlandse samenleving. De focus van deze stichting is gericht op stigmabestrijding, het verbeteren van de kwaliteit van leven en het optimaliseren van de onderlinge communicatie, ook wanneer dit belemmerd wordt door taboes, angsten of onzekerheden (Spanjers, 2016). De stichting bedenkt projecten om stigma's binnen de Nederlandse samenleving te verminderen. Eén van deze projecten is het communicatiespel 'Een Steekje Los?'. Het spel heeft als doel om spelenderwijs in gesprek te gaan over stigma's, psychische gezondheid en de kwaliteit van leven. Door middel van dit spel wil de stichting taboerijke onderwerpen en de kwaliteit van leven op een laagdrempelige manier bespreekbaar maken. Door dit bespreekbaar te maken, ontstaat er meer openheid, (h)erkenning en begrip. Dit is weer te koppelen aan de stigmabestrijding waar de stichting een bijdrage aan wil leveren. Daarnaast wil de stichting door middel van het spel, een bijdrage leveren aan het bevorderen van het herstel van mensen met een psychische aandoening. Zoals al eerder vermeld komt naar voren dat de strategie 'contact maken' een effectieve manier is om stigma te bestrijden (Corrigan & Watson, 2002).

Het spel is gericht om mensen met en zonder een psychische aandoening met elkaar in gesprek te gaan (Spanjers, 2016). Het spel wordt ingezet binnen verschillende GGZ-gerelateerde organisaties, bijvoorbeeld vrijwilligersorganisaties en gespecialiseerde instellingen. Echter, iedere organisatie heeft het spel op zijn eigen manier ingezet, zodat het spel aansluit op de doelgroep, methodiek en de organisatie. Het spel 'Een Steekje Los?' zou een grote bijdrage kunnen leveren aan het bestrijden van stigma in de GGZ. Niet alleen wordt er door middel van dit spel stigma's buiten de hulpverlening aangepakt ook binnen de hulpverlening, zoals de stigmatisering door hulpverleners zelf. De werkwijze van het spel 'Een Steekje Los?' is gericht op de strategie 'contact te maken' van stigmabestrijding. De stichting zou graag een grotere reikwijdte willen bereiken van GGZ-gerelateerde organisaties die gebruik maken van het spel. Bestrijding van stigmatisering binnen de GGZ is noodzakelijk, omdat de gevolgen van stigmatisering ernstig zijn voor mensen met een psychische aandoening (Samen Sterk zonder Stigma, 2017). Daarnaast heeft de stichting het lange termijn doel, om een erkende methodiek te ontwikkelen van het spel 'Een Steekje Los?' binnen de geestelijke gezondheidszorg.

Stichting De Bagagedrager is zich bewust dat het spel 'Een Steekje Los?' op verschillende manieren kan worden ingezet. Echter, hebben zij de verschillende toepassingsmogelijkheden van het spel, die worden gespeeld door GGZ-gerelateerde organisaties, niet in kaart gebracht. Stichting De Bagagedrager heeft behoefte aan een inventarisatie, omdat zij de verschillende toepassingsmogelijkheden in kaart willen brengen als format voor potentiële GGZ-gerelateerde organisaties. Dit geeft potentiële klanten een handreiking voor de eigen invulling van het spel, passend bij de eigen organisatie.

Daarnaast wil de stichting de ervaringen van spelleiders en deelnemers van het spel inventariseren op het gebied van stigmabestrijding, de kwaliteit van leven en herstel. Door deze ervaringen te onderzoeken van huidige klanten, kan er in kaart gebracht worden in hoeverre zij deze doelen van het spel naar voren zien komen en wordt er gekeken of er een meerwaarde wordt ervaren. Wanneer uit dit onderzoek blijkt dat het spel een meerwaarde kent op het gebied van destigmatisering, kwaliteit van leven en herstel, dan zou het spel een toegevoegde waarde te kunnen zijn voor de

geestelijke gezondheidszorg. Een voorbeeld hiervan zou kunnen zijn dat de cijfers van stigmatisering over mensen met een psychische aandoening door de samenleving en/of de hulpverlening dalen. Ook zou dit onderzoek kunnen leiden tot een aanpassing van het spel leiderstrainingsaanbod van stichting De Bagagedrager.

Kortom, in dit onderzoek worden de verschillende toepassingsmogelijkheden en de ervaringen van het spel 'Een Steekje Los?' (op het gebied van stigmabestrijding, kwaliteit van leven en herstel) in de praktijk in kaart gebracht. Dit wordt in kaart gebracht door een spel leider en een deelnemer te interviewen bij vijf verschillende GGZ-gerelateerde organisaties die het spel 'Een Steekje Los?' inzetten. De vijf organisaties die betrokken worden bij het onderzoek zijn: Vriendendiensten Deventer, Stip GGZ Flevoland, Hersteltalent Zeeland, Mediant en Benjamins & Jens. Samen met de opdrachtgever is er gekozen voor deze vijf GGZ-gerelateerde organisaties. Na het afnemen van de interviews worden deze gegevens geanalyseerd, waardoor de onderzoeksvraag beantwoord kan worden. In hoofdstuk 3 wordt dit aspect van het onderzoek nader toegelicht.

1.2. Doelstelling

De doelstelling bij praktijkgericht onderzoek is het leveren van een bijdrage aan de oplossing van een praktijkprobleem (Baarda, Bakker, van der Hulst, Julsing, Fischer, van Vianen & de Goede, 2012). Het praktijkprobleem binnen dit onderzoek is dat de opdrachtgever geen overzicht heeft van de toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' en de ervaringen van de spel leiders en deelnemers op de drie doelen van het spel. Deze gegevens zijn noodzakelijk om de lange termijn doelen die hieronder zijn beschreven te realiseren voor de stichting.

De korte termijn doelen zijn:

- Het in kaart brengen van verschillende toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' in de huidige praktijk.
- Het in kaart brengen van verschillende ervaringen van het spel 'Een Steekje Los?' in de huidige praktijk op het gebied van stigmabestrijding, de kwaliteit van leven en het herstel.

De lange termijn doelen zijn:

- De in kaart gebrachte toepassingsmogelijkheden gebruiken als voorbeeld voor nieuwe potentiële organisaties.
- Het eventueel verbeteren van het spel leiderstrainingsaanbod van stichting De Bagagedrager.
- Stigma's binnen en buiten de psychiatrie bestrijden en/of verminderen.
- Evidence-based onderzoek doen naar de bijdrage van het spel op het gebied van de kwaliteit van leven en het herstel van de deelnemers.
- Het spel als methodiek ontwikkelen voor GGZ-gerelateerde organisaties

1.2.1. Onderzoeksvraag

Op welke manier wordt het spel 'Een Steekje Los?' toegepast en wat zijn de ervaringen van dit spel van spel leiders en deelnemers bij verschillende GGZ-gerelateerde organisaties op het gebied van stigmabestrijding kwaliteit van leven en het herstel? Om deze vraag goed te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld, die vervolgens zijn opgesplitst in theoretische en praktische deelvragen.

1.2.2. Theoretische deelvragen

Hieronder worden de theoretische deelvragen beschreven die beantwoord worden in het theoretisch kader in hoofdstuk 2.

- Deelvraag 1: Wat wordt er verstaan onder stigmatisering binnen de geestelijke gezondheidszorg?

- Deelvraag 2: Wat wordt er verstaan onder herstel binnen de geestelijke gezondheidszorg?
- Deelvraag 3: Wat wordt er verstaan onder de kwaliteit van leven binnen de geestelijke gezondheidszorg?
- Deelvraag 4: Hoe worden de begrippen stigmatisering, de kwaliteit van leven en het herstel vertaald binnen het spel 'Een Steekje Los'?

1.2.3. Praktische deelvragen

Hieronder worden de praktische deelvragen beschreven die beantwoord worden met behulp van de interviews.

- Deelvraag 5: Op welke manier zetten verschillende GGZ-gerelateerde organisaties het spel 'Een Steekje Los?' in binnen hun organisatie? (Vriendendiensten Deventer, GGZ Stip Flevoland, Hersteltalent Zeeland, Mediant, Benjamins & Jens)
- Deelvraag 6: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van stigmabestrijding?
- Deelvraag 7: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van de kwaliteit van leven?
- Deelvraag 8: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van herstel?

1.3. Leeswijzer

In deze alinea wordt beschreven hoe de lezer dit verslag het beste kan lezen. In hoofdstuk 1 wordt er een inleiding geschetst van het onderzoek, waarbij de aanleiding, de doelstellingen, de onderzoeksvraag en de deelvragen naar voren komen. In hoofdstuk 2 worden de theoretische deelvragen door (vak)literatuur beantwoord, die samen zorgen voor het theoretisch kader van dit onderzoek. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 de methode van onderzoek beschreven. Hierin worden het type onderzoek, de onderzoekspopulatie, gebruikte instrumenten, de procedure, de analysemethode, betrouwbaarheid, validiteit en ethische overwegingen beschreven. Ter afsluiting van dit hoofdstuk is er een samenvatting weergegeven. In hoofdstuk 4 worden de resultaten beschreven die voortgekomen zijn uit het onderzoek. Ten slotte worden er in hoofdstuk 5 de conclusies op de hoofd- en deelvragen, de aanbevelingen, sterktes en zwaktes van het onderzoek en als laatste de discussie beschreven.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader uitgewerkt en worden kernbegrippen gedefinieerd c.q. geoperationaliseerd aan de hand van literatuur. Eerst wordt het kernbegrip stigmatisering beschreven, waarbij wordt ingegaan op de stigmatisering binnen de geestelijke gezondheidszorg en stigmabestrijding. Daarna worden de kernbegrippen herstel en kwaliteit van leven nader toegelicht. Tot slot wordt het spel 'Een Steekje Los?' in verband gebracht met de kernbegrippen die hierboven staan beschreven.

2.1. Stigmatisering binnen de geestelijke gezondheidszorg

De definitie van stigma is volgens de socioloog Goffman (1963) een beschamende of ongewenste eigenschap die de status van een persoon in de ogen van de gemeenschap verlaagt. Link en Phelan (2001) voegen bij deze definitie de omgeving toe waarin stigma voortleeft en ontstaat. Stigmatisering heeft sociale ongelijkheid tot gevolg en geeft een wij-zij gevoel in een gemeenschap (de Goei, Plooy & van Weeghel, 2006). Stigmatisering is voor een groot deel verantwoordelijk voor het verlies van maatschappelijke rollen bij cliënten met een psychiatrische aandoening. Denk aan het verlies van banen, sociale contacten en inkomen. Dit zorgt uiteindelijk voor een lagere kwaliteit van leven (Van Weeghel, 2010). Binnen de psychiatrie en geestelijke gezondheidszorg is stigmatisering voelbaar en worden mensen met een psychische aandoening verantwoordelijk gehouden voor de stigmatisering (Samen sterk zonder stigma, 2017).

Volgens de onderzoekers Corrigan en Watson van de universiteit van Chicago (2002) worden veel mensen met een psychische aandoening dubbel uitgedaagd. Aan de ene kant worstelen ze met de symptomen en de beperkingen van de psychische aandoening en aan de andere kant, worden ze gestigmatiseerd door de samenleving op basis van misvattingen over hun psychische aandoening. Een voorbeeld van een misopvatting is: 'Deze groep mensen is gevaarlijk!' En deze angst leidt tot vermijden. Werkgevers willen bijvoorbeeld geen mensen met een psychische aandoening als werknemer. Dit is een vorm van publiekstigma, stigmatisering wat door de samenleving wordt gedaan. Een andere vorm van stigmatisering is zelfstigma. Hierbij stigmatiseren mensen met een psychische aandoening zichzelf. Een bekende uitspraak is bijvoorbeeld: 'Mensen zeggen dat ik gek ben, dan zal ik wel gek zijn.' Verscheidene onderzoeken hierover suggereren dat zelfstigma en de angst voor afwijzing, kan leiden tot het niet aangrijpen van kansen in het leven bij deze groep mensen (Corrigan & Watson, 2002). De organisatie Samen Sterk Zonder Stigma (2017) voegt hier nog een derde soort stigma aan toe: het structureel stigma. Deze vorm van stigmatisering is verweven in de cultuur en de wet- en regelgeving. Een voorbeeld hiervan is dat mensen voor het aanvragen van hun rijbewijs moeten aangeven of ze ooit onder behandeling zijn geweest voor een psychische aandoening. Een behandeling voor psychische aandoening hoeft niet van invloed te zijn op het rijgedrag van een persoon, terwijl de wetgeving dit indirect wel suggereert (van Erp, Boertien, van Rooijen, van Bakel & Smulders, 2015).

Er zijn drie strategieën voor het terugdringen van publiekstigma en zelfstigma. De drie strategieën zijn: protestacties, onderwijzen en contact maken. Protest is een reactieve strategie op het verminderen van stigmatisering. Door de strategie 'protest' in te zetten wil men de negatieve opvattingen over psychische aandoeningen verminderen, maar men slaagt hierbij er meestal niet in om de positieve houding tegenover deze groep mensen te promoten ondersteund door feiten (Corrigan & Watson, 2002). Onderwijs daarentegen geeft het publiek meer informatie over psychische aandoeningen. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat het deelnemen aan onderwijsprogramma's over psychische aandoeningen leidde tot meer begrip en positievere opvattingen over mensen met een psychische aandoening (Corrigan & Watson, 2002). Ten slotte blijkt uit diverse onderzoeken dat simpelweg contact maken met mensen met een psychische aandoening ook stigma kan bestrijden. Dit zou één van de meest effectieve strategieën zijn om

stigma te bestrijden (Corrigan & Watson, 2002). Zo zouden de effecten duurzamer en beter zijn dan bij voorlichting (de Goei, Plooy & van Weeghel, 2006).

Deze contactstrategie wordt ook door psycholoog Gordon Allport (1954) in zijn 'contact theory' bevestigd. Deze theorie wordt ook genoemd in de generieke module van destigmatisering dat gemaakt is door een werkgroep Kwaliteitsontwikkeling GGZ (2017). Deze theorie stelt dat vooroordelen en stigma's verminderd kunnen worden tussen minder- en meerderheidsgroepen. Hiermee wordt bedoeld mensen met een psychische aandoening in contact laten komen met mensen zonder een psychische aandoening. Dit wordt bereikt door middel van positief contact zoals; met elkaar praten, overleggen en luisteren (Werkgroep kwaliteitsontwikkeling GGZ, 2017). Ook had Allport een paar voorwaarden bij deze vorm van contact. De gehele groep, bestaande uit mensen uit een minder- en meerderheidsgroep, moest ondersteund worden door een autoriteit die het contact en de interactie tussen de groep ondersteunt op een vriendelijke manier. Daarnaast moet de gehele groep een gelijke status ondervinden. De leden van de groep moeten bijvoorbeeld een vergelijkbare achtergrond, kwaliteiten of kenmerken hebben. Verder moet de groep kunnen (samen)werken aan een gemeenschappelijk doel. Ten slotte moet er een informele sfeer gecreëerd worden waarin persoonlijke interactie tussen beide groepen kan plaatsvinden (Werkgroep kwaliteitsontwikkeling GGZ, 2017).

In Nederland zijn er verschillende initiatieven en projecten opgezet om stigma te bestrijden in de geestelijke gezondheidszorg. Bijvoorbeeld de Social Run, waarbij verschillende teams van acht lopers 555 kilometer in 48 uur door heel Nederland lopen om openheid te stimuleren rondom psychische aandoeningen (Samen Sterk zonder Stigma, 2017). Een ander voorbeeld van een Nederlands initiatief is het spel 'Een Steekje Los?' dat door Ellen Spanjers is bedacht vanuit Zorgbelang Gelderland en wordt voortgezet door stichting De Bagagedrager. In bijlage 1 is er een handleiding spel 'Een Steekje Los?' te vinden, waar de speluitleg omschreven staat. Een voorbeeld komt uit Nieuw-Zeeland: 'Like minds, like mine' (Ministry of Health, 2007), waarbij bekende en onbekende mensen tijdens een televisiecampagne vertellen over hun psychische aandoening om meer begrip te creëren voor mensen met een psychische aandoening.

Kortom, stigmatisering binnen de geestelijke gezondheidszorg houdt in dat je mensen met een psychische aandoening uitsluit, veroordeelt of afwijst op grond van afwijkende en/of gedragskenmerken. Dit heeft grote gevolgen voor deze groep mensen, zoals het verliezen van sociale contacten of zelfs een baan. Binnen en buiten Nederland zijn er verschillende projecten, campagnes en initiatieven opgezet om stigma te bestrijden. Contact maken tussen mensen met en zonder een psychische aandoening heeft een positief effect op het bestrijden van stigmatisering in de geestelijke gezondheidszorg. Om dit effect vast te houden is het van belang dat mensen met een psychische aandoening actief deel blijven nemen aan anti-stigmaprogramma's (de Goei, Plooy & van Weeghel, 2006).

2.2. Herstel binnen de geestelijke gezondheidszorg

In deze paragraaf zijn verschillende aspecten van herstel binnen de geestelijke gezondheid beschreven. Eerst wordt er ingegaan op de definitie van herstel en hoe het herstelproces in elkaar zit. Vervolgens worden de belemmerende en bevorderende aspecten van herstel weergegeven. Ook wordt de houding van een professional die werkt volgens herstel beschreven. Ten slotte worden de sleutelbegrippen empowerment (eigen kracht) en ervaringsdeskundigheid besproken. Het gedachtegoed over herstel komt oorspronkelijk uit de Verenigde Staten in de jaren '90 (Anthony, 1993). Herstel is de vertaling naar het Amerikaanse begrip 'recovery' (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012). Herstel is een persoonlijk en uniek proces, waarbij je grip leert krijgen op de psychische aandoening (Anthony, 1993). De focus bij herstel ligt op empowerment, waarbij men uitgaat van de eigen kracht en mogelijkheden van de mensen ondanks hun psychische aandoening. Het begrip 'empowerment', wordt in paragraaf 2.2.7 uitgelegd. De visie achter herstel is grip krijgen

op de aandoening, herstel van maatschappelijke rollen en het maken van een eigen verhaal, stappen naar het hervinden of ontwikkelen van de eigen identiteit (Dröes & Witsenburg, 2012).

De herstelbeweging staat in Nederland nog in de kinderschoenen, maar wordt langzamerhand wel steeds meer een begrip binnen de geestelijke gezondheidszorg (Dröes & Witsenburg, 2012). Via cliëntenbewegingen in de geestelijke gezondheidszorg en in samenwerking met HEE! en Stichting Rehabilitatie '92 is herstel in Nederland geïntroduceerd in de geestelijke gezondheidszorg. De HEE! is een onderdeel van het Trimbos-instituut. HEE staat voor 'herstel, empowerment en ervaringsdeskundigheid' en is een programma uitgevoerd en gemaakt door ervaringsdeskundigen. Het programma is gericht op het ondersteunen van herstelprocessen en het ontwikkelen van producten en kennis op het gebied van herstelondersteuning en herstel voor mensen met een psychische kwetsbaarheid (HEE, z.j.). Stichting Rehabilitatie '92 is een landelijk bij- en nascholingsinstituut dat trainingen en consultatie verzorgt op het gebied van rehabilitatie (Stichting Rehabilitatie '92, 2016).

2.2.1. Het herstelproces

Het proces van herstel vindt voortdurend plaats. Kort gezegd, gaat het hierbij om een proces waarin iemand de hopeloosheid en het verlies van een betekenisvolle identiteit te boven komt. Daarnaast herpakt iemand zijn of haar maatschappelijke rol en eigen kracht om weer deel uit te maken van de eigen omgeving/ samenleving. Vaak moeten mensen met een (ernstige) psychische aandoening herstellen van stigma en discriminatie in de samenleving, traumatische ervaringen en de machteloos makende behandelingen (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012). Psychiater Jeffrey Gandin voegt hier aan toe dat het herstelproces voor iedere leeftijd anders is, omdat iedere leeftijdsgroep een andere behoefte kent op het gebied van geestelijke gezondheid. Daarbij vereist het herstelproces een gepersonaliseerde behandeling op maat voor iedere GGZ-cliënt (Bridges to Recovery, 2016).

2.2.2. Herstelaspecten

Binnen herstel kent men vier herstelaspecten (Dröes & Witsenburg, 2012). Deze slaan op de gebieden waarvan men 'herstelt' tijdens het herstelproces. De herstelaspecten zijn:

1. Herstel van gezondheid.
2. Herstel van persoon (identiteit, zingeving en acceptatie).
3. Herstel van activiteiten (dagelijks functioneren).
4. Herstel van participatie (maatschappelijke rollen)

2.2.3. Herstelfases

Binnen herstel zijn er vier fases zoals beschreven door (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012).

1. **Overweldigd worden door de aandoening.**

In deze fase voelt men zich voornamelijk hulpeloos, machteloos, verward en radeloos. Men is zowel mentaal als fysiek overweldigd door de symptomen die passen bij de aandoening. Een ander kenmerk is dat men zich geïsoleerd voelt van anderen, de omgeving en zichzelf. In deze fase is men nog niet toe aan verandering om manieren te ontwikkelen hoe om te gaan met de aandoening. Dit kan gevoelens van weerstand met zich mee brengen (Nathans, 2004).

2. **Worstelen met de aandoening.**

In deze fase is men nog steeds bang om overweldigd te worden door de aandoening, maar men probeert manieren te ontwikkelen om hoe om te gaan met de symptomen en weer in contact te komen met zichzelf. Men is tijdens deze fase door de worsteling vaak onzeker en opzoek naar de eigen identiteit.

3. **Leven met de aandoening.**

In deze fase beseft men dat er met de aandoening kan worden omgegaan. De angst wordt hierdoor minder en er ontstaat ruimte om sterke en beperkende kanten te leren ontdekken.

Tijdens deze fase bouwt men aan een nieuwe 'zelf' en werkt men aan het oppakken van oude of nieuwe rollen binnen de maatschappij. Ook het contact maken met belangrijke anderen staat hierin centraal.

4. **Leven voorbij de aandoening.**

In deze fase raakt de aandoening op de achtergrond en ontstaat er ruimte om nieuwe doelen in het leven te stellen waarbij men rekening houdt met de aandoening.

Voor de begeleiders en hulpverleners is het van belang dat zij het herstelproces en deze fases onderkennen en leren om cliënten de tijd en ruimte te geven om hierin hun eigen weg te vinden (Hendriksen-Favier, Nijns & van Rooijen, 2012).

2.2.4. Belemmerende en bevorderende aspecten binnen herstel

Er zijn, met betrekking tot herstel, belemmerende en bevorderende aspecten. De beleving van deze aspecten zijn voor ieder mens anders, omdat het bij herstel gaat om individuele herstelprocessen. Veelgenoemde belemmerende en bevorderende aspecten van herstel volgens Boevink & Dröes (2005) zijn hieronder beschreven in tabel 1.

Tabel 1. Bevorderende en belemmerende aspecten van herstel.

Bevorderende aspecten:	Belemmerende aspecten:
Financiële zekerheid	Stigma
Sociale- en zelfzorgvaardigheden	Schaamte
Hoop en acceptatie	Traumatische ervaringen
Ondersteuning van een betrokken en competent persoon die begrijpt wat de ander doormaakt	Misbruik van middelen
Spiritualiteit en intimiteit	Ineffectieve en nalatige professionele hulpverlening
Diversiteit in gewaardeerde rollen	Het ontbreken van basale levensvoorzieningen
Copingvaardigheden	Het ontbreken van kansen op het innemen van sociale rollen
Vaardigheden om met terugvallen om te gaan	Gebrek aan informatie over effectieve copingstrategieën
Het hebben van bevredigend werk en relaties	Gebrek aan vertrouwen bij belangrijke anderen en/of naasten
Begeleiding bij werk en opleiding	

Tevens zorgen verhalen, gedichten, muziek, gebeden, beelden en symbolen voor herkenning, inspiratie en verademing die bevorderend zijn voor het herstelproces (Bos, Hyvarinen en van Roermund, 2011). Ten slotte voegt Storme (2013) hieraan toe dat het hebben van sociale steun door familieleden, vrienden en/of hulpverlening essentieel is voor het herstelproces. Het herstelproces kan niet tot nauwelijks tot stand komen, wanneer er een gebrek is van sociale steun door (belangrijke) anderen.

2.2.5. Herstelondersteunende zorg

Het herstelproces wordt ondersteund door middel van herstelondersteunende zorg.

Herstelondersteunende zorg houdt alle zorg in dat het herstelproces ondersteund en bevordert.

Hierbij staan empowerment, ervaringsdeskundigheid en het eigen herstelverhaal van de persoon met een psychische aandoening centraal (Dröes & Witsenburg, 2012).

2.2.6. Houding van een professional die werkt volgens herstelondersteunende zorg

Van een professional, die werkt volgens herstelondersteunende zorg, wordt een specifieke houding verwacht. De professional moet in het contact met de cliënt present en aandachtig aanwezig zijn, waarbij hij zijn professionele referentiekader op een terughoudende en bescheiden wijze gebruikt. Daarnaast maakt hij ruimte voor, ondersteunt hij bij het maken van het eigen verhaal van de cliënt en sluit hierop aan. De professional erkent, benut en stimuleert de eigen kracht, de deskundigheid, het netwerk van de cliënt. Ten slotte is de professional gericht op het verlichten van lijden en het vergroten van de eigen regie en de autonomie van de cliënt (Dröes & Witsenburg, 2012).

2.2.7. Empowerment

Herstel wordt ondersteund door empowerment, maar leidt ook tot empowerment (Hendriksen-Favier, Nijns & van Rooijen, 2012). Empowerment is het ontwikkelen van de eigen kracht, talenten, inzicht en acceptatie om weer grip te krijgen op het leven en de eigen maatschappelijke (rol)positie (Dröes & Witsenburg, 2012). Brené Brown (2008) beschrijft in haar boek 'I Thought it Was Just Me (But It Isn't)' dat wanneer wij het gevoel hebben gehoord, verzorgd en begrepen te worden, we ons ook daadwerkelijk geliefd en geaccepteerd voelen; alsof we erbij horen. Waardoor wij ons krachtiger kunnen voelen en hetgeen wat ondersteunend is voor het herstelproces.

2.2.8. Ervaringsdeskundigheid

Ervaringsdeskundigheid is onmisbaar binnen herstelondersteunende zorg. Ervaringsdeskundigheid is het toepassen van de kennis die mensen met een psychische aandoening hebben opgebouwd naar aanleiding van hun ervaringen. Tijdens het herstelproces doen mensen met een psychische aandoening kennis en ervaring op om weer grip te krijgen op het eigen leven. Zij weten hierdoor wat herstelbevorderend en herstelbelemmerend werkt. Deze mensen worden ook wel 'ervaringsdeskundigen' genoemd. Deze ervaringskennis die zij bezitten kunnen ze weer in zetten bij andere mensen met een psychische aandoening die hier nog erg mee worstelen en behoefte hebben aan ondersteuning. Op deze manier ondersteunen deze ervaringsdeskundigen het herstelproces van andere GGZ-cliënten. Door deze ervaringskennis krijgen GGZ-cliënten weer vertrouwen in de eigen kracht. Hierdoor steunen herstel en empowerment op ervaringskennis en ervaringsdeskundigheid (Hendriksen-Favier, Nijns & van Rooijen, 2012).

Kortom, herstel is een uniek en persoonlijk proces waarbij mensen ondanks hun psychische aandoening weer grip krijgen op het leven. Deze visie komt oorspronkelijk uit Amerika en begint nu op te komen binnen de Nederlandse geestelijke gezondheidszorg. Men kan op vier aspecten herstellen: gezondheid, persoon, activiteiten en participatie. Daarnaast kent herstel verschillende herstelfases. Belangrijke begrippen bij herstel zijn empowerment en ervaringsdeskundigheid, deze begrippen zijn bevorderend voor het herstel. Belemmerende aspecten bij herstel zijn bijvoorbeeld stigmatisering en gebrek aan vertrouwen van belangrijke naasten.

2.3. Kwaliteit van leven binnen de geestelijke gezondheidszorg

Er bestaan veel verschillende definities over de kwaliteit van leven. Vaak wordt de kwaliteit van leven beschreven aan de hand van het persoonlijk functioneren op de domeinen: lichamelijk, psychisch en sociaal welzijn (GGZ Groep, 2017). Er is geen eenduidige definitie van de kwaliteit van leven. Voor dit onderzoek wordt het onderzoek van Boevink, Wolf en van Nieuwhuizen (1995) gebruikt. Zij beschrijven de kwaliteit van leven voor mensen met een psychische aandoening gedefinieerd aan de hand van negen domeinen. Deze negen domeinen lijken op de acht levensthema's van het spel 'Een

Steekje Los?', vandaar dat er gekozen is om deze bron te gebruiken. De negen domeinen zijn omschreven aan de hand van literatuur van Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen (1995):

Domein 1: Handelingscontrole.

Dit domein gaat over de individuele vaardigheden zoals: oplossingsvermogen, het grip krijgen op het leven en het verwerken van tegenslagen. Hierbij hoort ook de betekenis geven aan de eigen problemen en het aanvaarden van een langdurig herstel.

Domein 2: Autonomie.

Dit domein hangt veel samen met domein één. Ze hebben beiden betrekking op het vermogen om met de beperkingen van het (eigen) leven om te gaan. Men moet beschikken over zelfdiscipline en het vermogen om verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen leven. Deze twee componenten zijn voorwaarden voor de individuele autonomie. Kortom, men is verantwoordelijk om zelf inhoud te geven aan het eigen leven en daar verantwoordelijk voor te zijn.

Domein 3: Zingeving en zelfverzorging

Dit domein draait om zingeving en zelfverzorging. Het gaat hierbij om lichamelijke en geestelijke hygiëne. Denk aan het geloof dat steun en troost kan bieden, een goede nachtrust of lichaamsbeweging. Zingeving kan volgens Bradstreet (2013) omschreven worden in vier factoren: betekenis ervaringen, betekenisvol leven met sociale rollen, betekenisvol leven met sociale doelen en existentiële vragen (wat is de zin van het leven, waarom besta ik?). Daarnaast kan zingeving ook slaan op het accepteren van de psychische aandoening of bij het proces van opnieuw ontwikkelen en betekenis geven aan de persoonlijke zingeving ondanks de psychische aandoening (Andresen, Oades & Caputi, 2003).

Domein 4: Immateriële behoeften

Dit domein gaat over de immateriële behoeften zoals: privacy, bevrediging van seksuele behoeften, een zinvolle dagbesteding hebben en het hebben van verantwoordelijkheden.

Domein 5: Materiële verlangens

Dit domein gaat over de materiële behoeften zoals: het bezitten van een eigen huis, huisdier of auto, bijvoorbeeld. Een voorwaarde voor om hier in behoefte te voorzien is enige financiële zekerheid. Dus het hebben en behouden van een betaalde baan of een uitkering is van belang bij dit domein.

Domein 6: Burgerschap

Dit domein gaat over burgerschap en het vervullen van maatschappelijke rollen in de samenleving. Denk bijvoorbeeld aan het zijn van een ouder, student of werknemer. Anderzijds hoort bij dit domein ook het iets kunnen betekenen voor de ander.

Domein 7: Sociale steun

Dit domein gaat over sociale steun en hebben betrekking op sociale relaties. Deze sociale steun kan variëren van contact met vrienden, burens, familie en lotgenoten, bijvoorbeeld. Mensen met een psychische aandoening moeten hun problemen en gevoelens met iemand kunnen delen, waarbij ze begrip en acceptatie vinden in het contact met degene.

Domein 8: Een zorgzame omgeving

Dit domein neemt een overgangspositie in tussen professionele hulpverlening en het sociale verkeer. Mensen met een psychische aandoening moeten kunnen terugvallen op sociale hulp uit de omgeving. Hulpverleners kunnen mensen met een psychische aandoening helpen bij het creëren van sociale hulpbronnen uit de omgeving. Denk bijvoorbeeld aan familieleden die betrokken zijn bij de behandeling of een buurman die elke week een praatje komt maken hoe het gaat.

Domein 9: Professionele hulp

Dit domein gaat over de professionele hulp en ondersteuning die mensen met een psychische aandoening kunnen krijgen. Belangrijke eisen hiervoor zijn bijvoorbeeld: de persoonlijke relatie tussen cliënt en hulpverlener, de juiste informatie geven over medicatie en psychische symptomen, de cliënt serieus nemen, begrip tonen en uitgaan van de belevingswereld van de cliënt.

De levenskwaliteit van mensen met een psychische aandoening hangt samen met de manier waarop deze mensen zelf met hun problemen omgaan, de kwaliteit van de hulpverlening en de mate van ondersteuning van sociale contacten.

Het bevorderende en belemmerende aspecten van de kwaliteit van leven

Levenskwaliteit heeft te maken met de vraag of de levensomstandigheden en de gevoelens daarbij overeenkomen met de verlangens en voorkeuren van een persoon. Daarbij kunnen deze gevoelens en voorkeuren zeer divers zijn per persoon, omdat de kwaliteit van leven voor iedereen anders kan zijn (Gentle Teaching, 2013). Desondanks bestaan er acht basiswaarden die de kwaliteit van leven bevorderen: Het ervaren van een positieve lichaamsbeleving, een goed zelfbeeld, innerlijke rust, houvast en zingeving in dagelijkse activiteiten en het zich veilig, geliefd, liefdevol en verbonden voelen. In deze basiswaarden komen vier pijlers van companionship (sociale steun) terug: zich verbonden voelen, zich geliefd en liefdevol voelen en zich veilig voelen wat de kwaliteit van leven kan bevorderen (KansPlus, 2013). Daarnaast blijkt uit een onderzoeksrapport van Nivel het Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg, dat de kwaliteit van leven voor ouderen bevorderd wordt door het hebben van sociale contacten. Dit bevordert niet alleen de kwaliteit van leven, maar bestrijdt ook de eenzaamheid onder ouderen. Eenzaamheid is hierin weer een belemmerende factor voor de kwaliteit van leven van ouderen (Nivel, 2007).

Kortom, er zijn verschillende definities over de kwaliteit van leven binnen de geestelijke gezondheid. Binnen dit onderzoek is er gekozen voor de definitie van Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen (1995). Zij definiëren de kwaliteit van leven aan de hand van negen domeinen: Handelingscontrole, autonomie, zingeving en zelfverzorging, immateriële- en materiële behoeften, burgerschap, sociale steun, een zorgzame omgeving en professionele hulp. Daarnaast wordt de kwaliteit van leven voornamelijk bevorderd door sociale steun.

2.4. Vertaling van de theoretische begrippen naar het spel 'Een Steekje Los?'

Het spel 'Een Steekje Los' heeft de volgende doelen: stigmabestrijding, het bespreekbaar maken van de kwaliteit van leven en het herstel (proces) bevorderen (Spanjers, 2016).

2.4.1. Stigmabestrijding

Stigmabestrijding komt onder andere in het spel naar voren, doordat er stellingskaarten in het spel zitten die voorzien zijn van een stigmatiserende stelling. Voorbeelden van stellingskaarten met betrekking tot stigmatisering zijn:

'Als je psychische problemen hebt, is het leven zinloos.'

'Mensen met een psychiatrisch ziektebeeld kunnen niet voor zichzelf zorgen.'

'Ik heb liever niet dat mijn nieuwe collega een psychisch verleden heeft.'

Door in gesprek te gaan over deze stellingen binnen de deelnemersgroep, kan er meer begrip en (h)erkenning ontstaan over deze stellingen, waardoor stigma bestreden. Deze manier van in gesprek gaan over stigmatisering, valt binnen de strategie 'contact maken'. Deze strategie wordt beschreven in hoofdstuk 2.1.

2.4.2. Kwaliteit van leven:

Voor de definitie van de kwaliteit van leven, is er gekozen voor de definitie van Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen (1995). Bij deze definitie horen negen domeinen en deze worden vertaald binnen het spel 'Een Steekje Los?' door verschillende stellings- en vragenkaarten. De spelleaders en deelnemers gaan hierover in gesprek met elkaar, zodat men nadenkt over de eigen kwaliteit van leven. Per domein zijn er als voorbeeld drie stellingen en/of vragen weergegeven die slaan op het domein van de kwaliteit van leven. Los hiervan bestaat er ook een kaart binnen het spel 'Een Steekje Los' die zegt: 'Kwaliteit van leven betekent voor mij...'. Dit is dus een algemene vraag over wat de kwaliteit van leven voor iemand betekent.

Domein 1: Handelingscontrole:

1. 'Stel niet tot morgen uit wat je vandaag wilt doen.'
2. 'Je herkent je grenzen pas, als je ze overschrijdt.'
3. 'Hoe onderhoud jij je sociale contacten.'

Domein 2: autonomie:

1. 'Het gaat er niet om wat je niet kunt, maar om wat je wel kunt.'
2. 'Als je hulp zoekt ben je zwak.'
3. 'Acceptatie is het begin van verandering.'

Domein 3: zingeving en zelfverzorging:

1. 'Wie of wat inspireert jou?'
2. 'Waar ben je dankbaar voor?'
3. 'Als je gelukkig wilt zijn moet je daar veel energie in steken.'

Domein 4: immateriële behoefte:

1. 'Je huis is je thuis.'
2. 'Ook je vrije tijd moet je zinvol besteden.'
3. 'Hoe ziet jou ideale liefdesrelatie eruit?'

Domein 5: materiële behoeften:

1. 'Kleding kopen doe ik het liefst elke dag.'
2. 'Je moet binnen vijf minuten je huis definitief verlaten en je mag drie dingen meenemen, welke zijn dat?'
3. 'Wat doe je met één miljoen euro?'

Domein 6: burgerschap:

1. 'Voor een goede toekomst heb je een diploma nodig.'
2. 'Mensen zonder betaalde baan zijn verplicht vrijwilligerswerk te doen.'
3. 'Alleen als je een baan hebt, tel je mee in de maatschappij.'

Domein 7: sociale steun:

1. 'Wat vind je moeilijk in het aangaan of behouden van een relatie?'
2. 'Digitale vrienden zijn geen echte vrienden.'
3. 'Als je veel sociale contacten hebt, gaat het vanzelf beter met je.'

Domein 8: een zorgzame omgeving:

1. 'Op welke manier geef jij steun aan anderen?'
2. 'Als je kind een psychische ziekte heeft, welke hulp zoek je dan voor jezelf als ouders?'
3. 'Wanneer vertel je aan je nieuwe liefde over jou psychische problemen?'

Domein 9: professionele hulp:

1. 'Welke eigenschappen zou de ideale hulpverlener volgens jou moeten bezitten?'
2. 'Zonder goede hulpverlener ben je nergens.'
3. 'Van hoeveel hulpverleners ontvang jij hulp?'

2.4.3. Herstel

Zoals al eerder beschreven is herstel een uniek en persoonlijk proces wat voor ieder mens anders is om weer grip op het leven te krijgen. Herstel kent vier herstelaspecten en fases. Belangrijke begrippen binnen herstel zijn empowerment en ervaringsdeskundigheid. In het spel 'Een Steekje Los?' komt het herstel(proces) via de volgende stellings- en vragenkaarten naar voren:

1. 'Wat betekent 'herstel' voor jou?'
2. 'Ervaringsdeskundigen hebben meer te bieden dan professionele hulpverleners'.

Verder passen de acht levensthema's (Gezondheid, hulp, sociale contacten, thuis, relatie, studie en beroep, vrije tijd en zingeving) bij de herstelaspecten (Gezondheid, identiteit, activiteiten en participatie). Deze thema's worden door verschillende kaarten op een laagdrempelige manier bespreekbaar gemaakt:

- Herstel van gezondheid past bij de levensthema's: Gezondheid en hulp.
- Herstel van persoon past bij de levensthema: Zingeving (+ eventueel relatie)
- Herstel van activiteiten past bij de levensthema's: Vrije tijd, thuis
- Herstel van participatie past bij de levensthema's: Studie en beroep, sociale contacten en relatie.

Kortom, de drie doelen van het spel komen naar voren in het spel 'Een Steekje Los?'. Dit komt voornamelijk terug binnen de stellings- en vraagkaarten. Op deze manier valt het spel te koppelen aan thema's binnen de GGZ.

3. Methode van onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de methode van het onderzoek beschreven. Het typeonderzoek, de onderzoekspopulatie, de instrumenten, de methode, de interne en externe validiteit, de betrouwbaarheid en de ethische overwegingen.

3.1. Type onderzoek

Het type onderzoek is een inventariserend onderzoek. Migchelbrink (2008) beschrijft dat bij een inventariserend onderzoek de huidige situatie wordt geschetst. Dit betekent dat een doelstelling van een inventariserend onderzoek gericht is op het in kaart brengen van een probleem. Daarnaast is het een kwalitatief onderzoek, omdat er geen meetbare gegevens worden verzameld om antwoord te krijgen op de onderzoeksvragen (Verhoeven, 2010). In dit onderzoek is er de focus gelegd op subjectieve betekenis en de ervaringen van de respondenten. Stichting De Bagagedrager heeft de opdracht gegeven om de huidige toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' en de ervaringen van spelleaders en deelnemers in kaart te brengen. Kortom, dit onderzoek kan inventariserend en kwalitatief genoemd worden.

3.2. Onderzoekspopulatie en steekproef

Bij de onderzoeksomvang behoren alle personen, organisaties en andere zaken waarover je in een onderzoek uitspraken wilt doen. Dit heet ook wel de populatie. Dit is het domein waarbinnen het onderzoek zich afspeelt (Verhoeven, 2010). Voor dit onderzoek behoren alle mensen en organisaties die het spel 'Een Steekje Los?' spelen en inzetten binnen de GGZ in Nederland. Dit is een diverse groep, maar alle respondenten hebben affiniteit met de psychiatrie. De respondenten van dit onderzoek zouden hulpverleners, (GGZ) cliënten, naasten en familieleden van cliënten, ervaringsdeskundigen, psychiaters, managers, verpleegkundigen etc. kunnen zijn (Spanjers, 2016). Desondanks dat de functies en achtergrond van de respondenten verschillen, hebben de respondenten het spel 'Een Steekje Los?' gespeeld als deelnemer of spelleider. Dit is een gemeenschappelijke factor binnen de respondenten.

Bij een onderzoek kan niet de gehele populatie betrokken worden. Dit is kan in principe wel, maar daar wordt niet voor gekozen in verband met het tijdsbestek voor het onderzoek. Vaak wordt er om deze reden gebruik gemaakt van een steekproef. Een steekproef is een klein gedeelte van de populatie waar gegevens van verzameld wordt (Verhoeven, 2010). Binnen dit onderzoek ligt een aselechte steekproef niet voor de hand, gezien de grootte van de groep respondenten en het niet altijd in beeld hebben van de spelers van het spel. Er is gekozen om de respondenten te werven naar beschikbaarheid en bereidbaarheid. De opdrachtgever heeft er namelijk voor gekozen om bij de volgende organisaties spelleaders en deelnemers te interviewen: Vriendendiensten Deventer, Stip GGZ Flevoland, Hersteltalent Zeeland, Mediant (herstelbureau) en Benjamins & Jens. Deze organisaties zitten in het klantenbestand van stichting De Bagagedrager. Kortom, het is niet gericht op een specifieke doelgroep, bijvoorbeeld alleen cliënten of hulpverleners met een GGZ-achtergrond. Het kan zijn dat het spel geleid wordt door een ervaringsdeskundige en een hulpverlener uit de GGZ een deelnemer is van het spel.

3.3. Instrumenten

Het dataverzamelingsinstrument dat wordt gebruikt voor het beantwoorden van de theoretische deelvragen is literatuur. Deze literatuur wordt gehaald uit boeken, (tijdschrift)artikelen en het internet. Er zijn diverse zoektermen gebruikt om literatuur te verzamelen voor het beantwoorden van de theoretische deelvragen, bijvoorbeeld: stigmabestrijding, stigma in de psychiatrie, herstelondersteunende zorg, herstel, kwaliteit van leven, psychiatrie, GGZ, spel Een Steekje Los? en onderzoek. Deze termen zijn voornamelijk gezocht in de databanken van Saxion Hogeschool, SpringerLink en Google Scholar. Eventueel wordt er een GGZ-professional benaderd om antwoord te

geven op de theoretische deelvragen. Het dataverzamelingsinstrument dat wordt gebruikt voor het beantwoorden van de praktische deelvragen is een zelf ontworpen semigestructureerd interview. Een interview is een persoonlijk gesprek waarin informatie wordt verzameld door het stellen van vragen. Het is een instrument om doelgerichte vragen te stellen en om informatie te krijgen voor het onderzoek (Migchelbrink, 2013). Door middel van interviews breng je kennis, gedachten, gevoelens, opinies en attitudes in kaart van de respondenten (Baarda et al., 2012). Daarnaast worden interviews vaak gebruikt bij het verzamelen van informatie over ervaringen en belevingen van mensen, gebeurtenissen, verschijnselen en situaties (Migchelbrink, 2013). Dit is een instrument dat past bij dit (praktische) kwalitatieve onderzoek, omdat er onderzoek gedaan wordt naar de verschillende ervaringen van deelnemers en spelers met betrekking tot het spel 'Een Steekje Los?' en de doeleinden van het spel.

In dit onderzoek is voorafgaand aan de interviews structuur aangebracht door een topiclijst te maken, waarbij er van te voren gespreksonderwerpen zijn bepaald. Deze zijn gericht op de praktische deelvragen van dit onderzoek. Kortom de gespreksonderwerpen die naar voren komen zijn toepassingsmogelijkheden, kwaliteit van leven, stigmabestrijding en herstel. In samenspraak met de docent van onderzoek en de opdrachtgever zijn de interviewvragen samengesteld aan de hand van de literatuur die omschreven staat in het theoretisch kader. Doordat de interviewer kan doorvragen op de gegeven antwoorden van de respondent, wordt er ruimte gecreëerd om een goed beeld te krijgen van de persoonlijke opvattingen en belevingen van de respondenten (Migchelbrink, 2013).

3.4. Procedure

In deze alinea wordt de procedure van het onderzoek beschreven. Bij de start van het onderzoek is kennis opgedaan over de kernbegrippen van het onderzoek, via verschillende zoekmachines en databanken die genoemd zijn in paragraaf 3.3. De kernbegrippen zijn stigmabestrijding, kwaliteit van leven en herstel. De verschillende literatuurbronnen zijn gekoppeld aan elkaar, waardoor deze verschillende bronnen samen het theoretisch kader vormen van dit onderzoek.

Samen met de opdrachtgever zijn er verschillende organisaties uitgezocht om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Deze organisaties zijn gekozen, omdat de opdrachtgever op de hoogte is dat deze GGZ-gerelateerde organisaties het spel toepassen. Dit betekent niet dat de opdrachtgever weet hoe het spel wordt toegepast in de organisaties.

De opdrachtgever heeft contact opgenomen met de verschillende GGZ-gerelateerde organisaties. Eerst hebben zij telefonisch contact opgenomen met deze GGZ-gerelateerde organisaties om goedkeuring te vragen dat wij contact met hen opnemen en of zij mee willen werken aan het onderzoek. Daarna heeft de opdrachtgever een mail gestuurd om onze contact-gegevens door te geven en een korte samenvatting te geven van het onderzoek. Deze mail is toegevoegd in bijlage 6 van dit bachelorrapport. Vervolgens is er door de onderzoekers contact gezocht met de GGZ-gerelateerde organisaties. Het eerste contact vond plaats via de email, deze mail is tevens toegevoegd als bijlage 7 in dit verslag. Een aantal dagen na het versturen van de mail is er telefonisch contact opgenomen met de verschillende organisaties om het onderzoek nader toe te lichten. Alle organisaties waren bereid om mee te werken aan het onderzoek en zouden contact leggen met spelers en deelnemers. Uiteindelijk heeft elke organisatie een speler en deelnemer kunnen benaderen die bereid was deel te nemen aan een interview.

Na het telefonisch contact zijn er data op de mail gezet door de onderzoekers, wanneer zij interviews konden afnemen met de spelers en deelnemers. Hierbij zijn ongeveer 10 data aangegeven, waarbij de flexibiliteit van de onderzoekers benoemd is. De respondenten hebben aangegeven, wanneer zij het liefste wilde afspreken om een interview te houden. Alle interviews zijn gehouden onder de beschikbaarheid en bereikbaarheid van de respondenten. De interviews vonden plaats op de locatie van organisaties die deelnamen aan het onderzoek, om de reistijd en reiskosten te

beperken. Er zijn prikkelarme gespreksruimtes gereserveerd, zodat het interview zonder ruis afgenomen kon worden.

Voorafgaand aan het interview werden eerst een aantal aspecten besproken, waaronder de anonimiteit, de vraag of het gesprek mocht worden opgenomen, de uitleg van het onderzoek en de deelname van de respondent aan het onderzoek. Het interview zelf werd afgenomen, aan de hand van een interviewvragenlijst. Na afloop van het interview werden de respondenten bedankt en er werd aangegeven dat zij voor vragen altijd terecht konden bij de onderzoekers. Alle interviews zijn opgenomen, waardoor het interview kan worden uitgetypt en gecodeerd. Migchelbrink (2013) beschrijft dat de essentie van coderen is om labels toe te kennen aan tekstfragmenten, waardoor de resultaten geanalyseerd kunnen worden. Hieruit zijn er resultaten gekomen en zijn er conclusies omschreven. Deze zijn te lezen in hoofdstuk 4 en 5.

3.5. De methode van analyseren van de gegevens

Bij een kwalitatief onderzoek hoort een kwalitatieve analyse (Baarda et al., 2013). Een kwalitatieve analyse is de zoektocht naar antwoorden op kwalitatieve onderzoeksvragen. In tegenstelling tot een kwantitatieve analyse, moet je bij een kwalitatieve analyse zelf een analysemodel maken en/of uitwerken (Baarda et al., 2013).

Bij de het proces van kwalitatieve analyse zijn er drie onderzoeksactiviteiten die elkaar voortdurend afwisselen: waarnemen, analyseren en reflecteren (Baarda et al., 2013). Eerst wordt er waargenomen, waarbij alle interviews (met spelleiders en deelnemers van de vijf gekozen GGZ-gerelateerde organisaties) afgenomen en uitgeschreven zijn. Alle uitspraken van de respondenten worden letterlijk uitgeschreven, zodat er dicht bij de werkelijkheid gebleven wordt. Vervolgens worden de uitgeschreven interviews gelezen en er wordt gekeken welke uitspraken relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De niet-relevante uitspraken worden niet meegenomen in het coderen of labelen.

Bij het coderen wordt de inhoud van het interviewmateriaal als het ware geknipt, waarbij alleen de relevante informatie en uitspraken die belangrijk zijn voor het onderzoek overblijven (Baarda et al., 2013). Deze uitspraken worden samengevoegd tot een fragment. De fragmenten worden vervolgens samengevat in een paar woorden of één woord. Op deze manier krijgen alle uitspraken/fragmenten een bepaalde betekenis die een bepaald label aangeven. Dit heet ook wel 'open coderen' (Baarda et al., 2013). Dit wordt per interview verwerkt. Wanneer een fragment bijvoorbeeld gaat over het spel en het bespreekbaar maken van sociale contacten in verband met de kwaliteit van leven. Dan kan dit fragment samengevat kan worden met de code 'kwaliteit van leven'. Vervolgens worden alle codes onder de loep genomen, om te kijken welke codes synoniemen zijn van elkaar of welke codes onderverdeeld kunnen worden in hoofd- en subcodes. Je gaat als het ware de open codes ordenen. Dit heet axiaal coderen (Baarda et al., 2013). Wanneer er een aantal codes zijn met de label 'kwaliteit van leven', dan kan er gekeken worden of deze codes bijvoorbeeld onderverdeeld kunnen worden in subcodes. Denk aan codes die verwijzen naar de verschillende domeinen binnen de kwaliteit van leven, zoals het domein sociale steun. Hierna worden de geordende codes selectief gecodeerd. Hierbij blijven alleen de codes over die antwoord geven op de onderzoeksvragen (Baarda et al., 2013).

Als laatste wordt er gereflecteerd om te kijken in hoeverre de onderzoeksresultaten uit de analyse hebben bijgedragen aan het beantwoorden van de onderzoeksvragen (Baarda et al., 2013). Hieruit kunnen nieuwe inzichten ontstaan, worden gebruikt voor de aanbevelingen, conclusie en/of discussie van het onderzoek.

3.6. Betrouwbaarheid

Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te vergroten, moeten de onderzoeksresultaten niet op toeval berusten. Het onderzoek moet namelijk herhaalbaar zijn, wat leidt tot dezelfde resultaten. Dit betekent niet dat de resultaten gelijk moeten zijn (Verhoeven, 2010).

Er is nagedacht over de omgeving waar de interviews plaats zullen vinden. De ruimte of locatie wordt in overleg gekozen met de respondenten. Naar verwachting zullen de interviews voornamelijk bij de GGZ-gerelateerde organisaties zelf plaatsvinden in verband met reistijd en de kosten die zij anders zullen maken. Voor de ruimte waar de interviews plaatsvinden is het belangrijk dat deze prikkelarm is, waardoor er minder last is van ruis en dat men geconcentreerd kan praten.

Ook is het belangrijk om een goede vragenlijst op te stellen voor de interviews. De vragenlijst moet concreet, neutraal en duidelijk zijn. Deze vragenlijst wordt tijdens een proefinterview gecontroleerd, van feedback voorzien en geoptimaliseerd, om de betrouwbaarheid te vergroten. Ten slotte worden begrippen tijdens het interview toegelicht en geoperationaliseerd, wanneer deze niet duidelijk zijn voor de respondent. Hierdoor wordt de vraagstelling door iedere respondent op dezelfde wijze geïnterpreteerd (Baarda et al., 2013).

Andere manieren om het onderzoek betrouwbaarder te maken zijn het bijwonen van de interviews op school en het bijhouden van een logboek. Zodat bij herhaling van dit onderzoek de fouten vermeden kunnen worden die gemaakt zijn om de betrouwbaarheid van de resultaten te vergroten (Verhoeven, 2010). Onderdelen die de betrouwbaarheid kunnen beïnvloeden, zijn onvoorziene gebeurtenissen tijdens het uitvoeren van het onderzoek. Bijvoorbeeld, wanneer één van de interviewers ziek is en de ander dit alleen overneemt. Hierdoor zou het kunnen zijn dat er niet goed genoeg doorgevraagd zou kunnen worden op de uitspraken van de respondent, omdat er bij dit interview maar één onderzoeker aanwezig is.

3.7. Interne en externe geldigheid

Validiteit houdt de geldigheid van het onderzoek in. Geven de resultaten van een onderzoek weer wat je wilt onderzoeken? Validiteit bestaat uit interne- en externe validiteit. De interne validiteit wordt gewaarborgd in dit onderzoek door de begrippen te operationaliseren. Die zijn beschreven in het theoretisch kader, hoofdstuk twee van dit bachelorrapport. De externe validiteit betreft de populatievaliditeit, waarbij wordt gekeken of de resultaten te generaliseren zijn naar een grotere populatie (Verhoeven, 2010).

Om de validiteit zo groot mogelijk te maken, moet het onderzoek vrij zijn van systematische fouten (Verhoeven, 2010). Een voorbeeld van een systematische fout is een sociaal wenselijk antwoord, doordat er bijvoorbeeld een 'gevoelig' onderwerp wordt aangekaart. Deze systematische fouten worden zoveel mogelijk vermeden, waardoor je er vanuit mag gaan dat de resultaten uit het onderzoek een afspiegeling zijn van de werkelijkheid (Verhoeven, 2010).

Om de systematische fouten tot het minimum te beperken bij dit kwalitatieve onderzoek, wordt er gebruik gemaakt van de volgende mogelijkheden:

- Bij de interviews worden de gesprekken opgenomen, wat de betrouwbaarheid vergroot.
- Voor het interview wordt de anonimiteit van de respondent besproken samen met de respondent. Hierdoor wordt de kans kleiner dat de respondent sociaal wenselijke antwoorden gaat geven.
- Tijdens het onderzoek wordt er een logboek bijgehouden waarin aantekeningen staan over de vorderingen en belemmeringen die tijdens het onderzoek ondervonden werden (Verhoeven, 2010).

- Tijdens de interviews op school wordt er gebruik gemaakt van 'peer evaluation', hierbij wordt het onderzoek door collega-onderzoekers voorzien van feedback. Ook dit vergroot de betrouwbaarheid (Verhoeven, 2010). Deze activiteit is opgenomen in de planning.
- Ten slotte zal er samen met de opdrachtgever regelmatig afgesproken worden, om de voortgang en verzamelde gegevens te bespreken en om feedback te krijgen. Op deze manier wordt er gekeken of de verzamelde gegevens de onderzoeksvragen beantwoorden. Mocht het blijken dat een GGZ-organisatie niet mee wil werken aan het onderzoek, wordt er gekeken naar een alternatieve GGZ-organisatie samen met de opdrachtgever. Deze activiteit is opgenomen in de planning.

3.8. Ethische overwegingen

Het is van belang dat je als onderzoeker rekening houdt met de ethische overwegingen tijdens je onderzoek. Dit houdt in dat je ervoor moet zorgen dat je de verschillende partijen (de opdrachtgever, de respondenten en de onderzoekers) van het onderzoek niet schaadt. Bijvoorbeeld als onderzoeker moet je bewust zijn van de wetgeving op privacy (Baarda, et al., 2013).

Het onderzoek moet aan een aantal ethische eisen met betrekking tot de respondenten voldoen (Baarda et al., 2013):

1. Juiste voorlichting: het doel en de werkwijze van het onderzoek moeten helder en kloppend zijn voor de respondenten. Deze informatie wordt vaak in de introductie verteld. Wanneer je bepaalde informatie moet verzwijgen voor het onderzoek, moet je nagaan of dit niet de respondent schaadt. Voorafgaand aan het interview wordt er duidelijk aangegeven wat het doel van het interview is, waarover het onderzoek gaat, wie de onderzoekers zijn en worden onduidelijke begrippen toegelicht.
2. Vrijwillige medewerking: de respondenten moeten vrijwillig meewerken aan het onderzoek en het is mooi als je hen hiervoor toestemming vraagt (Baarda et al., 2013). In dit onderzoek wordt er uitgegaan van bereidbaarheid en beschikbaarheid. De respondent heeft de keuze om het interview af te slaan of aan te nemen. Na de introductie, tijdens het interview, wordt wederom de respondent gevraagd of hij wil mee werken aan het onderzoek.
3. Anonimiteit: Met anonimiteit wordt er bedoeld dat je de identiteit van iets of iemand niet bekend maakt. Met het vertrouwelijk omgaan van gegevens wordt er bedoeld dat deze gegevens niet algemeen bekend worden (Baarda et al., 2013). In dit onderzoek worden de gegevens van respondenten anoniem verwerkt, waardoor men niet kan herkennen welke respondent welke informatie heeft gegeven. Dit wordt gedaan door de namen van de respondenten te nummeren. Voorafgaand aan het interview wordt de anonimiteit van de respondent besproken.
4. Afwezigheid van nadelige effecten: De uitkomsten van het onderzoek mogen de respondenten niet schaden of nadelige effecten geven. Hierdoor moet je als onderzoeker goed afvragen of echt niemand schade kan ondervinden bij jou onderzoek (Baarda et al., 2013). Door middel van een proefinterview wordt er geprobeerd om dit te voorkomen en te onderzoeken. Naar aanleiding van de verkregen feedback wordt de vragenlijst hierop aangepast.

Ten slotte moet de onderzoeker voldoen aan ethische eisen. Dit gaat bijvoorbeeld om het voorkomen van plagiaat plegen. Plagiaat is het zonder bronvermelding overnemen van ideeën of teksten van iemand. Het is een vorm van fraude, dit kan onbewust en bewust gebeuren. Om plagiaat te voorkomen moet je als onderzoeker altijd de bronvermelding juist weergeven (Baarda et al., 2013).

3.9. Samenvatting hoofdstuk 3

Het onderzoekstype is een inventariserend onderzoek, waarbij de onderzoeksvorm kwalitatief is. De onderzoekspopulatie is zeer divers binnen dit onderzoek. Het spel 'Een Steekje Los?' kan namelijk door verschillende betrokkenen gespeeld worden. Hierdoor is er geen steekproef mogelijk binnen dit onderzoek. Er wordt dus niet selectief gekozen welke deelnemer of spelleider er geïnterviewd gaat worden. De gekozen organisaties voor de interviews zijn: Vriendendiensten Deventer, Stip GGZ Flevoland, Hersteltalent Zeeland, Mediant (herstelbureau) en Benjamins & Jens. Kortom, het is niet gericht op een specifieke doelgroep.

Het dataverzamelingsinstrument dat wordt gebruikt voor het beantwoorden van de theoretische deelvragen is literatuur. Het dataverzamelingsinstrument voor praktische deelvragen is het semigestructureerde interview, opgesteld aan de hand van de gebruikte literatuur in het theoretisch kader. De gegevens van het onderzoek worden geanalyseerd door deze te coderen. Tijdens het onderzoek wordt de betrouwbaarheid gewaarborgd door de interviews af te nemen in prikkelarme ruimtes, het afnemen van een proefinterview, onduidelijkheden toelichten aan respondenten tijdens de interviews, interviews op school bij te wonen, het bijhouden van een onderzoeklogboek en door de interviews met twee personen af te nemen.

De interne en externe geldigheid wordt gewaarborgd door de interviews op te nemen, de anonimiteit van de respondenten te bespreken, een onderzoeklogboek bijhouden, interviews op school bij te wonen en continu af te stemmen met de opdrachtgever. Ten slotte is er rekening gehouden met de volgende ethische overwegingen: de respondenten worden goed voorgelicht over het onderzoek, de respondenten nemen vrijwillig deel aan het onderzoek, de anonimiteit van de respondenten wordt gewaarborgd, de nadelige effecten voor de verschillende partijen worden voorkomen en plagiaat wordt voorkomen.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het praktische onderzoek weergegeven die middels interviews verkregen zijn. Eerst wordt de respondentengroep beschreven en daarna worden per deelvraag de resultaten weergegeven. De praktische deelvragen zijn:

1. Op welke manier zetten verschillende GGZ-gerelateerde organisaties het spel 'Een Steekje Los?' in binnen hun organisatie? (Vriendendiensten Deventer, GGZ Stip Flevoland, Hersteltalent Zeeland, Mediant, Benjamins & Jens)
2. Wat zijn de ervaringen van spelleaders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van stigmabestrijding?
3. Wat zijn de ervaringen van spelleaders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van de kwaliteit van leven?
4. Wat zijn de ervaringen van spelleaders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van herstel?

4.1. Omschrijving respondenten

De respondentengroep bestaat uit vijf spelleaders en vijf deelnemers. Op basis van beschikbaarheid en bereidbaarheid zijn tien respondenten geworven waarvan negen vrouwen en één man. Deze zijn geworven bij de vijf verschillende organisaties die omschreven zijn in bijlage twee.

Negen van de tien respondenten (spelleaders en deelnemers) hebben een achtergrond binnen de psychiatrie. Een aantal respondenten werkt binnen de psychiatrie en een ander aantal ontvangt hulpverlening binnen de psychiatrie. Er zijn interviews afgenomen met psychiatrisch verpleegkundigen, ervaringsdeskundigen, ex-cliënten en maatschappelijk werkers. Eén respondent had geen achtergrond in de psychiatrie. Deze respondent is een bewoner van een verzorgingshuis, waar het spel door een GGZ-gerelateerde organisatie gespeeld wordt.

4.2. Algemene gegevens

Naast de interviewvragen over stigmabestrijding, de kwaliteit van leven en het herstelproces, werden er ook algemene vragen gesteld aan de respondenten over het spel en de vaardigheden van de spelleader. Deze resultaten horen niet bij een bepaalde deelvraag binnen het onderzoek, maar het zijn wel waardevolle gegevens die passen binnen dit onderzoek, omdat er zo een beeld gevormd kan worden van de achtergrond van de respondenten die geïnterviewd worden. Daarnaast kan de stichting op basis van de resultaten eventueel de spelleaderstraining aanpassen.

4.2.1. Op welke manier kwamen de respondenten met het spel in aanmerking

Onder de respondenten die spelleader waren, gaven de meeste spelleaders aan dat zij met het spel in aanmerking kwamen via het contact met Ellen Spanjers (de bedenker van het spel) of via projecten die zij, Ellen Spanjers, en haar medewerkers organiseren via Stichting De Bagagedrager, zoals de stigmatour. Daarnaast hebben twee respondenten (spelleaders) meegeholpen en meegedacht met de ontwikkeling van het basisspel of een uitbreidingsset, waardoor zij in aanraking kwamen met het spel 'Een Steekje Los?'. Drie van de vijf deelnemers kwam via hun eigen organisatie (De vijf GGZ-gerelateerde organisaties) in aanraking met het spel, doordat er een spelleader daar het spel ging spelen. Twee van de vijf deelnemers zijn in aanraking gekomen met het spel, doordat een spelleader het spel ging spelen op diens organisatie die niet valt binnen de vijf GGZ-gerelateerde organisaties. Zo werd het spel een keer gespeeld in een verzorgingshuis, georganiseerd door Hersteltalent in Zeeland.

4.2.2. Spelleaders training wel/niet gevolgd

Aan de spelleaders werd gevraagd of zij de spelleaderstraining hadden gevolgd. Vier van de vijf spelleaders had de spelleaderstraining gevolgd. Eén spelleader had deze niet gevolgd, omdat zij al regelmatig had deelgenomen aan het spel en betrokken was bij de opzet van het spel. De spelleader

geeft aan dat zij hierdoor voldoende ervaring heeft opgedaan om het spel te leiden zonder een spel leiderstraining te volgen. Over de spel leiderstraining wordt het volgende door een respondent gezegd: *“Als je je echt helemaal richt op het spel en je wilt er echt groepen mee gaan begeleiden is het wel handig dat je een spel leiderscursus hebt gevolgd. Of als je geen ervaring hebt met groepen en met het spel, dan lijkt het mij wel zinvol om zo’n cursus te volgen.”* Kortom, het is wel aan te raden volgens de respondent om een spel leiderstraining te volgen als je nog niet bekend bent met het spel of het begeleiden van groepen. Vervolgens werd aan de spel leiders (die de training wel hadden gevolgd) gevraagd hoe zij deze training ervaren hadden. Alle vier de spel leiders gaven aan dat ze tevreden zijn over de huidige spel leiderstraining waarbij ze geen aanbevelingen hadden om de training aan te passen.

4.2.3. Aanbevelingen van het spel volgens de respondenten

Ten slotte werd er aan de respondenten gevraagd wat zij aan het spel zouden toevoegen of veranderen als zij de maker van het spel zouden zijn. Vijf van de tien respondenten gaven hierop geen aanbevelingen, omdat zij de huidige versie van het spel voldoende vonden. De andere vijf gaven wel aanbevelingen met betrekking tot het spel, deze worden hier weergegeven.

Een van de meest genoemde aanbevelingen is dat de respondenten en dan voornamelijk de spel leiders graag meer werkvormen en variaties zouden willen zien en leren met betrekking tot het spel. Een enkele respondent gaf aan dat het mooi zou zijn als deze verschillende werkvormen in een handleiding beschikbaar zouden zijn voor de spel leiders. Een andere aanbeveling is om het spel vaker te kunnen spelen om bepaalde doelstellingen te verwezenlijken, zoals het bevorderen van het herstelproces bij de deelnemers of om stigma’s in de psychiatrie te bestrijden. Een aantal respondenten bemerkte dat zij het spel zelf te weinig speelden binnen de organisatie of in samenwerking met andere organisaties om deze doelstellingen te behalen.

Een andere aanbeveling gaat over de speelkaarten van het spel. Eén respondent gaf aan dat ze graag meer kaartjes zou willen zien die dieper ingaan op de emotie die een deelnemer kan hebben bij bepaalde thema’s. De respondent zei hierop: *“Ik zou meer over de emoties willen praten die erachter liggen. Iedereen is weleens boos in zijn leven en hoe word je dan boos. Kijk dat soort kaartjes, die kaartjes ontbreken nog wel eens.”* Een andere respondent gaf aan dat ze graag meer positieve kaartjes zou willen binnen het spel, waardoor het spel wat luchtiger werd om te spelen. Ook gaf een respondent aan dat er meer focus op de stellingen- en vragenkaarten moet zijn, zodat je dieper in kunt gaan op bepaalde levensthema’s van het spel. Zij zegt hierover: *“Tja misschien is dat heel persoonlijk hoor. Maar ik vind ‘raad het woord en teken het woord’ niet zo leuk. Ja, het kan wel zijn dat het na een hevige discussie als een soort rust moment zorgt, maar daarbij ga je niet echt in de diepgang. Ik vind de stellingen en levensvragen leuker, omdat je dan echt de diepgang in gaat.”*

Vervolgens hadden de respondenten aanbevelingen voor de uitbreidingssets van het spel. Zo gaf een respondent aan dat de uitbreidingsset ‘Helpen werkt averechts, niets doen ook’ beter ‘Borderline’ genoemd zou kunnen worden, zodat het onderwerp van deze uitbreidingsset beter naar voren komt, anders was het niet duidelijk volgens de respondent. Een andere respondent gaf een idee voor een nieuw uitbreidingsset. Zij zou graag een uitbreidingsset willen die gaat over de dood of rouw. Ze vertelde hierbij: *“Maar het thema de dood zou wel een mooie aanvulling zijn als uitbreidingsset of thema. Wij merken ook dat doordat we dit thema bespreekbaar maakten dat er ineens ook gesproken mocht worden over hoe boos je kunt zijn als iemand zichzelf van het leven beroofd. Je dacht dat je vrienden was en het kan ervaren worden dat je zelf niet goed genoeg was om de gene te helpen. Dat gevoel van schuldgevoel en boosheid wordt dan besproken.”* Dit zou volgens een andere respondent passend zijn voor de doelgroep ouderen, omdat bij deze doelgroep daar gezien de levensfase veel mee heeft te maken. Bovendien, zou een respondent het bordspel graag willen veranderen door de looppaden op het bord aan te passen. Deze looppaden mogen zo aangepast

worden dat de speler meer keuzes heeft om een bepaalde route op het bord te lopen, zodat andere thema's eerder aanbod komen volgens haar. Ten slotte gaven een aantal respondenten aan dat zij de naam van het spel 'Een Steekje Los' graag zouden veranderen in 'Een eigenwijs spel'. De ervaring van de respondent was dat de naam 'Een Steekje Los?' in combinatie met een GGZ-instelling de aanname opwekt, dat de cliënten van deze GGZ-instelling daadwerkelijk gek zijn en 'een steekje los' hebben en dit schrikt deelnemers af, volgens de respondent.

4.3. Resultaten toepassingsmogelijkheden

Het spel 'Een Steekje Los?' kan op verschillende manieren worden toegepast in de praktijk. De respondenten zijn gevraagd of zij wat wilden vertellen over de hoe zij het spel toepasten, waarbij is gevraagd naar de doelgroep, de werkvorm, het doel van de inzet van het spel, de grootte van de groep, en de locatie. Per onderdeel worden de reacties van de respondenten omschreven. In dit onderdeel zijn de resultaten van de spelleiders voornamelijk omschreven, omdat de deelnemers minder konden vertellen over de doelgroep, het doel van de inzet van het spel, de grootte van de groep en de locatie. De antwoorden die zij geven, bevestigen hetgeen de spelleiders aangeven.

4.3.1. Doelgroep

Vanuit de interviews met de respondenten komt naar voren dat het spel 'Een Steekje Los?' met verschillende doelgroepen wordt gespeeld binnen de verschillende organisaties. Alle geïnterviewde spelleiders geven de diversiteit van doelgroepen aan, omdat de toepassing van het spel wordt aangepast op de vraag van een andere organisatie. Er wordt een aantal voorbeelden gegeven van doelgroepen waarmee het spel wordt gespeeld. Eén respondent geeft aan dat zij het spel onder andere inzet bij hulpverleners die te maken krijgen met cliënten met een borderline problematiek. Eén andere respondent geeft aan dat zij het spel onder andere inzet bij een lotgenotengroep. Twee respondenten benoemen dat zij het spel onder andere met ouderen spelen.

Tevens geeft één respondent aan dat er een mengeling is van mensen met een psychische aandoening en mensen zonder een psychische aandoening, zoals het spel in theorie is opgezet. Eén organisatie speelt het spel in een bibliotheek, om mensen met en zonder een psychische aandoening met elkaar in contact te brengen. *"In de bibliotheek zijn mensen zonder GGZ-achtergrond die gewoon nieuwsgierig zijn. En sommige mensen hebben wel een GGZ-achtergrond"*

Tevens wordt er aangegeven dat het spel 'niet met iedereen' gespeeld kan worden. Tijdens het interview is hierop doorgevraagd, waarop de respondenten aangeven dat het afhankelijk is van de openheid van de spelleider en de herstelfase van de deelnemer. Een voorbeeld hiervan wordt beschreven in de resultaten van stigmabestrijding en herstel.

4.3.2. Inzet doel van het spel

Tijdens het afnemen van de interviews is er gevraagd naar het doel, waarop het spel wordt ingezet binnen de organisatie. Er zijn verschillende doelen waarvoor het spel wordt ingezet. Alle respondenten geven aan dat het als middel wordt gebruikt om in gesprek te komen met elkaar.

Het meest voorkomende doel dat de respondenten benoemen is stigmabestrijding. Dit wordt aangegeven door zes respondenten aangegeven. Eén van de respondenten geeft als voorbeeld, waarbij stigmabestrijding een doel van het spel was: *de RIBW, maar ze zaten ook met een soort inloop, zaten ze onder één dak met bejaarde mensen, die wonen daar, in een woonvorm of hoe je dat mag noemen, en daar had je ook een ruimte van de RIBW, nou die mensen van de woonvorm vonden het ook wel spannend dat er mensen daar kwamen met een psychiatrische achtergrond en toen dachten we hé dan gaan we het spel 'Een Steekje Los?' spelen met hen, dan kunnen we gewoon kennismaken met elkaar.*

Door de respondenten worden ook andere doelen van het inzetten van het spel benoemd. Drie respondenten geven aan dat het spel wordt gebruikt voor hulpverleners om een betere begeleiding te kunnen bieden aan cliënten, doordat het spel kan leiden tot nieuwe inzichten van de hulpverleners en meer inlevingsvermogen creëren in hun cliënten. Eén respondent andere geeft aan dat zij het onder andere toepast in het verzorgingshuis, om het over de 'normale' dingen van het leven te hebben. Waarbij zij aangeeft dat dit niet vaak gebeurt in de huidige situatie en omgeving van een verzorgingshuis.

4.3.3. Werkvorm

Er zijn verschillende manieren hoe het spel kan worden ingezet, men kan gebruik maken van bijvoorbeeld alleen de stellingskaarten of alleen de fotokaarten. Ook kan men uitbreidingssets gebruiken of het gehele spel. Aan de respondenten is gevraagd hoe zij dit doen. Om een beeld te krijgen van de genoemde verschillende werkvormen zijn hieronder verschillende werkvormen beschreven:

- Eén respondent geeft aan dat zij vrijwel altijd met fotokaarten begint, zodat zij de deelnemers beter leert kennen.
- Twee respondenten geven aan dat zij het spel met ouderen hebben gespeeld, waarbij er enkel gebruik wordt gemaakt van stellingskaarten en levensvragen. Er wordt geen gebruik van de fiches en de fotokaarten. Hier is voor gekozen, omdat voor ouderen de fiches te klein zijn en de foto kaarten moeilijk zijn om te zien.
- Eén respondent geeft aan dat zij het spel inzet door de deelnemers van een groep te laten staan. Daarna benoemt ze een stelling en mogen de deelnemers kiezen of ze eens of oneens zijn met de benoemde stelling. Daarna volgt er een gesprek. Deze respondent geeft aan dat dit het gesprek op gang laat komen door de deelnemers te laten kiezen tussen eens en oneens, oftewel zwart – wit. De deelnemers mogen niet in een 'grijs' gebied zitten.

Vier respondenten geven aan dat zij het volledige basisspel gebruiken, of dachten te gebruiken. Hierbij wordt er gebruik gemaakt van alle thema's van het spel met de bijbehorende categorieën. De andere zes respondenten geven aan dat zij voornamelijk de uitbreidingssets gebruiken, omdat deze uitbreidingssets beter aansluiten bij de doelgroep. Een respondent verzorgt trainingen aan hulpverleners die te maken krijgen met mensen met een borderline problematiek, waardoor zij gebruik maakt van de uitbreidingsset 'Helpen werkt averechts'.

4.3.4. Grootte van de groep

De respondenten, zowel spelleiders als deelnemers, hebben ook een beeld gegeven van de grootte van de groep die het spel 'Een Steekje Los?' spelen. Zeven van de tien respondenten geven aan dat het spel wordt gespeeld met een groep mensen van ongeveer zes personen. Twee andere respondenten geven aan dat zij het spel in een groep spelen van ongeveer 10 personen spelen. Eén respondent geeft aan dat zij geen antwoord kan geven op deze vraag, omdat de grootte van de groep afhankelijk is van de vraag van de opdrachtgever.

4.3.5. Locatie

Het spel wordt bij de meeste organisaties gespeeld op de locatie van de desbetreffende organisatie of bij hun opdrachtgever. Meestal vindt dit plaats in een kantoor of een huiskamer van een organisatie. Er is één organisatie die aangeeft dat het spel wordt gespeeld in een openbare ruimte (bibliotheek), waardoor er een veelzijdigheid van deelnemers is.

4.4. Resultaten stigmabestrijding

Eén van de doelen van het spel is om stigma binnen de psychiatrie te verminderen. De resultaten, met betrekking tot de ervaring op het gebied stigmabestrijding, worden hieronder beschreven. In deze resultaten is er veel aandacht gegeven aan de ervaringen van respondenten.

Tijdens de interviews is niet rechtstreeks gevraagd of de respondenten dachten dat het spel bijdraagt aan stigmabestrijding binnen de Nederlandse samenleving. Vragen die hier wel over gesteld zijn, waren gericht op begrip krijgen, bewustwording en veranderende zienswijze. Om een duidelijk beeld te krijgen, is er veel gevraagd naar voorbeelden.

Zes respondenten geven aan dat zij dat zien dat er meer begrip is voor elkaar of merken dat zij meer begrip hebben gekregen voor een ander na het spelen van het spel. Er wordt aangegeven dat persoonlijke verhalen worden gedeeld, wat maakt dat er begrip voor elkaar wordt gecreëerd. Een voorbeeld hiervan wordt omschreven door een respondent: *“En dat daar ook begrip door kwam, van o hé nu je dit zo uitlegt hoe een depressie voor jou voelt en werkt, dan snap ik dat beter. Dit is dan meer begrip van de mensen die geen depressie hadden en dat is mooi om te zien dat je dat ook voor elkaar krijgt.”*

Er wordt door vrijwel alle respondenten aangegeven dat het spel wel als moeilijk, lastig of confronterend wordt ervaren, omdat er onderwerpen worden besproken die niet door iedereen als prettig wordt ervaren. Hierbij komt naar voren dat de rol van de spelleider, volgens de respondenten, erg belangrijk is in het spel. De rol van de spelleider wordt als belangrijk gevonden, omdat deze kan helpen in het creëren van openheid, het bieden van veiligheid en vragen kan ombuigen waardoor deze positiever zijn en tot slot kan doorvragen. Daarnaast is er een aantal onderwerpen naar voren gekomen die als ‘moeilijk’ worden ervaren, waaronder rouw, borderline en psychoses. Een kaartje in het spel, dat volgens de respondenten, veel emoties en discussie oproept is ‘Een persoon met borderline/psychische aandoening mag geen kinderen krijgen’. De respondenten geven aan dat rouw, borderline en psychose moeilijke onderwerpen zijn om over te praten. Eén respondent geeft aan dat bij hun organisatie, cliënten en medewerkers geen stigma’s aanwezig zijn. *“Ja kijk de meeste mensen hier hebben geen schaamte of beperkingen. Wanneer zij onder de cliënten zijn is het “ons kent ons”. Waarbij iedereen van elkaar weet dat iedereen een beetje een steekje los heeft”*

Een aantal respondenten geeft aan dat het spel zorgt voor een vermindering van zelfstigma, omdat het spel mensen laat nadenken over hoe zij in het leven staan en hierover in gesprek gaan. Hieronder worden een aantal fragmenten beschreven, waarbij dit naar voren komt:

- *“tja mensen doen ook vaak aan zelfstigma. Zelfstigmatisering, van tja ik ben patiënt. Of tja ik ben autist. Nee je bent gewoon een persoon en je hebt autismespectrum stoornis. Je hebt dat stukje gewoon. Je kunt ook gewoon aardappels snijden?”*
- *“Door de verschillende antwoorden van mensen, die verschillende inzichten heeft mij toch ook weer meer afstand gegeven met betrekking tot mezelf in positieve zin. Ik heb daardoor mijn ziekte meer geaccepteerd, omdat ik ook met mensen in contact ben gekomen die ook bipolair zijn en hier mee worstelden. En dat worstelen herkende ik ook bij mezelf. Nu heb ik zoiets van ik neem mijn medicatie en het is goed. Ik schaam me er niet meer voor, het is gewoon een ziekte. Dat komt wel echt door het spel.”*
- *“misschien dat wat ik zie over de verrijking van een psychose. Dat een psychose een verrijking kan zijn van je leven. Ik had het nooit zo bekeken en kreeg ik wel een stukje besef van dit soort dingen.”*

Daarnaast is de respondenten gevraagd in hoeverre hun zienswijze veranderd is, na afloop van het spel. Vrijwel alle respondenten gaven aan dat zij geen verandering zagen in hun zienswijze, toen de interviewers hierop doorvroegen kwamen de respondenten allemaal aan ‘nieuwe’ inzichten aan de

hand van het spel en wist iedere respondent een voorbeeld te geven van een verandering in hun zienswijze. Eén respondent geeft aan dat het spel heeft geholpen om een proces op gang te brengen bij haarzelf of zij kan bepalen wat goed is voor een cliënt. Een andere respondent geeft aan dat zij haar ziekte meer heeft geaccepteerd dankzij het spel. Nog een andere respondent heeft aangegeven dat zij nooit zo beseftte dat mensen met een psychische aandoening dezelfde behoeftes hebben als mensen zonder een psychische aandoening.

Eén respondent geeft daarnaast ook aan dat de stigmatisering minder is, wanneer er meer kennis is van psychiatrie in de omgeving van bijvoorbeeld een kliniek. De respondent omschrijft het als volgt: *“In Raalte had je vroeger het Francushof en dat was een plek waar mensen opgenomen werden zegmaar. Het was een hof en allemaal bij elkaar, mensen hadden daar familie die daar hadden gewerkt of sommige mensen kenden mensen die een psychose hadden gehad. Ik denk dat je bijvoorbeeld in Raalte ziet, dat er minder stigma is omdat ze er mee bekend zijn”*

4.5. Resultaten Kwaliteit van Leven

Er zijn verschillende definities over de kwaliteit van leven binnen de geestelijke gezondheid. Binnen dit onderzoek is er gekozen voor definitie van Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen (1995), omdat binnen het spel ‘Een Steekje Los’ en de uitbreidingssets deze domeinen vertaald worden binnen de acht levensthema’s van het spel. Tijdens het interview, kregen de respondenten verschillende vragen met betrekking tot de kwaliteit van leven. Aan hen werd gevraagd welke thema’s voor hen belangrijk zijn in het leven en welke kaart van het spel hen aansprak m.b.t. de kwaliteit van leven. Ten slotte werd aan hen gevraagd een cijfer te geven naar de bijdrage van het spel m.b.t. de kwaliteit van leven.

4.5.1. Aangegeven thema’s respondenten

Aan de respondenten werd gevraagd welke voor hen belangrijke levensthema’s of onderwerpen besproken zijn, tijdens het spelen van het spel ‘Een Steekje Los?’. De volgende thema’s en onderwerpen werden genoemd door de respondenten: sociale contacten, het verleden, rouw, vrije tijd, hulp, familie, stigma, zingeving, hulpverleningsrelatie, thuis en financiën. In de tabel hieronder is weergegeven hoe vaak een bepaald thema werd genoemd door de respondenten.

Tabel 2. Kwantitatieve weergave van de genoemde levensthema’s door de respondenten

Levensthema m.b.t. kwaliteit van leven:	Aantal keren benoemd door de respondenten:
Sociale contacten	3
Het verleden	2
Rouw	2
Vrije tijd	1
Hulp	1
Familie	1
Stigma	1
Zingeving	4
Hulpverleningsrelatie	1
Thuis	1
Financiën	1

De thema’s zingeving en sociale contacten zijn het vaakst genoemd. Van de twee thema’s is zingeving het vaakst genoemd. Een respondent zegt hierover: *“Ik heb zoiets van als je gelooft of niet gelooft, maar als je de zin van het leven begrijpt, dan kan je beter de stoten van het leven opvangen en dat is een beetje wat ik de mensen meegeef. Ik krijg vaak mensen die weinig sociale contacten hebben of mensen die rouwen om iemand die overleden is en die dan helemaal wanhopig zijn. En als je er een*

draai aan kunt geven, dat is het leven en het leven gaat verder, dan is het allemaal niet zinloos. Ik geef er altijd een draai aan, waardoor de deelnemers weer meer zingeving krijgen." Hierna is het thema sociale contacten het vaakst genoemd als een belangrijk thema binnen de kwaliteit van leven. Deze respondenten gaven aan, dat sociale contacten je kwaliteit van leven zou kunnen bevorderen. Een van deze respondenten had dit thema genoemd, omdat hij juist meer behoefte had aan sociale contacten, ook buiten de psychiatrie, wat zijn kwaliteit van leven zou bevorderen. Hij vertelde hierop: *"Ik ben iemand die graag met verschillende mensen wil omgaan. Ik vind het leuk die variatie. Meer sociale contacten zou mijn kwaliteit van leven zeker beïnvloeden."* Een andere respondent vertelde dat ze graag een netwerk om zich heen heeft, wat haar kwaliteit van leven bevordert. Kortom, het begrip 'sociale contacten' wordt binnen deze gegevens gezien als een overkoepelende noemer wat voor iedereen een andere invulling kan zijn. Daarnaast werd zingeving het vaakst genoemd. Een respondent zegt hierover: *"Ik heb zoiets van als je gelooft of niet gelooft, maar als je de zin van het leven begrijpt, dan kan je beter de stoten van het leven opvangen en dat is een beetje wat ik de mensen meegeef. Ik krijg vaak mensen die weinig sociale contacten hebben of mensen die rouwen om iemand die overleden is en die dan helemaal wanhopig zijn. En als je er een draai aan kunt geven, dat is het leven en het leven gaat verder, dan is het allemaal niet zinloos. Ik geef er altijd een draai aan, waardoor de deelnemers weer meer zingeving krijgen."*

4.5.2. Bevorderende aspecten op de kwaliteit van leven met het spel 'Een Steekje Los?'

Vijf respondenten benoemden positieve aspecten van het spel die een bijdrage leverden aan de kwaliteit van het leven. Twee van de vijf respondenten gaf aan dat het spel sociale contacten oplevert waardoor de kwaliteit van leven zou verbeteren. Bij sommige deelnemers is dit in de vorm van een lotgenotencontact. Daarnaast gaf een respondent een suggestie dat het spel voor een verbeterde kwaliteit van leven zou kunnen zorgen door het spel te spelen met mensen die dichtbij je staan, zodat die relatie eventueel kan verbeteren.

Een andere veelgenoemd effect, is dat het spel zorgt voor opluchting, waardoor de kwaliteit van leven verbetert volgens de respondenten. Een respondent zegt hierover: *"Er kunnen onderwerpen tussen zitten die je graag uit je gedachtes bant, wat kan gaan spoken en als je dit kan uitspreken en je hoort anderen erover, dan is dat al een heel stuk verlichting voor jezelf."* Door deze opluchting en het geven van ruimte kunnen mensen hier verder mee, zegt een andere respondent: *"Want zo gauw je erover begint te praten, dan kun je er iets mee. Dan geef je het letterlijk ruimte, dan is er iets mogelijk."* Hieruit zou volgens de respondenten ook doorverwijzing naar hulpinstanties kunnen plaatsvinden waardoor de kwaliteit van leven verbeterd wordt. Een voorbeeld van een respondent hierbij was: *"Maar ook bij het bespreken van seksueel misbruik, bijvoorbeeld. Daar praat je ook niet zo snel over. En als daar dan over gesproken mag worden en er wordt naar je geluisterd, dan open je wel iets en dan kun je daar verder mee, dan kun je doordat je er eenmaal over hebt gesproken, kun je doorverwezen worden naar een organisatie die je daarmee kunt helpen."*

Andere aspecten die genoemd worden, zijn dat deelnemers door middel van het spel bepaalde inzichten kunnen krijgen waarbij ze bijvoorbeeld het (eigen) leven beter kunnen relativiseren. Eén respondent zegt hierover: *"Je krijgt toch de blik en de belevingswereld van iemand anders te zien en dan kun je eigen leven weer relativiseren."* Vervolgens gaven respondenten aan dat het spel zorgt voor taboedoorbreking en begrip voor elkaar, waardoor de kwaliteit van leven wordt verbeterd. Iemand voelt zich hierdoor gehoord en begrepen volgens hen. Ten slotte zou het de zorgrelatie tussen cliënt en hulpverlener kunnen verbeteren door het spel te spelen. Een respondent zegt hierover: *"Dus mensen met borderline doen het niet om ons het leven moeilijk te maken, maar juist vanwege het onvermogen. Ze kunnen niet anders, dus als je daar al een beetje begrip mee weet te creëren met behulp van die thema's, dan kan de hulpverlener veel gemakkelijker uit de voeten komen en in contact komen met de cliënt. Maar ook voor de cliënt is het een stuk gemakkelijker, want die voelt zich gehoord en begrepen. Kortom een win-win situatie."*

4.5.3. Belemmeringen op de kwaliteit van leven met het spel 'Een Steekje Los?'

Daarnaast gaf een aantal respondenten aan waarom het spel volgens hen geen bijdrage zou kunnen hebben aan de kwaliteit van leven van de deelnemers. Vijf deelnemers hebben uiteindelijk aspecten benoemd die zorgen voor geen bijdrage aan de kwaliteit van leven tijdens het spelen van het spel. Drie van de vijf respondenten gaven aan dat het spel te confronterend kan zijn voor sommige deelnemers. Het spel zou te dicht bij komen volgens hen, waardoor de deelnemers minder open staan om te praten over de verschillende levensthema's en dus geen verbetering van de kwaliteit van leven zouden kunnen ervaren. Andere redenen die genoemd werden door de respondenten hadden te maken met de groepsdynamiek van de deelnemers. Wanneer de deelnemers niet serieus zouden meedoen en veel weerstand tegen het spel zouden bieden, dan zou de kwaliteit van leven hierdoor niet kunnen verbeteren. Vervolgens gaf een respondent aan dat zijn kwaliteit van leven zou kunnen verbeteren als hij het spel zou spelen met mensen die dicht bij hem staan in het leven, in plaats van met onbekenden. Daarnaast zou de lat te hoog liggen volgens een respondent om bij de deelnemers de kwaliteit van leven te verbeteren door middel van het spel, omdat de kwaliteit van leven te complex zou zijn. Ook zou het spel niet direct tot nieuwe inzichten leiden of voor sociale contacten kunnen zorgen volgens een respondent. Ten slotte gaven twee respondenten aan, dat sommige kaartjes te negatief zouden zijn, waardoor de kwaliteit van sommige deelnemers niet verbeterd zou kunnen worden. Een respondent gaf hierbij aan: *"Als je in een dip zit en je krijgt een kaart die negatief geformuleerd is, zou het kunnen dat je nog verder in een dip komt. Dan wordt het wel een kunst om dit positief te formuleren als spelleider."* Een andere respondent reageert hierop met: *"Bij een organisatie waar we het spel gespeeld werd met de uitbreidingsset van NAH, kreeg iemand een kaartje van NAH heeft mijn leven verpest. Helaas was dat zo bij die dame. Die ging niet leuk naar huis."* In de onderstaande tabel is een samenvatting gegeven van de laatste twee paragrafen over de bijdrage van het spel op de kwaliteit van leven.

Tabel 3. Weergave van de belemmeringen en bevorderingen die invloed hebben op de kwaliteit van leven volgens de ervaringen van de respondenten met het spel 'Een Steekje Los?'

Bevorderingen van de kwaliteit van leven:	Belemmeringen van de kwaliteit van leven:
Inzicht krijgen	Onbekwame spelleider
Hulpverleningsrelatie verbeteren	Spel spelen met onbekenden
Relativeren	Geen sociale contacten opdoen
Napraten	Past niet bij de werkvorm
Sociale contacten opdoen	Begin van herstelfase
Taboes doorbreken	Slechte groepsdynamiek
Zorgt voor opluchting	Negatieve benadering m.b.t. stelling- en vragenkaartjes
Doorverwijzen naar hulp	
Lotgenoten contact opdoen	
Ervaring opdoen	
Begrepen voelen	

4.5.4. Cijfer spel m.b.t. verbetering kwaliteit van leven

Ten slotte werden de respondenten gevraagd om het spel een cijfer te geven met betrekking tot een bijdrage aan de verbetering van de kwaliteit van leven. Ze konden het spel een cijfer geven tussen de 0 en de 10. Deze vraag is bedoeld als een opstapje naar het benoemen van bevorderende en belemmerende aspecten op de kwaliteit van leven van de deelnemers tijdens het spelen van het spel 'Een Steekje Los?'

4.6. Resultaten herstel

Zoals al eerder beschreven is herstel een uniek en persoonlijk proces wat voor ieder mens anders is om weer grip op het leven te krijgen. Herstel kent vier herstelaspecten en fases. Belangrijke begrippen binnen herstel zijn empowerment en ervaringsdeskundigheid. In het spel 'Een Steekje Los?' wordt herstel letterlijk bespreekbaar gemaakt via stellings- en vragenkaarten. Tijdens het interview is er aan de respondenten gevraagd of het spel een bijdrage zou kunnen leveren aan het herstelproces of te wel het grip krijgen op het leven. Daarnaast mochten zij hierop een cijfer geven en hun ervaringen erbij vertellen.

4.6.1. Cijfer spel m.b.t. bijdrage aan het herstelproces

Aan de respondenten werd gevraagd om het spel een cijfer te geven met betrekking tot de bijdrage aan het herstel van de deelnemers. Ze konden het spel hierop een cijfer geven tussen de 0 en de 10. Ook deze vraag is bedoeld als een opstapje naar het benoemen van bevorderende en belemmerende aspecten op het herstelproces van deelnemers tijdens het spelen van het spel 'Een Steekje Los?'

4.6.2. Bevorderende aspecten tijdens het spelen van het spel op het herstelproces

Zeven van de tien respondenten gaven aan dat het spel een bijdrage leverde aan het bevorderen van het herstelproces van de deelnemers. De voornaamste reden volgens hen is dat het spel de deelnemers inzicht geeft over zichzelf en hun leven, waardoor het herstelproces wordt bevorderd. Deze respondenten vertelden uit eigen ervaring dat zij zagen dat de deelnemers via het spel meer inzicht krijgen in hun eigen leven op allerlei levensgebieden, via de verschillende stellings- en vragenkaarten en ervaringen van andere deelnemers op de verschillende thema's die besproken worden tijdens het spel. Vervolgens gaven zij aan dat het spel mensen aan het nadenken zet en hierdoor meer bewustwording wordt gecreëerd bij de deelnemers over hun eigen leven en zichzelf. De deelnemers kunnen volgens de respondenten hierdoor grip krijgen op bepaalde levensgebieden, wat het herstelproces bevordert.

Daarnaast gaf een aantal respondenten aan dat het spel voor meer begrip kan zorgen voor elkaar en over de psychische kwetsbaarheid van de deelnemers wat het herstelproces zou bevorderen. Zij gaven aan dat niet alleen de stigma's over de psychische kwetsbaarheid tijdens het spel worden doorbroken, maar ook dat mensen zich geaccepteerd voelen door de groep, wat het herstelproces bevordert.

Een respondent zegt hierover: *"Naar aanleiding van een stelling of een vraag. Dan komen er hele mooie levensverhalen op tafel, waar mensen soms moeite of last mee hebben. Ik denk dat dat iemand heel erg kan laten doordringen, door zich gezien en gehoord te voelen. Dus weer erkend voelt en dat heeft weer invloed op kwaliteit van leven en het herstelproces. Als jij je gehoord en erkend voelt dan ben jij veel gelukkiger."*

Daarnaast gaf het spel volgens een aantal respondenten meer inzichten over zichzelf en hun psychische kwetsbaarheid en dat van anderen deelnemers. Dit inzicht komt volgens de respondenten naar voren in de vorm van acceptatie van je psychische aandoening en hoe men omgaat met de psychische aandoening. Een respondent vertelt hierover: *"Ja, bij levensvragen is er een mooie vraag bij: 'wat heb je van je ziekte geleerd?' Vroeger vond ik het vreselijk als ik die vraag kreeg waar anderen bij waren, want ik wilde niet toegeven dat ik ziek was. En toen moest ik er wel over heen stappen. Dat heeft me van binnen over de drempel getrokken. Want je bent ook gewoon ziek, je maakt bepaalde neurotransmitters niet aan. Dat moet je aanvullen met medicijnen. Die vraag heeft me erover heen getrokken tijdens het spelen van het spel. Die vraag hoorde bij zingeving. En dat zette me behoorlijk aan het denken en bracht me tot nieuwe inzichten hierover."*

Ook kan het spel volgens de respondenten zorgen voor opluchting bij het delen van eigen ervaringen op de levensthema's hetgeen het herstelproces bevordert. Zij geven aan dat de deelnemers opener

worden naarmate er een sfeer van acceptatie is binnen de groep, waardoor men zich kwetsbaarder durft op te stellen en verhalen gaat delen met elkaar. Hierdoor vertelt men soms wat hij of zij op het hart heeft bij een bepaald levensthema wat een grote emotionele lading wegneemt. Kortom, voor opluchting zorgt. Een respondent vertelt hierover: *“Laatst had ik ook iemand die wilde eerst niet spelen, omdat ze het heel erg eng vond en toen heb ik haar over gehaald en ze kreeg bepaalde vragen, ik weet niet meer welke, maar toen is ze erin verstrikt geraakt en vertelde ze haar verhaal en kwam hierbij een enorme emotionele lading vrij, wat haar opluchtte. En in april gingen we weer spelen en toen gaf ze aan, ik kom dan weer. Dus dat is leuk en mooi om te zien, dat het spel zeker wat doet met de mensen.”*

Verder kan het spel volgens een aantal respondenten, de speldeelnemers aanzetten tot het zoeken van (professionele) hulp. Door het delen van elkaars ervaringen over een bepaald thema of hun psychische gezondheid tijdens het spel, kan iemand in beweging gebracht worden door iets te gaan doen aan zijn of haar probleem in het leven op welk gebied dan ook. Men deelt niet alleen (levens)ervaringen uit, maar ook ervaringen met hulpverleners of andere vormen van hulp wat hen geholpen heeft binnen het herstelproces.

Bovendien geven de respondenten aan dat door het spelen van het spel de eigen kracht van deelnemers bevorderd kan worden. Een kaart die een deelnemer aansprak was hierbij: *“Ga opzoek naar de grenzen van je mogelijkheden, naar je kunnen. En ik vind dit ook een hele optimistische kaart. Je gaat bij deze kaart niet alleen uit van je psychische kwetsbaarheid, want je hebt een psychische kwetsbaarheid. Daar heb je mee te dealen, maar je hebt nog veel meer dan die psychische kwetsbaarheid. Ik vind het ook een mooie uitspraak van hetgeen waar je goed in bent, moet je ervoor zorgen dat het beter wordt. En waar je niet zo goed in bent, moet je voor zorgen dat het voldoende is in je leven. Sommigen mensen willen helemaal aan die zwakke kant werken, omdat ze daar beter in willen worden. Maar ik denk dat je waar je goed in bent dat je daar gemakkelijker sterker in kunt worden, dan daar waar je minder goed in bent.”*

Ook had een respondent de ervaring dat door het spel vaker te spelen dat het herstelproces bevorderd werd bij een deelnemer. De respondent zegt hierover: *“We hebben toen ’s middags samen gepraat na het spelen van het spel en na het gesprek gaf ze aan dat ze vaker mee wilde doen met het spel en doordat ze vaker meedeelde werden nog meer levensgebieden blootgelegd bij haar, waar ik elke keer weer een draai aan gaf, waardoor zij meer inzichten over zichzelf kreeg en het leven beter kon relativeren.”* Ten slotte kan het spel een bijdrage leveren aan het herstelproces volgens een respondent, wanneer het spel gespeeld wordt met mensen die dichtbij de deelnemer staan, zoals familieleden. Zo gaf deze respondent aan: *“En ik denk ook het een mooie manier is dat cliënten het met hun familieleden gaan spelen. Zodat zij elkaar beter leren begrijpen en je elkaar weer kunt vinden.”*

4.6.3. Belemmerende aspecten tijdens spelen van het spel op het herstelproces

Ten slotte gaf een aantal respondenten aan waarom het spel geen bijdrage zou kunnen hebben op het herstelproces van de deelnemers. De reden die het meest genoemd werd, is dat de deelnemer in een bepaalde herstelfase moet zitten, om een bijdrage te kunnen ondervinden in het herstelproces. Kortom, een deelnemer die in de beginfase zit en nog erg worstelt met zijn of haar psychische aandoening, zoals het accepteren ervan, zou volgens de respondenten minder snel tot herstel komen. Dit in tegenstelling tot iemand die al verder in het herstelproces zit, die de psychische aandoening deels al geaccepteerd heeft en hierdoor eerder open staat voor het werken aan herstel. Daarnaast zou het spel voor iemand erg confronterend zijn, die nog in de beginfase van zijn of haar herstelproces zit. Hierdoor zou de deelnemer weerstand kunnen bieden tegen het spel, wat het herstelproces zou kunnen belemmeren volgens een aantal respondenten.

Een andere reden die de respondenten gaven, is dat het spel bij de doelgroep moet passen om tot bevordering van het herstelproces te komen. Zo zou het spel volgens een aantal respondenten geen bijdrage leveren aan herstelproces bij ouderen en mensen met een licht verstandelijke beperking. Ouderen zouden door hun levensfase nog weinig kunnen herstellen. Daarnaast zou herstelproces binnen het verzorgingshuis waar het spel gespeeld werd niet mogelijk zijn, omdat daar de structuur van het dagritme van ouderen vrij hetzelfde is, waardoor patronen niet doorbroken zouden kunnen worden, wat een belemmering is voor het herstelproces. Een respondent vertelt: *“Ouderen worden na het spelen van spel gelijk naar hun kamer gebracht en afgezonderd van de andere bewoners, dit kan het eventuele herstelproces belemmeren”*. Het spel wordt in deze setting meer als een recreatie gezien, dan een middel om het herstelproces te bevorderen. Bovendien wordt het geloof door een oudere deelnemer gezien als een vorm van herstel en niet het spel. Zo vertelt ze: *“God zorgt voor grip krijgen op het leven. Hij geeft en neemt het leven.”*

Verder zou het spel te moeilijk zijn voor mensen met een licht verstandelijke beperking volgens een respondent die het spel wel eens met deze doelgroep heeft gespeeld. Door de moeilijkheidsgraad van het spel zou het geen bijdrage kunnen leveren aan het herstelproces van deze doelgroep. Bovendien, gaf een respondent aan dat het spelmoment te kort is om het herstelproces direct te bevorderen. Het spel zou langer en vaker gespeeld moeten worden met de deelnemers om een bijdrage van het herstelproces te kunnen ervaren. Ten slotte gaf een respondent aan dat in de uitbreidingsset waar zij mee werkt en speelt, herstel niet aan de orde komt. Volgens haar lag het ook aan de uitbreidingsset dat je gebruikt bij het spelen van het spel.

4.7 Resultaten met betrekking tot de spelleider

Naast de bovengenoemde resultaten is er nog andere waardevolle informatie tijdens de interviews naar voren gekomen. Deze informatie staat los van de praktische deelvragen, maar zou gebruikt kunnen worden voor de conclusie op de resultaten of in de discussie in hoofdstuk vijf. Daarnaast is deze informatie waardevol voor de opdrachtgever die met deze gegevens eventueel de spelleiderstraining erop kan aanpassen.

Er is tijdens de interviews gesproken over (wenselijk) belangrijke eigenschappen en vaardigheden van de spelleiders om meer uit het spel te halen. Vijf respondenten (vier spelleiders en één deelnemer) hebben zich hierover uitgesproken en de antwoorden die zij gaven waren zeer divers. Een aantal vaardigheden die de spelleider moet bezitten volgens twee spelleiders en één deelnemer, is dat de spelleider goed moet kunnen luisteren naar wat iemand zegt en moet kunnen doorvragen. Een spelleider vertelde hierbij: *“Maar wat ik wel merk is dat je als spelleider wel bepaalde tools in huis moet hebben om door te kunnen vragen, want als je dat niet doet. Dan blijft het heel oppervlakkig.”* Ook moet de spelleider volgens een andere spelleider, een rustige en open houding hebben naar de deelnemers toe, zodat de deelnemers zich meer op hun gemak voelen en zelf ook opener kunnen worden.” Daarnaast gaf deze respondent aan moet je je als spelleider kunnen aanpassen op de doelgroep waarmee je het spel speelt volgens een respondent. Zij vertelde uit eigen ervaring hierover: *“Je moet aanvoelen met wat voor mensen je aan tafel zit. Als jij met mensen aan tafel zit met ADHD die graag sneller door willen met het spel, dan moet je het spel sneller spelen, bijvoorbeeld.”* Bovendien moet de spelleider volgens één spelleider kunnen relativeren, zeker wanneer een deelnemer in een negatieve stemming beland door het behandelen van een bepaald thema die voor de deelnemer zwaar valt. Deze respondent vertelde hierover: *“Omdat je met cliënten werkt die vaak het positieve niet meer zien, moet je oppassen dat je niet van het negatieve uitgaat. Dan moet je als spelleider een positieve draai eraan geven, richting de herstellende kant.”* Volgens een andere spelleider, moet de spelleider meedoen met het spelen van het spel volgens de respondenten en bijvoorbeeld zelf ook kaartjes gaan beantwoorden en de eigen ervaring erbij vertellen.

Ten slotte gaf één spelleider aan dat de spelleider niet te veel met zichzelf bezig moet zijn tijdens het spel en voldoende herstelt dient te zijn in zijn of haar eigen proces. Sommige spelleiders hebben zelf ook een achtergrond in de psychiatrie, zoals spelleiders die ervaringsdeskundigen zijn. Een respondent (spelleider) gaf hierop aan dat wanneer een spelleider ervaringsdeskundige is en zelf nog te veel bezig is met de eigen psychische gezondheid of het herstel, dan is hij of zij hierdoor niet geschikt als spelleider. Deze respondent geeft hierbij aan, dat de spelleider te veel kan praten over zichzelf, waardoor hij of zij niet goed meer luistert naar het verhaal van de deelnemer en juist te veel bezig is met zichzelf. Dat is niet de insteek van het spel volgens haar.

5. Conclusies

In dit hoofdstuk worden de conclusies beschreven per praktische deelvraag, waarna de onderzoeksvraag beantwoord kan worden. Nadat de conclusies op de deelvragen en de onderzoeksvraag zijn beschreven, worden de aanbevelingen beschreven. Daarna worden de sterktes en zwaktes van het onderzoek beschreven. Ten slotte wordt er een discussie beschreven waar onze visie naar voren komt betreffend de rol van de spelleider. De conclusies die in dit hoofdstuk beschreven zijn, worden beschreven aan de hand van de geïnterviewde respondenten. Deze respondenten hebben allen een achtergrond binnen de psychiatrie.

5.1. Conclusie deelvraag 1: Wat zijn de toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los?' binnen de verschillende organisaties?

Uit de resultaten van deelvraag 1 die beschreven staan in hoofdstuk 4 blijkt een aantal aspecten. De conclusies van deze deelvraag zijn voornamelijk gebaseerd op de verhalen van de spelleiders. Uit de interviews bleek namelijk dat de respondenten die spelleider zijn, beter antwoord op deze deelvraag kunnen geven. De belangrijkste conclusie die getrokken kan worden uit deze resultaten is dat het spel niet op één manier wordt toegepast. Uit de antwoorden van de respondenten blijkt dat de toepassingsmogelijkheden variëren per doelgroep en de te behalen doelen met het spel. De mogelijkheden zijn dus divers. Het spel zou gespeeld kunnen worden met alleen het bordspel, of het bordspel en een (aantal) uitbreidingsset(s), of alleen een uitbreidingsset. Vervolgens kan je het spel spelen met alle spelkaarten of alleen de stellings- en/of vragenkaartjes. Ook kun je er voor kiezen om geen fiches te gebruiken of juist wel, wanneer je het spel competitiever wilt maken. Een aantal voorbeelden hoe het spel wordt toegepast, staat beschreven in hoofdstuk 4.3.3.

Daarnaast blijkt uit de resultaten dat spelleiders het spel veelal spelen met een groepje van zes personen. Dit wordt door de meeste spelleiders en deelnemers als prettig ervaren. Vaak wordt het spel gespeeld op de locatie van de organisatie zelf. Desondanks speelt een enkele organisatie het spel in een openbare ruimte (bibliotheek). Het voordeel hiervan is dat men een meer diverse doelgroep aan deelnemers bereikt, waardoor stigma's binnen de deelnemersgroep bestreden kan worden.

Om het spel op maat te spelen passend bij de doelgroep/ doelstelling, vraagt dit veel kennis en vaardigheden van de spelleider. De spelleider moet kunnen inschatten met wat voor doelgroep hij/zij te maken heeft en moet kunnen inspelen op de behoeftes van deze doelgroep (en de organisatie). De spelleider bepaalt op het moment zelf welke werkvorm hij/zij toepast.

5.2. Conclusie deelvraag 2: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers van het spel Een Steekje Los op het gebied van stigmabestrijding?

Uit de interviews zijn diverse ervaringen met betrekking tot stigmatisering verzameld. Deze ervaringen worden in deze paragraaf, daar waar mogelijk, verbonden met de theoretische bevindingen over stigmatisering uit hoofdstuk 2.

Uit de resultaten blijkt allereerst dat het spel taboerijke elementen bespreekbaar maakt met de deelnemers. Binnen het spel zijn enkele onderwerpen die als confronterend worden ervaren of als taboerijke onderwerpen. Eén voorbeeld hiervan is: 'mensen met een psychische aandoening/borderline mogen geen kinderen krijgen'. Dit leidt tot veel discussie binnen een deelnemersgroep door de verschillende inzichten en meningen van de deelnemers. Ook blijkt dat het onderwerp 'rouw' als lastig wordt ervaren, maar dat de respondenten het toch prettig vinden als er meer overgepraat wordt. Kortom, er wordt door de deelnemers ervaren dat het spel een koppeling bevat met stigmatisering en het bespreken van taboerijke onderwerpen.

Daarnaast lijkt het spel zelfstigma's te bestrijden. In hoofdstuk twee is het begrip zelfstigmatisering beschreven, waarbij centraal staat dat mensen denken dat zij gek zijn omdat anderen dit zeggen. Hierdoor ontstaat de bedreiging dat zij de kansen niet grijpen die zij in het leven krijgen (Corrigan & Watson, 2002). Volgens de respondenten uit dit onderzoek zorgt het spel voor een vermindering van zelfstigmatisering, waardoor de conclusie kan worden getrokken dat het spel zelfstigma's lijkt te bestrijden. Wanneer het spelen van het spel kan leiden tot een vermindering van zelfstigma en angst voorafwijzing, is het aannemelijk dat deelnemers van het spel meer kansen aangrijpen in het leven dan mensen die het spel niet spelen niet.

Als volgt staat beschreven in de theorie dat 'contact maken met mensen met een psychische aandoening' ook kan helpen om stigma te bestrijden (Corrigan & Watson, 2002). Ook Allport (1954) beweert dat contact maken leidt tot meer begrip, waardoor stigma's worden verminderd. Dit wordt bevestigd door Werkgroep Kwaliteitsontwikkeling GGZ (2017). Alle respondenten geven aan dat tijdens het spelen van het spel er meer begrip ontstaat voor elkaar. Dit begrip komt voort uit het contact dat gemaakt is tijdens het spelen van het spel. Kortom het spel stimuleert het contact maken, waardoor men begrip krijgt voor elkaar. Dit zorgt ervoor dat stigma's bestreden worden. Uit dit onderzoek komt naar voren dat het spel leidt tot veranderende zienswijze, bewustwording en begrip. Dit zijn allen factoren, die leiden tot het bestrijden van stigma's.

Ten slotte wordt het onderzoek van Boon et al. (2004) over stigmatisering in de wijk bevestigd door een respondent van dit onderzoek. Uit het onderzoek (Boon et al., 2004) blijkt dat wijkbewoners positiever tegen over mensen met een psychische aandoening staan, wanneer zij vaker in contact treden met elkaar. Volgens Corrigan & Watson (2002) is contact maken een manier om stigma te bestrijden. Hierdoor kan de conclusie getrokken worden dat het spel een grote bijdrage kan leveren wanneer het gespeeld wordt in openbare ruimtes binnen een wijk, bijvoorbeeld een buurthuis.

5.3. Conclusie deelvraag 3: Wat zijn de ervaringen van spelers en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van de kwaliteit van leven?

In deze paragraaf wordt praktische deelvraag drie beantwoord. Kwaliteit van leven is een breed begrip wat in hoofdstuk 2.3 is beschreven. Binnen dit onderzoek is de definitie van Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen (1995) aangehouden. Zij definiëren de kwaliteit van leven aan de hand van negen domeinen: Handelingscontrole, autonomie, zingeving en zelfverzorging, immateriële- en materiële behoeften, burgerschap, sociale steun, een zorgzame omgeving en professionele hulp.

Aan de respondenten is gevraagd welke thema's of onderwerpen tijdens het spelen van het spel 'Een Steekje Los?' besproken waren die zij belangrijk vonden in het leven. De volgende thema's en onderwerpen zijn genoemd: sociale contacten, het verleden, rouw, vrije tijd, hulp, familie, stigma, zingeving, hulpverleningsrelatie, thuis en financiën. De thema's die het vaakst werden genoemd zijn zingeving (vier keer) en sociale contacten (drie keer). Zingeving werd het vaakst genoemd. Zingeving is een breed begrip wat voor iedereen anders is. De respondenten gaven hier verschillende antwoorden op wat voor hen zingeving betekent. Voor de één gaat zingeving over het geloof en voor de ander gaat zingeving over het relativeren van het leven. Daarnaast kan de kwaliteit van leven volgens de respondenten bevorderd worden door middel van sociale contacten. Sociale contacten zorgen voor sociale steun en verkleinen de kans op eenzaamheid. Uit een onderzoeksrapport van Nivel (het Nederlands instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg) (2007) blijkt dat de kwaliteit van leven voor ouderen bevorderd wordt door het hebben van sociale contacten. Dit bevordert niet alleen de kwaliteit van leven, maar bestrijdt ook de eenzaamheid onder ouderen. Eenzaamheid is hierin weer een belemmerende factor voor de kwaliteit van leven (Nivel, 2007).

Bevorderde aspecten van het spel op de kwaliteit van leven

Er bestaan acht basisvoorwaarden volgens KansPlus (2013) om de kwaliteit van leven te bevorderen. Deze acht basisvoorwaarden zijn: het ervaren van een positieve lichaamsbeleving, een goed zelfbeeld, innerlijke rust, houvast en zingeving in de dagelijkse activiteiten en het zich veilig, geliefd, liefdevol en verbonden voelen. Binnen deze voorwaarden komen vier pijlers van companionship (sociale steun) terug: zich verbonden voelen, zich geliefd en liefdevol voelen en zich veilig voelen (Gentle Teaching, 2013). Deze vier pijlers hangen samen met de eigenschappen die een speler moet bezitten volgens de respondenten om meer uit het spel te halen. Daarnaast wekt het spel begrip op doordat taboes en stigma's besproken en doorbroken worden tijdens het spelen van het spel. Ook kan het spel volgens de meeste respondenten sociale contacten of zelfs lotgenoten contact opleveren. Dit kan slaan op het resultaat waarbij een aantal respondenten aangeeft zich verbonden, geaccepteerd en geliefd te voelen door de deelnemersgroep. Door de (gecreëerde) veilige sfeer binnen de groep durven de deelnemers zichzelf te zijn, worden zij opener en durven zij zich kwetsbaarder op te stellen. Bovendien kunnen deelnemers een verbeterde hulpverleningsrelatie en kwaliteit van leven kunnen ervaren wanneer het spel gespeeld wordt tussen cliënten en hulpverleners. Hierdoor ontstaat er meer verbondenheid, begrip en acceptatie tijdens het spelen van het spel, waardoor het domein 'professionele hulp' binnen de kwaliteit van leven wordt bevorderd (Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen, 1995). Bij het domein 'professionele hulp' gaat het om de professionele hulp en ondersteuning van mensen met een psychische aandoening. Belangrijke eisen binnen dit domein zijn: de persoonlijke relatie tussen cliënt en hulpverlener moet goed zijn, de cliënt moet serieus genomen worden en dat de professional begrip kan tonen en uitgaat van de belevingswereld van de cliënt (Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen, 1995).

Bovendien zou het spel deelnemers kunnen aanzetten tot het zoeken naar professionele hulp, wat het herstelproces en uiteindelijk de kwaliteit van leven zou kunnen bevorderen. Hierover staat meer uitgelegd in paragraaf 5.4.

Ten slotte zorgt het spel volgens de respondenten voor opluchting en het kunnen relativeren van problemen op allerlei leefgebieden hetgeen de kwaliteit van leven kan bevorderen. Dit hangt samen met het domein handelingscontrole, waarbij het gaat over de individuele vaardigheden zoals: oplossingsvermogen, het grip krijgen op het leven en het verwerken van tegenslagen. Hierbij hoort ook betekenis geven aan de eigen problemen en het aanvaarden van een langdurig herstel. Ook past het domein sociale steun bij het ervaren van opluchting en het beter kunnen relativeren van problemen op allerlei levensgebieden, doordat mensen hun problemen en gevoelens met iemand kunnen delen tijdens het spel, waarbij ze begrip en acceptatie vinden in het contact met de deelnemers (Boevink, Wolf en van Nieuwenhuizen, 1995).

Belemmerende aspecten van het spel op de kwaliteit van leven

Uit de resultaten blijkt dat er niet alleen bevorderende aspecten worden ervaren tijdens het spelen van het spel. Een aantal respondenten gaf aan dat het spel mogelijk ook een groei in kwaliteit van leven zou belemmeren. Twee respondenten gaven aan, dat sommige kaartjes te negatief zouden zijn, waardoor de kwaliteit van sommige deelnemers niet verbeterd zou kunnen worden. Daarnaast kan het spel confronterend zijn en te dichtbij komen, waardoor deelnemers minder open staan om levensthema's te bespreken. Dit lijkt samen te hangen met de eerste fase van herstel, zoals uitgebreid(er) beschreven staat in de volgende paragraaf. Tijdens de eerste fase van herstel is men overweldigd door de psychische aandoening waardoor men nog niet toe is aan verandering waardoor er volgens Nathans (2004) weerstand ontstaat.

Volgens een respondent is het spelgezelschap een belangrijke voorwaarde voor het al dan niet verbeteren van de kwaliteit van leven. Wanneer het spel met bekenden gespeeld wordt, pakt dit positief uit in tegenstelling tot het spelen met onbekenden. Deze respondent zou behoefte kunnen hebben aan sociale steun en een verbeterde relatie met zijn familie wat zijn kwaliteit van leven zou kunnen bevorderen. Daarnaast heeft de spelleider invloed over hoe het spel wordt gespeeld en hoe het spel wordt overgebracht op de deelnemers. Hiermee kan geconcludeerd worden, dat de invloed van de spelleider gevolgen kan hebben voor eventuele belemmeringen en bevorderingen van de kwaliteit van leven van deelnemers.

5.4. Conclusie deelvraag 4: Wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers met het spel 'Een Steekje Los?' op het gebied van herstel?

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op praktische deelvraag 4. De respondenten geven aan dat het spel 'Een Steekje Los?' aspecten kent die zowel herstelbevorderend als herstelbelemmerend zijn voor de deelnemers. Hier worden eerst de conclusies besproken over de positieve ervaringen, vervolgens worden ook de negatieve bevindingen benoemd.

Uit de resultaten blijkt dat zeven respondenten een positieve bijdrage ervoeren van het spel aan het herstelproces. De voornaamste reden volgens hen is dat het spel de deelnemers inzicht geeft over zichzelf, hun leven en de psychische kwetsbaarheid, waardoor het herstelproces wordt bevorderd. Zij zagen dat de deelnemers, of ervoeren zelf, via het spel meer inzicht (te) krijgen in hun eigen leven op allerlei levensgebieden, via de verschillende stellings- en vragenkaarten en ervaringen van andere deelnemers op de verschillende thema's die besproken worden tijdens het spel. Men gaat in gesprek over verschillende levensthema's en deelt ervaringen uit. Dit kan bij deelnemers tot nieuwe inzichten leiden en kennis en bewustwording creëren. Hierdoor krijgt men mogelijk meer grip op het leven, wat bevorderend is voor het herstelproces. Een voorbeeld hiervan is dat deelnemers door het spelen van het spel aangezet kunnen worden tot het zoeken van (professionele) hulp. Door kennis en ervaringen met elkaar te delen over hoe om te gaan met bepaalde levensthema's of hoe een bepaalde behandeling/therapie iemand geholpen heeft, kan iemand in beweging komen om hulp te zoeken voor zijn of haar problemen.

Daarnaast gaf een aantal respondenten aan dat het spel voor meer begrip kan zorgen voor elkaar en over de psychische kwetsbaarheid van de deelnemers wat het herstelproces zou bevorderen. Zij gaven aan dat niet alleen de stigma's over de psychische kwetsbaarheid tijdens het spel worden doorbroken, maar ook dat mensen zich geaccepteerd, begrepen en erkend voelen door de groep, wat het herstelproces bevordert. Men voelt zich hierdoor krachtiger wat het herstelproces ondersteunt. Brown (2008) beschrijft dat wanneer men het gevoel heeft zich gehoord, verzorgd en begrepen te voelen, dat men zich hierdoor geliefd en geaccepteerd voelt. Hierdoor kan men zich krachtiger voelen hetgeen ondersteunend is voor het herstelproces.

Twee respondenten geven hierbij de suggestie om het spel te spelen met betrokkenen zoals familieleden, om eventuele relaties te verbeteren, wat kan leiden tot betere ondersteuning en begrip. Het hebben van bevredigende relaties is volgens Boevink & Droës (2005) ook een bevorderende aspect voor het herstelproces. Storme (2013) voegt hieraan toe dat het herstelproces weinig tot niet tot stand kan komen wanneer men zich niet gesteund voelt door belangrijke anderen zoals: vrienden, familie en/of hulpverlening. Ten slotte kan het spel volgens de respondenten zorgen voor opluchting bij het delen van eigen ervaringen op de levensthema's hetgeen het herstelproces bevordert.

Belemmerende aspecten voor het herstelproces

Ten slotte gaf een aantal respondenten belemmerende aspecten aan die het herstelproces negatief kunnen beïnvloeden. Het belemmerende aspect dat het meest genoemd werd, is dat de deelnemer niet in het begin (fase 1) van het herstelproces moet zitten, om een bijdrage te kunnen ondervinden. Wanneer een deelnemer in de beginfase zit waarbij hij of zij zich nog overweldigd voelt door de aandoening, dan zal hij of zij tijdens het spelen van het spel weinig aspecten uit het spel halen die het herstelproces kunnen bevorderen, omdat de psychische aandoening en de klachten ervan teveel op de voorgrond treden. De deelnemer heeft als het ware de psychische aandoening nog niet geaccepteerd en voelt zich voornamelijk hulpeloos, machteloos, verward en radeloos. Daarnaast kan de deelnemer zich geïsoleerd voelen van zichzelf en de omgeving (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012).

Wanneer een deelnemer in herstelfase 2 (worstelen met de aandoening) en 3 (leven met de aandoening) zou zitten, dan zou de deelnemer de bijdrage van het spel aan het herstelproces bewuster meemaken. In deze twee fases leert men om te gaan met de aandoening en weer in contact te komen met anderen en zichzelf. Dit besef wordt binnen deze fases groter (Hendriksen-Favier, Nijnsens & van Rooijen, 2012). Kortom, de voorzichtige conclusie kan hieruit getrokken worden dat een deelnemer die in de beginfase zit van herstel, nog niet beseft wat herstelbevorderend of -belemmerd werkt voor zichzelf en dus ook niet welke herstelbevorderende bijdrages het spel 'Een Steekje Los?' de deelnemer kan opleveren. Dit ziet een aantal respondenten terug bij sommige deelnemers. Deze deelnemers uiten zich negatief over het spel, stellen zich niet kwetsbaar op door hun eigen ervaringen te vertellen of geven aan dat het spel te confronterend is en vermijden vragen en/of stellingen. De deelnemer is als het ware nog niet toe om te werken aan zijn herstelproces. Dit brengt vaak gevoelens van weerstand met zich mee bij de deelnemers, waarbij men niet aan verandering toe is of het nut niet in kan zien van de verandering (Nathans, 2004).

Een andere belangrijke ervaring met betrekking tot herstel en het spel betreft de doelgroep 'ouderen'. Aangegeven is dat de spelleiders bij deze doelgroep geen bijdragen zien van het spel op het herstelproces, volgens hen kunnen ouderen op deze leeftijd moeilijk herstellen en wonen ze vaak in een setting (verzorgingshuis) waar geen aandacht aan het herstelproces wordt besteed. Desondanks geeft psychiater Jeffrey Gandin in een interview met GGZ-organisatie Bridges to Recovery (2016) aan dat iedereen een psychische aandoening kan krijgen ondanks de leeftijd. Ouderen kunnen dus ook een psychische aandoening krijgen. Volgens Gandin heeft elke leeftijdsgroep een andere behoefte van geestelijke gezondheid en het herstel vereist hierbij een

gepersonaliseerde behandeling op maat voor elke cliënt. Kortom, iedereen kan werken aan zijn of haar herstelproces ondanks de leeftijd. Wel moet dit herstelproces op maat zijn voor de cliënt, omdat ieder herstelproces anders kan zijn.

Daarnaast zou het spel te moeilijk zijn voor mensen met een licht verstandelijke beperking. Volgens een respondent die het spel wel eens met deze doelgroep heeft gespeeld. Door de moeilijkheidsgraad van het spel zou het geen bijdrage kunnen leveren aan het herstelproces van deze doelgroep. Het klopt dat het spel niet geschikt is voor mensen met een licht verstandelijke beperking, maar hier heeft stichting De Bagagedrager een ander bordspel voor ontwikkeld, genaamd 'Doe je Mee?' (Stichting De Bagagedrager, z.j.). Bovendien, gaf een respondent aan dat het spelmoment over het algemeen te kort is om het herstelproces van deelnemers direct te bevorderen. Het spel zou langer en vaker gespeeld moeten worden met de deelnemers om een bijdrage van het herstelproces te kunnen ervaren.

5.5. Conclusie hoofdvraag

Met behulp van de conclusies op de deelvragen kan de hoofdvraag 'Hoe wordt het spel 'Een Steekje Los?' toegepast binnen GGZ-gerelateerde organisaties en wat zijn de ervaringen van spelleaders en deelnemers op het gebied van stigmatisering, herstel en kwaliteit van leven?' beantwoord worden.

Het spel 'Een Steekje Los?' kan op verschillende manieren worden ingezet, waarbij de spelleider zijn toepassingsmogelijkheid aanpast aan de doelgroep en het doel dat hij/zij heeft. Ten eerste kan hierbij gedacht worden aan de spelbijeenkomst beginnen met fotokaarten om kennis met elkaar te maken. Ten tweede wordt bij de doelgroep ouderen geen gebruik gemaakt van de fiches en fotokaarten, omdat deze moeilijk te zien zijn. Ten derde kan de spelleider de deelnemers laten staan en letterlijk een kant te kiezen bij het bespreken van de stellingen.

Op het gebied van stigmabestrijding komt naar voren dat er veel begrip voor elkaar en bewustwording bij jezelf wordt gecreëerd, ondanks dat sommige vragen als te confronterend worden ervaren. Kortom, het spel draagt volgens de ervaringen van respondenten bij aan stigmabestrijding. De ervaringen op het gebied van de kwaliteit van leven en het herstel lopen uiteen. Een aantal respondenten geeft aan dat zij een positieve bijdrage van het spel ervaren wat de kwaliteit van leven en het herstelproces bevordert. Zo geven zij onder andere aan dat zij door het spelen van het spel sociale contacten opdoen, aangezet worden tot het zoeken van professionele hulp, zich begrepen en geaccepteerd voelen en stigma's doorbroken en besproken worden. Deze aspecten bevorderen de kwaliteit van leven en het herstelproces van de deelnemers.

Echter, worden er ook belemmerende aspecten aangegeven die een negatieve invloed hebben op de kwaliteit van leven en het herstelproces. Deze belemmerende aspecten hebben voornamelijk te maken met de onbekwaamheid van de spelleider, de herstelfase waarin een deelnemer zich bevindt en de groepsdynamiek van de deelnemers.

5.6. Aanbevelingen

Aan de hand van de conclusies zijn er drie aanbevelingen geformuleerd. Deze zijn hieronder beschreven.

Aanbeveling 1: Meer onderzoek naar de rol van de spelleider

Uit het onderzoek komt naar voren dat respondenten aangeven dat de rol van de spelleider erg belangrijk is om meer uit het spel te halen. Er zijn, volgens respondenten, bepaalde eigenschappen, kennis en vaardigheden die een spelleider moet bezitten om het spel goed te kunnen leiden en (meer) resultaat te kunnen boeken. Niet iedere spelleider is geschikt om de rol van spelleider op zich te nemen. Er zou meer onderzoek gedaan moeten worden naar de rol van de spelleider binnen het spel en welke competenties een spelleider zou moeten bezitten. Wanneer de competenties helder

zijn, is het voor de organisaties gemakkelijker om gericht spelers te werven en/of een goede training tot spelleider op te zetten.

Aanbeveling 2: Extra uitbreidingsset over rouw

Uit dit onderzoek komt naar voren dat thema's als rouw en de dood, waaronder ook zelfdoding, als belangrijke thema's worden ervaren bij de respondenten. Echter, worden de thema's niet vaak besproken. De respondenten geven wel aan dat zij behoefte hebben om over deze onderwerpen te praten om de emotionele lading weg te nemen. Er is binnen het spel 'Een Steekje Los?' een aantal kaarten die gaan over deze thema's, maar een mooie aanvulling zou een extra uitbreidingsset op dit onderwerp zijn.

Aanbeveling 3: Effectonderzoek voor theoretische onderbouwing van het spel

Het spel 'Een Steekje Los?' bezit enkele aspecten om de kwaliteit van leven en herstel te bevorderen. In dit onderzoek is onderzocht of respondenten het gevoel hadden dat het spel een bijdrage zou kunnen leveren in de kwaliteit van leven en herstel. De conclusies zijn echter geformuleerd op basis van ervaringen. Een wetenschappelijk onderzoek zou kunnen aantonen of het spel daadwerkelijk bijdraagt aan herstel of kwaliteit van leven. Hierdoor zou het spel beter theoretisch onderbouwd zijn, wat het spel aantrekkelijker maakt om in te zetten bij GGZ-gerelateerde organisaties.

5.7. Sterktes en zwaktes onderzoek

In deze paragraaf worden de sterktes en zwaktes van het onderzoek beschreven en toegelicht. In de onderstaande tabel staan alle sterktes en zwaktes van het onderzoek kort weergegeven. Onder de tabel worden eerst de sterktes beschreven, daarna de zwaktes van het onderzoek.

5.7.1. Tabel sterktes en zwaktes van het onderzoek

Tabel 4. Sterktes en zwaktes onderzoek

Sterktes	Zwaktes
Audio opnames	Proefinterview ervaringsdeskundige
Semi gestructureerd interview	Informele relatie tussen spelers en opdrachtgever
Intervisie bijeenkomsten	Doorvragen interviewers
Goede afstemming met de opdrachtgever	Scherpere selectie van respondenten
Werken in koppels	Blinde vlek: invloed van de spelleider op het spel

5.7.2. Sterktes

Audio opnames: Er is gebruik gemaakt van een voice recorder om de interviews op te nemen. Hierdoor konden de interviews na afloop worden teruggeluisterd en letterlijk worden uitgetypt. Dit bevordert de betrouwbaarheid bij het analyseren van de resultaten.

Semigestructureerd: Voorafgaand aan het interview zijn er vragen opgesteld, waarbij het mogelijk was om eventueel door te vragen op antwoorden van de respondenten. Door de open vragen die voorafgaand waren vastgesteld, kwamen de ervaringen van de respondenten naar voren in het onderzoek. De kans op gedetailleerde informatie werd hiermee vergroot.

Intervisie bijeenkomsten: Gedurende het onderzoek is er regelmatig feedback gegeven op het onderzoek door studenten en een intervisiedocent. De instrumenten van het onderzoek zijn herhaaldelijk van feedback voorzien, wat leidde tot optimalisering van het onderzoek. Tevens bevordert dit de betrouwbaarheid van het onderzoek.

Goede afstemming met opdrachtgever: Gedurende het onderzoek vond er geregeld contact plaats tussen de onderzoekers en de opdrachtgever. Hierdoor werd de kans vergroot dat de resultaten van de onderzoekers gericht zijn op de vraag van de opdrachtgever, de validiteit wordt hiermee vergroot.

Werken in koppels: Het onderzoek werd uitgevoerd door twee studenten. Beide studenten hebben apart informatie verzameld en beoordeeld, daarna hebben zij in overleg de informatie samengevoegd om het zo volledig mogelijk te maken. Daarnaast werd er veel afstemming gezocht tussen beide studenten. Ten slotte zijn de interviews afgenomen in het bijzijn van beide studenten om elkaar aan te vullen waar nodig.

5.7.3. Zwaktes

Proefinterview: Voorafgaand aan het onderzoek is er een proefinterview gehouden. Het proefinterview werd afgenomen met een ervaringsdeskundige, die kennis heeft met de begrippen stigmabestrijding, kwaliteit van leven en herstel. Hierdoor beseften wij niet dat onze vragen wellicht niet aansloten bij de respondenten zonder kennis van deze begrippen, dit heeft invloed op de validiteit van het onderzoek. Het zou beter geweest zijn als het proefinterview gehouden werd met een deelnemer of een cliënt in plaats van een ervaringsdeskundige.

Informele relatie tussen spelers en opdrachtgever: Er was sprake van informele relatie tussen de opdrachtgever en de spelers, waardoor de kans groter is dat spelers sociaal wenselijke antwoorden hebben afgegeven tijdens het interview. In een volgend onderzoek zouden er respondenten geworven moeten worden die geen informele relatie hebben met de opdrachtgever. Dit heeft wellicht invloed gehad op de betrouwbaarheid van het onderzoek, omdat er een grotere kans bestaat dat respondenten sociaal wenselijk geantwoord hebben.

Doorvragen interviewers: Tijdens het terugluisteren van de interviews, zagen de onderzoekers meer 'doorvraag' mogelijkheden. Er heeft een grondige voorbereiding plaatsgevonden, waarbij rekening is gehouden met 'doorvragen'. Er is echter opgemerkt dat er wellicht nog meer had kunnen worden doorgevraagd, waardoor meer waardevolle informatie bekend zou zijn geworden. Nu is dit wellicht gemist, dit kan invloed hebben gehad op de validiteit van het onderzoek.

Scherpere selectie van respondenten: De interviews die zijn afgenomen waren niet allemaal relevant voor dit onderzoek. Tijdens de interviews bleek dat twee respondenten te 'onbekend' waren met het spel 'Een Steekje Los?' en één respondent bleek vergeetachtig en had geen achtergrond in de psychiatrie. Dit maakte dat deze respondenten moeilijker antwoord konden geven op onze interviewvragen, waardoor wij niet hebben gemeten wat we wilden weten en maakte de antwoorden minder betrouwbaar. Dit maakt dat de validiteit en de betrouwbaarheid beïnvloed zijn. De onderzoekers hadden dit kunnen voorkomen door een scherpere selectie te laten plaatsvinden.

Blinde vlek: invloed van de spelleider op het spel: Tijdens het analyseren van de resultaten, kwamen de onderzoekers erachter dat de rol van de spelleider erg groot is met betrekking tot het spel. Hier was van te voren niet over nagedacht en dit was voor dit onderzoek een blinde vlek. Wanneer de onderzoekers van te voren hadden nagedacht hierover, dan hadden de onderzoekers hier rekening mee kunnen houden door bijvoorbeeld meer vooronderzoek te doen of door de interviewtopiclijst beter af te stemmen op de invloed van de spelleider.

5.8. Discussie

“Maar wat ik wel merk is dat je als spelleider wel bepaalde tools in huis moet hebben om door te kunnen vragen, want als je dat niet doet. Dan blijft het heel oppervlakkig.”

De spelleider van het spel ‘Een Steekje Los?’ heeft een niet te onderschatten invloed, zo concluderen wij na het horen van de ervaringen van de respondenten. Ook onze observaties tijdens een spelmoment, wekten bij ons dit beeld. De respondenten geven aan dat de spelleider bepaalde vaardigheden, competenties en gesprekstechnieken moet bezitten om het spel goed te kunnen leiden om (meer) resultaat te kunnen boeken bij de deelnemers. Dit houdt in dat de spelleider er voor zou kunnen zorgen dat destigmatisering, de kwaliteit van leven en het herstelproces bevorderd kunnen worden bij de deelnemers mits deze bekwaam is. Een voorwaarde voor het bevorderen van deze aspecten is dat de deelnemers nieuwe inzichten krijgen over zichzelf en verschillende leefgebieden, waardoor meer bewustwording wordt gecreëerd. Dit wordt sneller gecreëerd door een bekwame spelleider, zo blijkt uit dit onderzoek. Het spel wordt echter niet altijd geleid door een bekwame spelleider. Onder een bekwame spelleider verstaan wij iemand die een presente houding heeft, ruimte geeft aan het verhaal van de deelnemer, over uitstekende gespreksvaardigheden beschikt, kan heretiketteren en relativeren, kennis heeft van de psychiatrie en kan inspelen op de deelnemers. Deze vaardigheden komen grotendeels overeen met de houding van hulpverlener die werkt binnen de herstelondersteunende zorg (Droës & Witsenburg, 2012). Ook zien wij aspecten terug van situationeel leiderschap, waarbij een spelleider zijn stijl moet kunnen aanpassen aan de fase waarin de deelnemersgroep verkeert (Schermer, 2013). Kortom: een spelleider is iemand waarvan wij kennis en kunde verwachten op specifieke gebieden.

Stichting De Bagagedrager wil het spel laagdrempelig houden door iedereen de mogelijkheid te geven om het spel te kopen voor eigen gebruik. Wanneer het spel ingezet wordt als onderdeel van een methodiek bij een GGZ-gerelateerde organisatie, dan wordt er van deze organisatie verwacht dat zij bekwame spelleiders inzetten. Uit dit onderzoek blijkt dat er niet altijd bekwame spelleiders ingezet worden wanneer het spel gespeeld wordt als onderdeel van een methodiek. Hierdoor loopt men het risico dat de doelstellingen van het spel niet goed behaald worden. Oftewel dat de deelnemer geen bevordering van destigmatisering, de kwaliteit van leven en/of het herstelproces kan ervaren. Dit kan leiden tot een slechte reputatie van het spel ‘Een Steekje Los?’ maar eveneens voor een negatieve kijk op de hulpverlening en/of inzet van spelmateriaal.

Een professional/organisatie moet zichzelf kunnen verantwoorden tegenover verschillende partijen te beginnen bij de cliënt, maar ook tegenover naasten van cliënten, fondsen, gemeentes etc. In het kader van professionalisering en het garanderen van de kwaliteit van de beroepspraktijk wordt er van de professionals in GGZ-gerelateerde organisaties verwacht dat zij hun handelen toetsen aan de beroepscode waarbij het welzijn en de behoefte van de cliënt voorop wordt gesteld (BPSW, 2017). Om de kwaliteit van het hulpverleningsaanbod en handelen te garanderen is een theoretische/wetenschappelijk onderbouwing gewenst. Voor een GGZ-gerelateerde organisatie is het minder aantrekkelijk om dit spel in te zetten als een aanvulling op het eigen hulpverleningsaanbod, omdat het spel op dit moment onvoldoende theoretisch/wetenschappelijk onderbouwd is. Ten tweede, zal een GGZ-gerelateerde organisatie kritisch moeten zijn naar de bekwaamheid van een spelleider, waar zij verantwoordelijk voor zijn. Wanneer zij het spel inzetten als onderdeel van een methodisch doel, denk aan het bevorderen van het herstelproces van cliënten, dan moeten zij bekwame spelleiders inzetten die dit doel kunnen realiseren. Wanneer een GGZ-gerelateerde organisatie onbekwame spelleiders inzet, dan lopen zij het risico dat de eigen doelstellingen met het bevorderen van het welzijn van de cliënt, niet behaald worden middels het spel of juist belemmeren. Kortom, GGZ-gerelateerde organisaties kunnen het aantrekkelijker vinden om dit spel in te zetten binnen hun organisatie, wanneer zij theoretisch kunnen verantwoorden/onderbouwen wat de bijdrage van het spel is aan de eigen doelstelling. Wij vinden dat er legitiem

gehandeld moet worden. Als professionals binnen het welzijnswerk zouden wij voornamelijk kiezen voor evidence-based en/of practice-based interventies en/of methodieken. Daarom vinden wij dat een GGZ-gerelateerde organisatie dit standpunt niet uit het oog moet verliezen.

Een spelleider binnen een GGZ-gerelateerde organisatie willen wij vergelijken met een welzijnswerker. In de Nederlandse samenleving wordt er een discussie gevoerd over de effectiviteit van sociale beroepen. Dit maakt dat de overheid en de burger meer inzicht wil krijgen in de werkpraktijk van de welzijnswerker. Zij willen weten wat men met een bepaalde aanpak bereikt of dient te bereiken (Potting, 2013). Hierdoor komt de sociale professional onder druk te staan om zich te legitimeren aan de hand van uitgeteste methodieken die een bewezen effectiviteit hebben. Dit kan gericht zijn op evidence-based of practice-based onderzoek.

Wij vinden het terecht dat gewerkt wordt met interventies die effectief zijn, of in de praktijk goede resultaten blijken te behalen. De cliënt heeft recht op de beste hulpverlening. Uiteraard trekken wij dit ook door naar het spel; ook hiervoor geldt dat de cliënt dit op de juiste manier aangeboden moet krijgen, en dat goed onderzocht moet worden hoe dit dan is. De combinatie hiervan spreekt ons aan om de effectiviteit van het spel goed in kaart te brengen.

Een bewezen effectiviteit van het spel 'Een Steekje Los?' kan bijdragen aan de wens van Stichting De Bagagedrager om het spel te ontwikkelen tot een methodiek. Methodiek ontwikkeling is niet eenvoudig, er komt veel bij kijken. Stichting De Bagagedrager moet niet alleen de werkwijze ontwikkelen, maar ook het eigen doel en de doelgroep afbakenen, onderzoek doen naar de bruikbaarheid en effectiviteit van het spel en de spelleiderstraining erop aanpassen (Nederlands Jeugdinstituut, z.j.). Methodiek kan op twee manieren ontwikkeld worden, namelijk vanuit de theorie en/of vanuit de praktijk. Echter, wordt een methodiek vaak onderbouwd door een combinatie van theorie en praktijk. Het spel kan via 'evidence-based practice' ontwikkeld worden, waarbij een handelswijze afgeleid wordt van een theorie. Hierop kan de stichting in kleine proefprojecten de effectiviteit van het spel onderzoeken. Wanneer gebleken is dat het effect goede resultaten oplevert, kan het spel breder ingezet worden. Daarnaast kan het spel via 'practice-based practice' ontwikkeld worden, waarbij de effectiviteit op brede schaal in de praktijk wordt onderzocht en op deze manier wordt door ontwikkeld (Nederlands Jeugdinstituut, z.j.).

Kortom, stichting De Bagagedrager wil gaan voor het lange termijn doel om van het spel 'Een Steekje Los?' een methodiek te maken en het spel breder in te laten zetten door professionele GGZ-gerelateerde organisaties. Hierop moeten bekwame spelleiders ingezet worden bij GGZ-gerelateerde organisaties en meer (wetenschappelijk) onderzoek komen naar de effectiviteit van het spel. Wij vinden, als professionals, dat je binnen de welzijnssector professioneel moet kunnen handelen. Het daadwerkelijk inzetten van bekwame spelleiders vinden wij de verantwoordelijkheid van de GGZ-gerelateerde organisaties. Zij bepalen immers wie spelleider mag worden binnen de organisatie. Deze GGZ-gerelateerde organisaties dienen professioneel te handelen, dit kan in onze ogen door gebruik te maken van theoretische onderbouwing van het spel en het inzetten van bekwame spelleiders.

6. Literatuurlijst

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Anthony, W.A. (1993). Recovery from mental illness: The guiding vision of the mental health service system in the 1990s. *Psychosocial rehabilitation Journal*, 16(4): 11-23.
- Baarda, B., Bakker, E., Hulst, M. van der., Julsing, M., Fischer, T., Vianen, R. van & Goede, M. de. (2012). *Basisboek methoden en technieken: Kwantitatief praktijkgericht onderzoek op wetenschappelijke basis*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Velden, T. van der & Goede, M. de. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers
- Benjamins & Jens. (z.j.). *Leren door te doen*. Geraadpleegd op 3 maart 2017 op www.benjaminjens.nl
- Boevink, W. & Dröes, J. (2005). Herstelwerk van mensen met een psychische beperking en wat kunnen hulpverleners doen om hen te ondersteunen? *Psychopraxis*, 7(1): 14-20
- Boevink, W.A., Wolf, J.R.L.M., Nieuwenhuizen, C. van & Schene, A.H. (1995) Kwaliteit van leven van langdurig van ambulante zorg afhankelijke psychiatrische patiënten: een conceptuele verkenning. *Tijdschrift voor Psychiatrie*, 37(2), 97-111
- Boon, J.V., Nugter, M.A. & Dijker, A.J. (2004). *Stigmatisering in de wijk. Cognitieve en emotionele determinanten van stigmatisering van psychiatrische patiënten*. Maandblad Geestelijke Volksgezondheid 12: 1006-1017.
- BPSW. (2017). *Beknopt beroepsprofiel van de maatschappelijk werker*. Geraadpleegd op 29 mei 2017 op www.nvmw.nl
- Brown, B. (2008). *I Thought it Was Just Me (But It Isn't): Telling the Truth About Perfectionism, Inadequacy, and Power*. New York: Gotham Books
- Corrigan, P.W. & Watson, A.C. (2002). *Understanding the impact of stigma on people with mental illness*. *World of Psychiatry*, 1(1), 16-20. Geraadpleegd op www.waisman.wisc.edu
- Dröes, J. & Witsenburg, C. (2012). *Herstelondersteunende zorg: Behandeling, rehabilitatie en ervaringsdeskundigheid als hulp bij herstel van psychische aandoeningen*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Erp, N. van, Boertien, D., Rooijen, S. van, Bakel, M. van. & Smulders, R. (2015). *Basismodule 2 Empowerment en stigma*. Opgevraagd van: www.kenniscentrumphrenos.nl
- Bridges to recovery. (2016). *Applying Geriatric Psychiatry to Mental Health Treatment: An Interview with Dr. Jeffrey Gandin*. Geraadpleegd op www.bridgestorecovery.com
- Gentle Teaching. (2013). *Levenskwaliteit*. Geraadpleegd op 21 mei 2017 op www.gentleteaching.nl
- GGZ Groep. (2017). *Kwaliteit van leven*. Geraadpleegd op 2 maart 2017 op www.depressie.nl
- Goei, L. de., Plooy, A. & Weeghel, J. van. (2006). *Ben ik goed in beeld? Handreiking voor de bestrijding van stigma en discriminatie wegens een psychische handicap*. Geraadpleegd op www.trimbos.nl
- Goffman, E. (1963) *Stigma. Notes on the management of a spoiled identity*. Harmondsworth: Penguin.
- HEE!. (z.j.). *Geschiedenis*. Geraadpleegd op 30 mei 2017 op www.hee-team.nl
- Hendriksen-Favier, A., Nijns, K. & Rooijen, S. van. (2012). *Handreiking voor de implementatie van herstelondersteunende zorg in de GGZ*. Geraadpleegd op www.trimos.nl
- Hengeveld, M.W. (2014). *Handboek voor de classificatie van psychische stoornissen: DSM-5. Nederlandse vertaling van Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fifth Edition*. Amsterdam: Boom Uitgevers Amsterdam.

- KansPlus. (2013). *Handreiking kwaliteit van leven*. Geraadpleegd op www.kansplus.nl
- Kienhorst, G. (2014). Stigma bestrijden binnen en vanuit de GGZ. *Psychopraktijk*, 6 (5), 18-21. Geraadpleegd op www.link.springer.com
- Link, B.G. & Phelan J.C.(2001). Conceptualizing stigma. *Annual Review of Sociology*, 27 (1), 363-385. doi: 10.1146/annurev.soc.27.1.363
- Mediant. (2017). *Centrum voor crisisinterventie*. Geraadpleegd op 3 maart 2017 op www.mediant.nl
- Migchelbrink, F. (2008). *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn (13e druk)*. Amsterdam: Uitgeverij SWP
- Migchelbrink, F. (2013). *Handboek praktijkgericht onderzoek: Zorg, welzijn, wonen en werken*. Eindhoven: Uitgeverij SWP.
- Ministry of Health. (2007). *Like Minds, Like Mine National Plan 2007-2013: Programme to Counter Stigma and Discrimination Associated with Mental Illness*. Wellington: Ministry of Health
- Nathans, H. (2004). *Adviseren als tweede beroep*. Deventer: Kluwer Bedrijfswetenschappen.
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.j.). *Methodiekontwikkeling*. Geraadpleegd op 22 mei 2017 op www.nji.nl
- NIVEL. (2007). *Kwaliteit van leven in de V&V sector de samenhang tussen kwaliteit van leven van cliënten en kenmerken van de instelling*. Geraadpleegd op: www.nivel.nl
- Psychiatrie Nederland. (2015). *Psychiatrische aandoeningen, stigmatisering en de invloed van media*. Geraadpleegd op 9 mei 2017 op www.psychiatrie-nederland.nl
- Potting, M. (2013). *Het belang van het handelen van de welzijnswerker*. Geraadpleegd op www.tinteling.asherboersma.com
- Samen sterk zonder stigma. (2017). *Cijfers spreken*. Geraadpleegd op 9 juni 2017 op www.samensterkzonderstigma.nl
- Samen sterk zonder stigma. (2017). *Over stigma*. Geraadpleegd op 2 maart 2017 op www.samensterkzonderstigma.nl
- Samen sterk zonder stigma. (2017). *Stigma? Open het gesprek!* Geraadpleegd op 6 juni 2017 van www.samensterkzonderstigma.nl
- Schermer, K. (2013). *De organisatie als hulpmiddel*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Spanjers, E. (2016). *Beleidsplan Stichting De Bagagedrager 2016*. Geraadpleegd op www.debagagedrager.nl
- Spanjers, E. (2016). *Bijlage 1: Opzet, werkwijze en toepassingen van Een Steekje Los? En Doe je Mee?*. Geraadpleegd van: www.debagagedrager.nl
- Stichting cliëntenperspectief Flevoland. (2017). *Steun- en informatiepunt Geestelijke Gezondheidszorg*. Geraadpleegd op 3 maart 2017 www.clipggz.nl
- Stichting De Bagagedrager. (z.j.). *Bordspel Doe je mee?*. Geraadpleegd op 2 juni 2017 op www.debagagedrager.nl
- Stichting Hersteltalent Zelfregiecentra. (z.j.). *Hersteltalent*. Geraadpleegd op 3 maart 2017 op www.hersteltalent.nl
- Stichting Rehabilitatie '92. (2016). *Ontstaan*. Geraadpleegd op 30 mei 2017 op www.rehabilitatie92.nl
- STIP Flevoland. (z.j.). *Steun- en Informatiepunt Geestelijke Gezondheidszorg*. Geraadpleegd op 3 maart 2017 op www.clipggz.nl
- Storme, C. (2013). *Kwalitatief onderzoek naar de kernelementen van persoonlijk herstelproces van personen met een psychische aandoening: een casestudy in Villa Voortman*. Geraadpleegd op www.docplayer.nl
- Veerbeek, M., Knispel, A. & Nuijen, J. (2015). *GGZ in tabellen*. Geraadpleegd op www.trimbos.nl
- Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

- Vriendendiensten Deventer. (2017). *Welkom bij vriendendiensten Deventer, Olst-Wijhe en Raalte*. Geraadpleegd op 3 maart 2017 op www.vriendendienstendeventer.nl
- Weeghel, J. (2010). *Verlangen naar volwaardig burgerschap: Maar wat doen we in de tussentijd? Oratie uitgesproken bij het aanvaarden van het ambt van bijzonder hoogleraar Rehabilitatie en participatie van mensen met ernstige psychische aandoeningen aan de universiteit van Tilburg*. Tilburg: Universiteit van Tilburg.
- Werkgroep kwaliteitsontwikkeling GGZ. (2017). *Generieke module destigmatisering*. Geraadpleegd op www.kwaliteitsontwikkelingggz.nl
- Willemstein, M., Berg, B., van den., Vos, R., Vet, H., de. & Ostelo R. (2010). Effectmaat langdurige zorg? *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 88(7), 364-366.

Bijlage 1: Uitleg spel 'Een Steekje Los?'

Het spel 'Een Steekje Los?' is een spel waarbij men spelenderwijs in gesprek gaat over psychische gezondheid en de kwaliteit van leven. Het bestond aanvankelijk als een bordspel met dobbelstenen, kaarten en pionnen, maar kan tegenwoordig ook gespeeld worden met als kaartspel of digitaal via de app. Het doel van dit spel is om op een laagdrempelige en speelse manier in gesprek gaan over psychische gezondheid, kwaliteit van leven, herstel en taboerijke onderwerpen om meer openheid, erkenning en herkenning, bewustwording en begrip te creëren (Spanjers, 2016).

Het spel is in eerste instantie gericht op mensen met een psychische aandoening en hun omgeving (cliënten, familieleden, vrienden, partners etc.). Later bleek dat dit spel ook met andere mensen uit de omgeving gespeeld kan worden, zoals: Maatschappelijk werkers, verpleegkundigen, psychologen, begeleiders etc. Kortom, de doelgroep is groter dan alleen cliënten met een psychische aandoening (Spanjers, 2016).

Het spel en elke uitbreidingsset variant bevatten acht levensthema's: Gezondheid, hulp, sociale contacten, thuis, relatie, studie en beroep, vrije tijd en zingeving. Deze thema's zijn met het bordspel verdeeld in acht themaborden waar pionnen op kunnen lopen. Het staat je vrij om enkele of alle themaborden te gebruiken. Het is ook mogelijk om alleen de speelkaarten te gebruiken van de uitbreidingssets (Spanjers, 2016).

Elk themabord kent zeven verschillende categorieën. Deze kaartenstapels bevatten verschillende opdrachten en/of vragen waar je uiteindelijk in de spelgroep over in gesprek gaat:

- Levensvragen: Dit zijn open vragen, die aansluiten bij het thema.
- Stellingen: Dit zijn stellingen, maar ook vooroordelen, gedachtes of gezegdes die uitnodigen om met elkaar in gesprek te gaan.
- Foto's: Bij elk thema zitten foto's van dieren, mensen, cliënten, natuur, voorwerpen, situaties. Wanneer je een fotokaart trekt, bespreek je wat je hierbij voelt, denkt of waar je dit mee associeert, bijvoorbeeld.
- Tekenen of uitbeelden: In deze categorie mag je kiezen of je het woord of de zin die op de kaart staat, wilt tekenen of uitbeelden.
- Raad het woord: Op deze kaart staan drie woorden die allemaal te maken hebben met het woord dat de anderen moeten proberen te raden.
- Kennisvragen: Dit zijn meerkeuzevragen waarbij je kunt kiezen uit drie antwoordmogelijkheden. Het zijn educatieve vragen, met een verwijzing naar de bron.
- Kanskaarten: Op de kanskaarten staan meestal situaties uit de praktijk. Dit zijn zowel positieve en verrassende situaties als moeilijke en/of verdrietige situaties.

Wanneer je met je pion op een pictogram komt van één van de kaartenstapels, dan moet je de kaart trekken die bij het pictogram op het bord hoort (Spanjers, 2016).

Op dit moment zijn er 26 uitbreidingssets waardoor het spel nog specifiek kan worden ingezet voor diverse doelgroepen. Deze uitbreidingssets bestaan uit: ADHD en ADD, angst- en dwangstoornissen, autismespectrumstoornis, bipolaire stoornis, depressie, eetstoornissen, lichamelijk chronisch ziek, persoonlijkheidsstoornis, verslaving, stigma, transgender, eenzaamheid, zelfregie, actiekaarten, jeugdzorg, in de wijk, multicultureel, vriendendienst, dementie, zelfbeschadiging, niet-aangeboren hersenletsel, jeugd, gesloten afdeling, helpen werkt averechts, niets doen ook, psychose en dissociatieve stoornissen (Spanjers, 2016).

Ten slotte is het spel 'Een Steekje Los?' niet geschikt voor kinderen onder de veertien jaar en met mensen die een licht verstandelijke beperking hebben. Voor mensen met een licht verstandelijke beperking is er een ander bordspel uitgebracht, genaamd 'Doe je mee?' (Stichting De Bagagedrager, z.j.).

Bijlage 2: Korte omschrijving GGZ-gerelateerde organisaties

In deze bijlage hebben we een korte beschrijving gegeven van de diverse organisaties, om een duidelijk beeld te krijgen van de missie, visie, doel en doelgroep van de organisaties. De organisaties zijn gekozen met behulp van de opdrachtgever. De opdrachtgever weet van deze organisaties dat zij het spel inzetten. We hebben zelf gekozen voor een diversiteit aan organisaties en doelgroepen, waardoor we verwachten dat er interessante resultaten kunnen uitkomen.

Beschrijving Vriendendiensten Deventer

Vriendendiensten Deventer heeft als doel om mensen met een psychische aandoening (18+) sociale contacten te laten opdoen, het verminderen van de zorgafhankelijkheid en het doorbreken van stigma's omtrent deze doelgroep. Daarnaast wil men het welbevinden van deze doelgroep bevorderen, door de diverse activiteiten die worden aangeboden. Ook wil vriendendiensten Deventer een bijdrage leveren aan de positieve beeldvorming van thema's rondom de GGZ (Vriendendiensten Deventer, 2017).

Beschrijving STIP Flevoland

STIP staat voor Steun- en informatiepunt, gericht op de geestelijke gezondheidszorg, en is onderdeel van stichting cliëntenperspectief. STIP is opgericht om de emancipatie van mensen met problemen met de geestelijke gezondheid te bevorderen. STIP is er voor iedereen uit Flevoland die vragen heeft over elk aspect van de geestelijke gezondheidszorg. Dit zou kunnen gaan over depressies, persoonlijkheidsstoornissen etc., maar ook over bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of vrijetijdsbesteding. STIP gaat samen met de cliënt opzoek naar antwoorden en eventueel andere begeleiding (STIP Flevoland, z.j.).

Beschrijving Benjamins en Jens

Benjamins en Jens biedt trainingen en workshops aan op maat. Ze richten zich op het professionaliseren van beroepsbeoefenaren in de mensgerichte sectoren. Ze hanteren de visie: 'Leren door te doen'. Waardoor de trainingen zeer interactief zijn. Er worden diverse trainingsmethoden gehanteerd om problemen te herkennen en patronen te doorbreken (Benjamins & Jens, z.j.).

Beschrijving Hersteltalent Zelfregiecentra

Hersteltalent zet zich in voor een verbetering van de positie van mensen met een psychische aandoening. Daarnaast streeft Hersteltalent naar een op grote schaal inzetten van de herstelvisie, waarbij er meer gebruikt wordt gemaakt van ervaringsdeskundigen. De activiteiten van Hersteltalent zijn gericht op het inzetten van (ervaring)kennis ter ondersteuning van mensen bij hun herstelproces. Daarnaast adviseert Hersteltalent bedrijven die meer een herstelondersteunend willen gaan werken (Stichting Hersteltalent Zelfregiecentra, z.j.).

Beschrijving Mediant

Mediant is een organisatie in de geestelijke gezondheidszorg, die advies, hulp en begeleiding biedt aan mensen met psychische problemen. Er zijn veel verschillende diensten die Mediant aanbiedt. In het onderzoek gaan wij een spelleider en deelnemer interviewen van het herstelbureau. Binnen Mediant staan herstel van symptomen, herstel van rollen en herstel van de persoon centraal. Vanuit deze drie onderdelen willen zij herstel op maat bieden (Mediant, 2017).

Bijlage 3: Beoordelingsformulier

Beoordelingsformulier T.AMM.37555 Bachelorrapport

Naam student					
Studentnummer					
Datum					
1 ^e Beoordelaar					
2 ^{de} Beoordelaar					
Beoordelingsvoorwaarden			Feedback		
Aangeleverd zijn: Modelovereenkomst onderzoeksopdracht (bijlage 1 handboek) Evaluatieformulier opdrachtgever (bijlage 2 handboek)					
Ruwe data en instrument zijn gezien door de tweede beoordelaar tijdens het onderzoeksproces.					
Format (omslag, titelpagina, voorwoord, samenvatting, inhoudsopgave, inleiding (met aanleiding, doelstelling, vraagstelling, leeswijzer), beschrijving onderzoeksmethode, resultaten, conclusies, aanbevelingen, discussie) is zakelijk, helder en volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Er is gebruik gemaakt van juiste, relevante, actuele, buitenlandse, valide en betrouwbare bronnen en vermelding is correct volgens "Handleiding professioneel schrijven".					
Het rapport is geschreven in de vorm van een lopend verhaal met een logische opbouw, welke met behulp van inleidingen en overgangszinnen wordt verhelderd.					
Het rapport is geschreven in een correcte zakelijke schrijfstijl, de spelling is correct, grammatica is correct, formuleringen zijn correct (geen beschuldigingen, persoonlijke ontboezemingen, waardeoordelen, etc.)					
Alle bijlagen zijn relevant, spaarzaam, maar wel voldoende aanwezig ten behoeve van de reproduceerbaarheid van het onderzoek.					
Criteria	0	3	6	8	10
1. Het onderzoek is maatschappelijk relevant. Het onderzoek is bruikbaar en/ of vernieuwend voor de beroepspraktijk.	De maatschappelijke relevantie, bruikbaarheid en meerwaarde voor de praktijk worden niet beschreven of zijn niet aanwezig.	Het onderzoek heeft summiere maatschappelijke relevantie en meerwaarde voor de beroepspraktijk. Het onderzoek is weinig bruikbaar.	Het onderzoek draagt bij aan optimalisering van de methodiek en/of methode van de opdrachtgevende instelling.	Tevens draagt het onderzoek bij aan andere, gelijksoortige instellingen op grond van maatschappelijk relevante ontwikkelingen. Hierbij zijn theorieën kritisch met elkaar vergeleken en geïntegreerd met de onderzoeksresultaten.	Daarnaast draagt het onderzoek bij aan het evidence based handelen in de beroepspraktijk. Hierbij wordt gekomen tot nieuwe inzichten, kennis ten aanzien van innovatie van de beroepspraktijk en een visie van de onderzoeker.

Criteria	0	3	6	8	10
2. Het onderzoek heeft <i>diepgang</i> , er wordt relevante theorie gebruikt inclusief (buitenlandse) vaktijdschriftartikelen, waarbij een afweging wordt gemaakt over de bruikbaarheid ervan voor het onderzoek.	Er is geen diepgang te onderscheiden en gebruik gemaakt van literatuur.	Er is gebruik gemaakt van (weinig) verschillende bronnen waarbij de meerwaarde niet relevant en logisch is.	Er wordt theorie gebruikt, waarbij de meerwaarde hoofdzakelijk relevant en logisch is. Richtlijn: 15 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een beschrijving van een of meerdere relevante internationale methodieken, of internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte theorie in de meeste paragrafen geïntegreerd in het rapport en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 16-20 bronnen, incl. 4 artikelen. Ook is er een vergelijking beschreven tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of nationale en internationale ontwikkelingen.	Daarnaast is de gebruikte literatuur geïntegreerd in het rapport en vergelijkend en in eigen woorden weergegeven. Richtlijn: 20 bronnen, incl. 5 artikelen. De betekenis van de vergelijking tussen een of meerdere relevante nationale en internationale methodieken of internationale ontwikkelingen voor de beroepspraktijk is beschreven.
3. De onderzoeksvraag is helder, komt voort uit de doelstelling; is haalbaar, afgebakend en precies. De gebruikte onderzoeksmethode is transparant en verantwoord.	De doelstelling, onderzoeksvraag en/of deelvragen de gebruikte onderzoeksmethode worden niet weergegeven.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn niet helder en komen niet logisch uit elkaar voort.	De onderzoeksvraag, doelstelling en deelvragen zijn voldoende helder en sluiten op elkaar aan. Interview/enquêtevragen zijn geformuleerd op basis van geoperationaliseerde theorie.	Daarnaast zijn de items duidelijk geformuleerd, komen logisch uit elkaar voort en zijn voor één interpretatie vatbaar.	Daarnaast is de onderzoeksmethode complex en/of er wordt gebruik gemaakt van passende onderzoeksmethoden waardoor triangulatie bereikt kan worden.
4. De resultaten zijn reproduceerbaar en transparant. Het analysekader is duidelijk (bijvoorbeeld SPSS, Kwalitan), dataverwerking en weergave van resultaten is correct.	Het analysekader en/of de dataverwerking worden niet weergegeven.	De data zijn niet systematisch, verifieerbaar en op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt.	De data zijn plausibel. De weergave van de resultaten is correct, maar de resultaten hadden duidelijker weergegeven kunnen worden.	De data zijn op basis van een geaccepteerde methode verzameld en verwerkt. De data zijn controleerbaar, betrouwbaar en valide.	Daarnaast zijn de items toe te passen in een bredere context dan de opdrachtgevende instantie.
5. De conclusies en aanbevelingen geven antwoord op de vraagstelling en worden gekoppeld aan theorie.	De conclusie en aanbevelingen zijn niet beschreven.	Er wordt onvoldoende specifiek antwoord gegeven op de vraagstelling of het antwoord op de vraagstelling is niet logisch beredeneerd.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is sprake van een minimale koppeling tussen resultaten en theorie.	Er wordt antwoord gegeven op de vraagstelling en er is een koppeling tussen resultaten en theorie. De inzichten zijn echter voorspelbaar en niet (geheel) vernieuwend te noemen.	Er is een duidelijke koppeling gemaakt tussen de resultaten en de theorie en hierdoor is tot vernieuwende inzichten gekomen die bruikbaar en toepasbaar zijn voor de verbetering/innovatie van de beroepspraktijk.

Criteria	0	3	6	8	10					
6.De sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. Er is een discussie aanwezig. De discussie omvat het eigen professioneel standpunt over het onderzoeksonderwerp onderbouwd met argumenten. De discussie wordt gevoerd vanuit diverse perspectieven (denk aan diverse personen en/of micro-, meso- en/of macroniveau).	De sterktes en/of zwaktes van het onderzoek en/of de discussie zijn niet beschreven.	De sterktes en zwaktes van het onderzoek bevatten informatie die niet kloppend is. De discussie bevat informatie die niet kloppend is en/of is niet onderbouwd met argumenten.	Diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek zijn beschreven. De discussie is aanwezig, bevat kloppende informatie welke onderbouwd is met argumenten, maar is weinig kritisch en vernieuwend en wordt belicht vanuit slechts één perspectief.	Daarnaast zijn diverse sterktes en zwaktes van het onderzoek en de mogelijke implicaties voor het onderzoek aangegeven. Daarnaast is de discussie vanuit diverse perspectieven beschreven en wordt het eigen professionele standpunt onderbouwd met argumenten. Nieuwe bronnen worden gebruikt om de discussie te onderbouwen.	Daarnaast staan voor vervolgonderzoek alternatieven beschreven om de zwaktes van dit onderzoek in de toekomst te voorkomen. Daarnaast is er sprake van oordeelsvorming van de onderzoeker(s) waarbij kennis en inzicht naar voren komt en (leer)vaardigheden duidelijk worden in een eigen professioneel standpunt.					
Totaal aantal behaalde punten (max. 6 x 10 = 60)=										
Cijfer										
Feedback op totaalproduct										
Cesuur bepalen eindcijfer:										
– Er dient aan de voorwaardelijke vormcriteria voldaan te zijn. <i>Indien dit niet het geval is wordt de toets in Bison beoordeeld met het cijfer 1.</i> – Om een voldoende (= 6) te krijgen, moeten minimaal 34 punten worden behaald. – Het cijfer wordt bepaald door de afzonderlijke punten op elk criterium op te tellen en het puntentotaal af te lezen in de onderstaande tabel.										
Cijfer	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Max. 60 Punten	0–9	10–15	16–21	22–27	28–33	34–40	41–46	47–52	53–57	58–60

Bijlage 4: Interviewvragen

Interviewvragen Bacheloronderzoek Iris & Lyanne

- Voorstellen.
- Onderzoek kort toelichten en beschrijven.
- Belang van het onderzoek.
- Anonimiteit bespreekbaar maken
- Uitleggen waarom we met z'n tweeën zijn
- Toestemming vragen voor het interview
- Toestemming vragen voor het opnemen van het interview
- Toestemming vragen of de ander het interview mag meeschrijven (laptop/schrijfblok)
- Als vragen niet duidelijk zijn, geef dit gerust aan.
- Hoe wilt u graag aangesproken worden? Je of U.

Algemene vragen:

We wilden graag eerst een aantal algemene vragen stellen, om een beter beeld te krijgen van wie wij voor ons hebben.

1. Wat is uw functie binnen de organisatie?
Hoe bent u terecht gekomen bij de organisatie?
2. Hoe bent u in aanmerking gekomen met het spel 'Een Steekje Los'?
→ *Wat maakt dat u spelleider wilde worden?*
3. Heeft u de spelleiderstraining gevolgd?
(Hoe heeft u de training ervaren? Hoe werden deze kosten vergoed? Wie heeft het betaald?)

Toepassingsmogelijkheden van het spel 'Een Steekje Los'

Zou u eens kunnen vertellen hoe het spel gespeeld wordt?

1. Met wie wordt het spel gespeeld?
→ *Hoe wordt deze groep samengesteld? (Wie bepaalt dit?)*
→ *Doen de deelnemers vrijwillig mee of niet? (Waarom?)*
→ *Grootte van de groep? Duur van het spel? (Waarom?)*
2. Waar wordt het spel gespeeld?
→ *Wat maakt dat er is gekozen voor die locatie/ ruimte?*
3. Met welk doel wordt het spel gespeeld of ingezet binnen de organisatie? Wat maakt dat u meedoet aan het spel?
4. Hoe wordt het spel ingezet? (Gezondheid, hulp, sociale contacten, thuis, relatie, studie en beroep, vrije tijd en zingeving.)
→ *Welke thema's worden er gebruikt? (Wat maakt dat deze thema's zijn gekozen?)*
→ *Welke uitbreidingsset worden er gebruikt?*
5. *Spel erbij houden! Voor volgende keer.*

Kwaliteit van leven

Het spel heeft als doel om de kwaliteit van leven bespreekbaar te maken. De kwaliteit leven houdt hetgeen in wat u belangrijk vindt in uw leven. Bijvoorbeeld dat je financieel goed rond kan komen, een netwerk om je heen etc. Dit kan voor iedereen anders zijn.

- Welke onderwerpen zijn er tijdens het spel besproken die u belangrijk vindt in uw leven? Wat maakt dat u deze onderwerpen belangrijk vindt?
- Welke kaart of kaarten zijn u bijgebleven op hetgeen wat u belangrijk vindt in uw leven? Wat maakte dat deze kaart u aan het nadenken zetten?
- Op een schaal van 0 – 10. 0 is oneens, 10 is helemaal eens. In hoeverre zorgt het spel voor een verbetering van de kwaliteit van leven?

Stigmatisering

Daarnaast kan het spel worden gebruikt om in gesprek te gaan en over hoe mensen naar elkaar kijken. Bijvoorbeeld: 'mensen met een psychische aandoening zijn in de war'.

- Hoe vond u het om te praten over een bepaalde groep mensen. Bijvoorbeeld mensen met een psychische aandoening. Welke onderwerpen vond u makkelijk/lastig? Wat maakt dat u het lastig/makkelijk/etc. om hierover te praten? Wat merkte u aan de sfeer in de groep tijdens het bespreken van deze onderwerpen?
- Heeft het spel u nieuwe inzichten gegeven in uw eigen oordelen over deze onderwerpen? Zou u een voorbeeld kunnen noemen? (vragen uitleg en doorvragen) Wat betekent dit voor u in uw dagelijks leven?
- Welke vragen/kaarten zijn u bijgebleven, rondom de beeldvorming over mensen, tijdens het spelen van het spel en daarna? Wat maakt dat deze vragen u bij zijn gebleven?
- Heeft u het gevoel dat u meer begrip heeft gekregen voor elkaar? Kunt u uitleggen in hoeverre of u meer begrip heeft gekregen voor een ander?
- Hoe verwacht u in de toekomst dat u kijkt naar bepaalde onderwerpen die besproken zijn tijdens het spel? (VOORBEELDEN UIT GESPREK BENOEMEN)

Herstel

- Op een schaal van 0 – 10. 0 is helemaal oneens en 10 is helemaal eens. In hoeverre draagt 'het spel bij aan het grip krijgen op het leven.
- Wat maakt dat het nu een ... is, kunt u hier wat meer over vertellen?
- Spelleider: Op een schaal van 0 – 10. 0 is helemaal oneens en 10 is helemaal eens. In hoeverre draagt 'het spel bij aan het grip krijgen op het leven.

Afsluitende vraag: Iedereen heeft wel een idee hoe het spel anders ingericht zou kunnen. Als u de maker van het spel zou zijn, wat zou u graag anders doen?

Wat vindt u echt belangrijk aan het spel?

Bijlage 5: Voorbeeld labelschema

Kwaliteit van leven:

Welke onderwerpen of thema's die besproken zijn tijdens het spel, zijn belangrijk voor u?

Hoofdlabel:	Sublabel:	Fragmentnr.:	Fragment:
Kwaliteit van leven	Sociale contacten	1.29	Bij eenzaamheid denk ik altijd, van mensen om me heen zijn wel heel belangrijk. Dus dat is wel een ding waarvan ik zeg dat sociale contacten en mensen om mij heen belangrijk zijn.
		4.39	Ik weet niet welke onderwerpen er allemaal besproken zijn tijdens het spel, maar wat ik belangrijk vind bij mezelf zijn sociale contacten.
		8.31	Onder andere de sociale contacten, dus het netwerk. Maar ik denk wel dat sociale contacten.
	Alle levensdomeinen	1.29	... en ik vind het sowieso belangrijk om over alle thema's te kunnen praten zowel rouw als vakantie als huisdieren als hoe het vroeger was. Gewoon het feit dat je kunt praten over wat je meemaakt of wat er in je leven gebeurt vind ik wel heel belangrijk. Dus ik heb niet een onderwerp. En dat merk je zeker bij oudere mensen, die zijn al zo beperkt, omdat ze in een tehuis wonen en dan is het juist zo leuk om met hen over deze verschillende thema's te hebben.
		3.27	Ik vind het juist heel mooi dat al die thema's naar voren komen, want eigenlijk vormen die allemaal de kwaliteit van leven.
	Verleden	1.29	Kijk mijn kinderen zijn nu net volwassen, maar als je bejaard bent, dan heb je helemaal niemand meer om voor te zorgen. Dan ga je toch op een gegeven moment weer terug in de tijd, dat is ook belangrijk om het daarover te hebben. Het is wel belangrijk om het over vroeger te hebben.
		6.35	Ouderen vinden het verleden belangrijk om over te praten.
	Rouw	2.19	Rouw vind ik ook een belangrijk thema in het leven. Mijn man was 79 toen hij overleed, hij was niet zo oud, want hij had kwaadaardige longkanker, hij heeft ook ontzettend veel gerookt. Ja, dat hoort ook bij het leven.
	Vrije tijd	2.15	Ja, vakantie en vrije tijd is wel belangrijk. Met mijn eigen familie, ging ik niet zo vaak op vakantie, maar met de familie van mijn man wel.
		6.36	Ja vrije tijd is een belangrijk onderdeel.
	Hulp	2.14	Hulp krijgen van anderen vind ik belangrijk in het leven, zelf kan ik niet alles meer.
	Familie	2.17	Familie vind ik heel erg belangrijk.
	Stigmabestrijding	3.27	Oordelen en veroordelen sowieso. Het hele stigma eigenlijk. Dat komt heel erg naar voren.
	Zingeving	3.27	Zingeving.

		9.32	Zingeving.
		6.31	Zingeving.
		10.27	Zingeving.
	Hulpverleners relatie	3.34	En het thema relatie vind ik dan heel belangrijk, daar gaat het helemaal om en dat komt in die kaartjes steeds wel terug. Gewoon eigenlijk onze gehele methodiek, waar wij voor staan en wat wij belangrijk vinden voor de hulpverleners en voor de cliënten. Dus dan heb je bij teken het woord een aantal vragen die heel erg over relaties gaan, over houding, houvast en autonomie
	Thuis	8.31	en het huis, hoe zat je er thuis bij. Hoe gaat het met je thuis.
	Financiën	8.31	En je financiële zaken.

Waarom dit thema?

Hoofdlabel:	Sublabel:	Fragmentnr.:	Fragment:
Sociale contacten	Verlies van vrienden in gebruikerstijd	4.40	Kijk, vroeger had ik heel veel gebruikers-vrienden en kende ik overal mensen van het uitgaan en als je uit de scene stapt, dan heb je heel weinig vrienden meer over.
	Weinig vrienden buiten de psychiatrie	4.40	En plekken waar ik kwam hadden bijna allemaal met psychiatrie te maken. Dus veel vrienden buiten de psychiatrie had ik weinig.
	Groter netwerk buiten de psychiatrie	4.41	ik zou het ook wel leuk vinden om buiten de psychiatrie contacten te hebben. En ik ken een of twee mensen die voornamelijk buiten de psychiatrie zitten en voor de rest heb ik kennissen, maar een breed netwerk heb ik niet. Dus sociale contacten zijn voor mij wel belangrijk.
	Verbetering kwaliteit van leven	4.61	Ik ben iemand die graag met verschillende mensen wil omgaan. Ik vind het leuk die variatie. Meer sociale contacten zou mijn kwaliteit van leven zeker beïnvloeden.
Financiën	Stigma doorbreken	8.32	Maar ook om te laten zien van je kunt dit wel bespreken. En het zelfstigma erop doorbreken.
	Schaamte doorbreken	8.32	We kunnen het er wel over hebben en dan kun je misschien beter hulp krijgen en financiële zaken hoeven dan dus niet iets te zijn waar je je voor hoeft te schamen.
	Ervaringen onderling bespreken	8.32	Hoe een ander bijvoorbeeld zijn of haar financiële situatie opgelost heeft en dat mensen elkaar daarin iets in mee kunnen geven.
	Eenzaamheid doorbreken	8.32	Bij financiële problemen laat het heel goed zien hoe mensen zich bijvoorbeeld afzonderen door schaamte. En dat vind ik wel heel erg belangrijk om daar achter te komen.

			Dat zie je gewoon erg veel en daar proberen we door heen te prikken.
Zingeving	Veerkrachtiger zijn in het leven	9.33	Ik heb zoiets van als je gelooft of niet gelooft, maar als je de zin van het leven begrijpt, dan kan je beter de stoten van het leven opvangen en dat is een beetje wat ik de mensen meegeef. Ik krijg vaak mensen die weinig sociale contacten hebben of mensen die rouwen om iemand die overleden is en die dan helemaal wanhopig zijn. En als je er een draai aan kunt geven, dat is het leven en het leven gaat verder, dan het allemaal niet zo zinloos is. Ik geef er altijd een draai aan, waardoor de deelnemers meer zingeving krijgen.
	Invulling leven	6.33	als je psychische problemen hebt dan merk je dat mensen daar vaak moeite mee hebben. Omdat mensen dan vaak niet weten hoe zij het leven in moeten vullen
	Verward raken door gebrek aan zingeving	6.33	Heel veel mensen raken van het padje af, omdat zij de zingeving niet zien. Kijk ouderen verliezen hun baan, raken gepensioneerd, kinderen gaan het huis uit en weten dan niet meer wat ze moeten doen in het leven.
	Zelfinzicht	10.27	Ja. Wat ik echt heel belangrijk vindt is om te zien hoe mensen naar zichzelf kijken en waarom zij de dingen doen die zij doen. Dat zegt namelijk zoveel over wie je bent.
		9.28	Ja dat vind ik echt wel belangrijk. Dan kom je net in dat laagje eronder. Want dat verklaard ook heel vaak waarom je dingen doet en waarom je bent wie je bent.
		9.29	Ja, bij levensvragen is er een mooie vraag bij: 'wat heb je van je ziekte geleerd?' Vroeger vond ik het vreselijk als ik die vraag kreeg waar anderen bij waren, want ik wilde niet toegeven dat ik ziek was. En toen moest ik er wel over heen stappen. Dat heeft me van binnen over de drempel getrokken. Want je bent ook gewoon ziek, je maakt bepaalde neurotransmitters niet aan. Dat moet je aanvullen met medicijnen. Die vraag heeft me erover heen getrokken tijdens het spelen van het spel. Die vraag hoorde bij zingeving. En dat zette me behoorlijk aan het denken en bracht me tot nieuwe inzichten hierover.

Welke kaart sprak u aan met betrekking tot de kwaliteit van leven?

Hoofdlabel:	Sublabel:	Fragmentnr.:	Fragment:

Kaart m.b.t. kwaliteit van leven	Rouw	1.30	Waar rouwt u om? Dat vond ik wel een mooie kaart.
	Stigma	3.34	Eén van die stellingen is bijvoorbeeld 'Mogen mensen met een borderline problematiek kinderen krijgen.'
		8.33	Ja, mensen met psychiatrische problemen mogen geen relatie hebben of mogen geen kinderen krijgen.
	Grenzen	5.52	Maar dat was volgens mij een kanskaart, en dat gaat over grenzen. Je hebt je grenzen op tijd aangegeven, je krijgt twee opstokers.
		7.28	Ga opzoek naar de grenzen van je mogelijkheden.
	Patronen doorbreken	6.43	Los laten van het oude is moeilijker dan het accepteren van het nieuwe.
	Borderline	10.28	'Mensen met een borderline problematiek zijn het best af op een onbewoond eiland.'

Waarom sprak die kaart u aan?

Hoofdlabe	Sublabel:	Fragmentnr.:	Fragment:
Rouw	Echtscheiding	1.31	Ik ben vorig jaar augustus gescheiden en dat ging in goed overleg, maar dat maakt geen verschil in dat je daar toch om rouwt, want je sluit wel een lange periode af.. En ik merk zelf dat ik gerouwd heb over het verlies van een huwelijk wat niet meer bestaat, dus die sprak mij vandaag het meeste aan.
		1.32	Ja, we waren het er samen over eens dat het huwelijk klaar was, maar dat wil niet zeggen dat je er dan gemakkelijk overheen stapt.
	Overleden dierbaren	1.32	En ik heb in mijn jeugd ook mijn broer verloren en dat is een andere vorm van rouw, in 2009 is mijn vader overleden en twee jaar later mijn tante, dat is toch een andere vorm van rouw. Dus rouw is voor mij op dit moment wel een actueel dingetje, ja.
		1.31	En ik zie hier bij de bejaarde mensen dat ze toch vaak rouwen om het verlies van een dierbare
		1.32	Huisdieren heb ik verloren waar ik veel verdriet van had.
Stigma	Roept veel discussie op	3.34	Dat is heel stigmatiserend eigenlijk, maar het roept heel veel discussie op. Dat komt omdat mensen het allemaal heel anders ervaren. Iemand die in een kliniek werkt, die steeds te maken krijgen met mensen die zichzelf in de brand steken of wat dan ook. Die kunnen zich er helemaal niks bij voorstellen. Dan moet ik er niet aan denken dat mensen met borderline kinderen krijgen. Dat komt helemaal niet goed. Ik zou er niet aan moeten denken dat iemand met stemmingswisselingen een gezin vormt. En dat snap ik ook. Er zijn borderline

			moeders die gewoon functioneren, maar ze blijven kwetsbaar en ook voor de kinderen is het heel ingewikkeld.
	Anders erover denken	3.36	Iedereen vindt er dan weer wat anders van. Ook als je zelf moeder bent dan denk je er weer heel anders over, want dan denk je dat gaat nooit goed.
	Kwetsend	8.33	en dat was wel heel heftig, want dat zijn dingen die mensen wel heel erg graag willen en de reactie daarop van mensen is soms wel heftig soms. Want ze willen het wel en zelf vinden ze soms beter van niet, dat ligt er ook aan wie je voor je hebt. En dat vind ik best wel kwetsend.
	Zet je aan het nadenken	8.35	Die verhalen die de mensen vertellen erbij zet je wel aan het denken. Van joh je krijgt zelf kinderen, dat is hartstikke leuk, je krijgt zelfs kleinkinderen en andere mensen willen dat ook erg graag. Ik weet van één iemand bij ons die is dan overleden, maar ik weet dat hij ook heel erg graag kinderen wilde, maar dat hij daar bij zichzelf totaal geen mogelijkheid in zag. En dat vind ik dan best verdrietig als je dat hoort.
Grenzen aangeven	Herinnering uit jeugd	5.52	En dat is voor mij een heel mooi kaartje. Want er is bij mij echt gigantisch over mijn grenzen heen gegaan in mijn jeugd. Geestelijk en lichamelijk en dat vind ik gewoon het mooiste kaartje.
Grenzen opzoeken	Eigen kracht vergroten	7.28	Ga opzoek naar de grenzen van je mogelijkheden, naar je kunnen. En ik vind dit ook een hele optimistische kaart. Je gaat bij deze kaart niet alleen uit van je psychische kwetsbaarheid, want je hebt een psychische kwetsbaarheid. Daar heb je mee te dealen, maar je hebt nog veel meer dan die psychische kwetsbaarheid. Ik vind het ook een mooie uitspraak van hetgeen waar je goed in bent, moet je ervoor zorgen dat het beter wordt. En waar je niet zo goed in bent, moet je voor zorgen dat het voldoende is in je leven. Sommigen mensen willen helemaal aan die zwakke kant werken, omdat ze daar beter in willen worden. Maar ik denk dat je waar je goed in bent dat je daar gemakkelijker sterker in kunt worden, dan daar waar je minder goed in bent.
Patronen doorbreken	Verleden accepteren	6.44	Omdat je eerder terugvalt in je oude gewoontes, omdat dat mijn levenservaring is. Dat het gewoon echt heel vaak is dat je terugvalt op je oude gewoontes en dat je iets nieuws moet leren en dat accepteren veel moeilijker is. Accepteren dat het oude er ook mag zijn, ja dat vind ik wel belangrijk.
Borderline	Eigen regie cliënt	10.30	Die vraag vond ik wel heel goed want dan ga je echt nadenken, wie ben ik dat ik dat voor iemand moet bepalen. En tja dat is niet alleen bij borderline, maar

			ook bij andere cliënten. Tja dat soort vragen vind ik mooi.
		10.31	Hoezo zou je als hulpverlener dan kunnen bepalen of jij daar heen moet ja of nee. Daar ga je dan over denken van ben ik wel diegene die dat mag bepalen.

Op een schaal van 0 – 10. 0 is oneens, 10 is helemaal eens. In hoeverre zorgt het spel voor een verbetering van de kwaliteit van leven?

Hoofdlabel:	Sublabel:	Fragmentnr.:	Fragment:
Cijfer kwaliteit van leven m.b.t. spel	6-10	1.34	Ja, bij mezelf draagt het wel heel veel bij, omdat ik er veel positieve energie uitkrijg. Hier denk ik dat het ook bijdraagt aan de kwaliteit van leven, omdat de mensen kunnen praten over dingen, waar ze anders niet over praten. Een 7 dan.
		1.34	Voor mezelf zou ik een 8 zeggen.
		1.34	Hier in het tehuis zouden ze ook een 7 of een 8 zeggen, denk ik.
		3.38	Ik denk toch wel een hoog cijfer, ook al gebruiken we het spel niet heel veel. Maar we geven het spel wel mee en dan is het een super mooi handvat om er verder mee door te gaan en er verder mee te stoeien. Dan is het voor mij wel zeker een 8,5 ofzo.
		4.65	Als je het spel speelt met mensen die echt een onderdeel zijn van je leven dan zou ik het een 7 tot een 8 geven.
		8.38	Ik denk wel een 8.
		9.40	Ik denk een 8.
		7.30	Ja ik denk een 7.
		6.46	Dan laat ik het maar bij een 7 houden
		10.32	Ik denk wel een 8.
	0-5	1.34	Voor de mensen die het confronterend vinden zouden een 5 zeggen.
		1.34	En ik merk in andere soort settingen waar we het spel spelen dat mensen die niet gewend zijn om over de kwaliteit van leven te praten, dat die zo iets hebben van o het zijn wel confronterende vragen. Dus dan weet ik niet of het bij die mensen wel bevordert.
		4.65	En ik zou het een 4 geven als je het spel speelt met mensen die je niet kent.
Bijdrage Kwaliteit van leven	Geen cijfer	5.51	Ja, ik vind het lastig om een cijfer te geven.
	Inzicht krijgen	4.62	Je zou bepaalde inzichten kunnen krijgen
	Zorgrelatie verbeteren	3.28	Dus mensen met borderline doen het niet om ons het leven moeilijk te maken, maar juist vanwege onvermogen. Ze kunnen niet anders, dus als je daar al een beetje begrip

			mee weet te creëren met behulp van die thema's, dan kan de hulpverlener veel gemakkelijker uit de voeten komen en in contact komen met de cliënt. Maar ook voor de cliënt is het een stuk gemakkelijker, want die voelt zich gehoord en begrepen. Kortom een win-win situatie.
	Relativeren	9.43	Je krijgt toch de blik en beleavingswereld van iemand anders te zien en dan kun je jezelf weer relativeren.
	Napraten	5.50	Die gaat niet zo leuk naar huis. Er gebeurt van alles bij zo'n persoon. Ik heb toen gevraagd of zij nog een kopje koffie na wilde drinken en toen hebben we nog even gepraat. Dan ben je echt met de kwaliteit van leven bezig en dan kan ook iemand even zijn gal spugen en vertellen hoe of wat.
	Sociale contacten opdoen	9.43	Het contact met andere mensen.
		4.65	Ja, dat zou dan wel kunnen inderdaad. Als je zo'n insteek hebt met mensen die heel dicht bij je staan en dat je dan ervaringen gaat uitwisselen en dat dit dan voor beter contact zou kunnen zorgen waardoor je kwaliteit van leven zou kunnen verbeteren. Dat zie ik wel gebeuren.
	Taboe doorbreken	8.39	Omdat er onderwerpen besproken kunnen worden, waar je het normaal niet zo snel over durft te hebben met elkaar.
	Opluchting	8.39	Er kunnen onderwerpen tussen zitten die je graag uit je gedachtes bant, wat kan gaan spoken en als je dit kan uitspreken en je hoort anderen erover, dan is dat al een heel stuk verlichting voor jezelf.
		9.40	Vaak zitten ze met zo'n bal binnen en dan komen ze los en ik zie ze vrij en blij weggaan.
		8.40	Want zo gauw je erover begint te praten, dan kun je er iets mee. Dan geef je het letterlijk ruimte, dan is er iets mogelijk.
	Doorverwijzing naar hulp	8.41	Ja, bijvoorbeeld. Maar ook bij het bespreken van seksueel misbruik, bijvoorbeeld. Daar praat je ook niet zo snel over. En als daar dan over gesproken mag worden en er wordt naar je geluisterd, dan open je wel iets en dan kun je daar verder mee, dan kun je doordat je er eenmaal over hebt gesproken, kun je doorverwezen worden naar een organisatie die je daarmee kunt helpen.

	Lotgenoten contact opdoen	9.40	als ik zie wat die mensen meemaken en dat ze met erover kunnen praten tijdens het spel en lotgenoten vinden.
	Ervaring opdoen	4.62	Ervaring opdoen.
	Begrip	3.28	Maar ook voor de cliënt is het een stuk gemakkelijker, want die voelt zich gehoord en begrepen.
Factoren geen bijdrage kwaliteit van leven	Lat te hoog	4.62	Ik weet niet of een spel de kwaliteit van leven zou kunnen beïnvloeden. Kwaliteit van leven is volgens mij best gecompliceerd. Het zou heel mooi zijn, maar volgens mij legt dat de lat iets te hoog.
	Brengt niet direct tot inzicht	6.46	maar het brengt niet meteen tot een nieuw levensinzicht'.
	Spelen met onbekenden	4.65	En ik zou het een 4 geven als je het spel speelt met mensen die je niet kent.
		4.65	Ik zie de kwaliteit van leven persoonlijk niet verbeteren als je het spel speelt met mensen die je niet kent niet.
	Onserieuze deelnemers	10.32	Als deelnemers niet serieus meedoen, dan kan het niet goed werken.
	Geen goede werkvorm	5.49	Uhm dat ligt eraan hoe je het spel speelt. Dat sowieso. Het ligt er maar net aan of je die aansluiting vindt met mensen. Want soms heb je ook dat mensen de deur uitgaan van goh ja het was een leuke ochtend. En dan heeft het verder niets opgeleverd. Dat kan ook. Het hoeft niet perse een tool te zijn. Ofzo. Je kunt ook gewoon een leuke middag hebben.
	Slechte groepsdynamiek	5.50	Ja en wat voor soort mensen er in die groep zitten
	Niet geraakt door kaartje	5.50	Bij een organisatie waar we het spel gespeeld werd met de uitbreidingsset van NAH, kreeg iemand een kaartje van NAH heeft mijn leven verpest. Helaas was dat zo bij die dame. Die ging niet leuk naar huis.
	Te confronterend	7.8	Ja misschien is het voor sommige mensen te confronterend
		6.17	Ja het komt te dicht bij
		10.32	Als je er zelf niet open voor staat, dan werkt het niet.
	Zien het probleem niet in	6.17	en vooral omdat zij vaak het probleem niet zien. Er mankeert eigenlijk niks aan mij, als dat allemaal beter was geweest. Zij stoppen nog wel snel hun kop in het zand.
	Negatieve benadering m.b.t. kaartjes	7.34	Nou de benadering vind ik niet altijd even tactisch, of naja als ik het zo lees niet hele positieve benaderingen. Als je in een dip zit en je krijgt een kaart die negatief

			geformuleerd is, zou het kunnen dat je nog verder in een dip komt. Dan wordt het wel een kunst om dit positief te formuleren als spelleider.
	Geen sociale contacten opdoen	4.42	Ik ga er niet vanuit dat ik mijn sociale contacten vergroot door middel van het spel, anders had ik dat nu wel gehad, maar het zou wel mooi zijn.

Bijlage 6: Mail van De Bagagedrager naar organisaties

Hoi,

Iris en Lyanne, twee studenten van de opleiding Maatschappelijk Werk en Dienstverlening (bij Saxion Hogeschool in Enschede) gaan hun bachelor onderzoek voor Stichting De Bagagedrager uitvoeren. Hierover heb ik al even kort telefonisch contact gehad met je om te vragen of zij contact met je op mogen nemen om (eventueel) mee te doen met dit onderzoek.

Zij willen onder andere door middel van een kort interview een aantal vragen stellen, die betrekking hebben op hun onderzoeksvraag: *Op welke manier wordt het spel 'Een Steekje Los?' toegepast en wat zijn de ervaringen van de speleiders en deelnemers bij verschillende GGZ gerelateerde organisaties op het gebied van stigmabestrijding, kwaliteit van leven en herstel?*

Daarnaast willen we hen laten onderzoeken of we ons trainingsaanbod kunnen verbeteren en mogelijk (beter) aan kunnen laten sluiten op de vraag.

Ik heb jouw naam, telefoonnummer en emailadres aan hen doorgegeven.

Zij zijn te bereiken via: bacheloronderzoekirislyanne@hotmail.com

Telefoonnummers:

Zij zullen binnenkort contact met je opnemen en verder uitleggen wat de bedoeling is.

Met vriendelijke groet,

De Bagagedrager
Beleef de ervaring

Bijlage 7: Mail naar organisaties vanuit studenten

Beste .....,

Als het goed is heeft Door Hooijer al contact met u gehad via de mail.

Wij, Iris en Lyanne, gaan een onderzoek doen naar het spel 'Een Steekje Los?', waarbij er wordt gekeken naar de verschillende toepassingsmogelijkheden van het spel en de ervaringen van spelleiders en deelnemers van het spel. Van Door hebben wij begrepen dat uw organisatie het spel ook inzet.

De hoofdvraag van ons onderzoek luidt: Op welke manier wordt het spel 'Een Steekje Los?' toegepast en wat zijn de ervaringen van spelleiders en deelnemers bij verschillende GGZ-gerelateerde organisaties op het gebied van stigmabestrijding, kwaliteit van leven en herstel?

Onze vraag aan u is of we een deelnemer en spelleider mogen interviewen van het spel 'Een Steekje Los?'. We zouden graag met hen in contact willen komen, om te vragen of zij mee willen werken aan ons onderzoek en om (eventueel) een afspraak in te kunnen plannen voor een interview. Dit interview zal ongeveer een half uur duren.

Mocht u, de spelleider of de deelnemer nog vragen hebben, kunnen jullie ons bereiken via dit emailadres of de telefoonnummers: ..... Of .....

We horen graag van u!

Met vriendelijke groet,

Iris Jonker & Lyanne ten Brummelhuis

Bijlage 8: Contract met opdrachtgever

Model overeenkomst onderzoeksopdracht

Academie Mens en Maatschappij

OVEREENKOMST ONDERZOEKSOPDRACHT

STUDENTGEGEVENS	
Naam	Iris Jonker Lyanne ten Brummelhuis
Adres	Kanaalweg west 6 Speenkruid 5
Postcode/woonplaats	7692 PG Mariëberg 7491 LC Delden
Telefoonnummer	0625213861 0648610632
Mobiel	0625213861 0648610632
Email	Gezamenlijke mail: bacheloronderzoekirislyanne@hotmail.com Individuele mail: Iris_jonker94@hotmail.com Lyanne_tenbrummelhuis@hotmail.com
Opleiding	Maatschappelijk werk en Dienstverlening
<i>(Indien meerdere deelnemende studenten, naam en adresgegevens toevoegen)</i>	
GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE	
Naam Organisatie + afdeling	De Bagagedrager
Eindverantwoordelijke onderzoek	Ellen Spanjers
Onderzoeksbegeleider + opleiding	Door Hooijer
Adres	Zomerweg 75
Postcode/woonplaats	6996 DT Drempt
Telefoonnummer	0626768257/ 0651718783
Email	welkom@debagagedrager.nl
De organisatie geeft wel toestemming voor publicatie van het bachelorrapport.	
GEGEVENS ACADEMIE MENS EN MAATSCHAPPIJ	
Naam Organisatie + afdeling	Saxion, Academie Mens en Maatschappij
Eindverantwoordelijke onderzoek	Karin Kremer-Baars
Onderzoeksbegeleider + opleiding	Carlijne de Baas - Beltman

Adres	M.H. Tromplaan 28
Postcode/woonplaats	Postbus 70.000/7513 AB Enschede
Telefoonnummer	053-4871111
Email	
GEGEVENS ONDERZOEK	
Onderwerp en achtergrondschets	Toepassingsmogelijkheden het spel 'Steekje Los' en de ervaringen van spelers en deelnemers
Doelstelling/vraagstelling	Op welke manier wordt het spel 'Een Steekje Los?' toegepast en wat zijn de ervaringen van dit spel van spelers en deelnemers bij verschillende GGZ-gerelateerde organisaties op gebied van stigmabestrijding, kwaliteit van leven en het herstel?
Projectomschrijving	Inventariserend onderzoek, waar wij de toepassingsmogelijkheden en de verschillende ervaringen van de spelers en deelnemers in kaart gaan brengen.
Werkwijze	Er worden meerdere interviews gehouden met GGZ gerelateerde organisaties
Middelen (bijv. financiën, overlegtijd)	In principe hebben we geen middelen ter beschikking om het onderzoek uit te voeren.
Tijdsfasering (start-, loop- eindtijd) Let op: dit mag maximaal zeven maanden in totaal beslaan.	- Onderzoeksplan 6 februari tot en met 17 maart 2017 - Bacheloronderzoek 17 maart tot en met 14 juli - Eventueel uitloop tot september
Beoogde tussenproducten	- Onderzoeksplan - Bachelorrapport - Presentatie resultaten onderzoek
Producten ter beschikking	- Er zijn geen extra producten ter beschikking en nodig voor het uitvoeren van het onderzoek
Geheimhoudingsplicht (bijv. privacy)	Dit is opgenomen in de ethische overwegingen van het verslag van het onderzoeksplan.

OVERIGE AFSPRAKEN / CONDITIES:

Het onderzoeksplan is gelezen en geaccordeerd door de opdrachtgever.

Overige afspraken en condities, indien van toepassing, *kunnen* gemaakt worden door opdrachtgever en studenten met betrekking tot onder meer:

- de te leveren aantallen eindrapporten (en de mogelijke extra kosten daarvan) en daarmee samenhangende extra inspanningen, zoals een handzame samenvatting van de rapportage en/of persbericht;
- de presentatie van de onderzoeksresultaten;
- het copyright/auteursrecht. (In de vorm van een zinsnede als: "Het auteursrecht van de eindrapportage / eindproduct berust bij .....");
- het al dan niet hebben van publicatierecht van een rapport voor Academie M&M dan wel de betrokken organisatie (sluit direct aan bij voorgaande punt);
- het al dan niet gemeenschappelijk dragen van de kosten van een (mogelijke) publicatie;
- door de opdrachtgever te leveren inspanningen m.b.t. bijvoorbeeld het aanleveren van materiaal en informatie of te regelen voorzieningen ten behoeve van het onderzoek;
- afspraken m.b.t. de eindverantwoordelijkheid voor de uitvoering van het onderzoek vanuit AMM. Dat is formeel de manager onderwijsuitvoering, die de verantwoordelijkheid delegeert aan de onderzoeksbegeleider;
- investerings- en betalingscondities: de naar verwachting vereiste financiële investering van de opdrachtgever (en eventuele bijdrage van de opdrachtnemer in de kosten), afspraken over mogelijk meerwerk en over betalingstermijnen/deelfacturen.

Bijlage 9: Evaluatieformulier opdrachtgever

EVALUATIE ONDERZOEKSOPDRACHT	
STUDENTGEGEVENS	
Naam	Iris Jonker Lyanne ten Brummelhuis
Onderwerp bacheloronderzoek	Onderzoek naar toepassingsmogelijkheden en ervaringen van het spel 'Een Steekje Los?' van spelers en deelnemers
Opleiding	Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
GEGEVENS INSTELLING/ORGANISATIE	
Naam organisatie + afdeling	De Bagagedrager
Onderzoeksbegeleider	Ellen Spanjers
Adres	Zomerweg 75
Postcode/woonplaats	6996DT Drempt
Telefoonnummer	0651718783
Email	welkom@debagagedrager.nl
Datum	9 juni 2017

Hieronder kunt u aangeven wat uw mening is over het bacheloronderzoek.

1. Graag uw mening over het product dat het bacheloronderzoek heeft opgeleverd (aankruisen wat van toepassing is):

	Onvoldoende	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
Inhoud (duidelijk, juiste weergave van feiten, voldoende diepgang etc.)			X	
Argumentatie				X

(m.n. conclusies en aanbevelingen)				
Bereiken van de afgesproken doelen			x	
Bruikbaarheid voor de organisatie				X
Heeft u aanvullende opmerkingen over de opdracht? (bijvoorbeeld welke nieuwe gezichtspunten heeft het opgeleverd) Vermeld ze dan hieronder:				
Aandachtspunt is: Nu zijn organisaties, spelleiders en deelnemers geïnterviewd, met deelnemers en spelleiders, en ze hebben niet de makers van het spel geïnterviewd. Daar had ik vooraf niet aan gedacht, maar achteraf wel een gemiste kans, omdat nu een eenzijdig beeld wordt gegeven. Het heeft absoluut nieuwe gezichtspunten opgeleverd. Wij hadden bewust gekozen voor organisaties met getrainde spelleiders. Uit de praktijk blijkt dat het spel ook ingezet wordt door spelleiders die geen training hebben gehad. De diversiteit van toepassingen van het spel is een meerwaarde, maar zeker ook een valkuil. Voor elke toepassing hoort een goede beschrijving wat nodig is om het betreffende doel voor de doelgroep te bereiken. De uitkomst dat de rol van de spelleider zo cruciaal is, is een bevestiging en de aanbeveling om een methodiek te ontwikkelen, sluit aan bij onze aanleiding van dit onderzoek. De bruikbaarheid van dit kwalitatief onderzoek is groot, omdat we nu eindelijk erg mooie uitspraken en bevindingen hebben die we anoniem als illustratie kunnen gebruiken in de communicatie. Daarbij kan het een bron zijn voor de rubriek 'veelgestelde vragen'. De bijlage met de grote hoeveelheid citaten is een bron van informatie en inspiratie.				

Graag uw mening over de wijze waarop het bacheloronderzoek tot stand is gekomen:

	Onvoldoende	Voldoende	Ruim voldoende	Goed
Samenwerking tussen studenten (o.a. taakverdeling)				X
Samenwerking studenten vs. organisatie				X
Zelfstandigheid studenten			x	
Effectiviteit van werken van studenten			X	
Omgaan met afspraken/planning				X
Communicatie van studenten			x	
Afronding van de opdracht door studenten				X
Heeft u aanvullende opmerkingen over de wijze waarop de opdracht tot stand is gekomen? (bijvoorbeeld individuele inbreng in geval van groepen / de mate, waarin de uitvoering binnen de organisatie heeft plaatsgevonden, etc).				
Het was een prettige communicatie en afstemming, de studenten wilden ons graag informeren en op de hoogte houden. Het lastige punt was, dat ze vanwege de anonimiteit geen informatie mochten geven over de personen die geïnterviewd waren. Waarbij wij soms uitgingen dat onze voorgedragen contactpersonen geïnterviewd waren, maar in de praktijk was het toch een andere persoon. Dit hoorde ik pas achteraf, dit zorgde voor verrassende antwoorden, maar juist ook positief, omdat we er nu dus achter kwamen, dat informatie over de opzet, werkwijze en achtergronden van het spel niet volledig wordt overgedragen. Het onderzoek moest binnen een beperkte tijd uitgevoerd worden, waardoor er soms andere keuzes moesten worden gemaakt. Als er langer de tijd was, dan hadden we het beter kunnen plannen.				

